SPÖKET I TÖREBODA,

MÅLADT I LIFLIGA FÄRGER,

AF

ANDERS SUNDLER.

Pris: 1 Krona.

SPÖKET I TÖREBODA,

måladt i lifliga färger

af

ANDERS SUNDLER.

Landskrona,
tryckt hos H. F. Österberg & Son, 1880.

Ett hjertligt tack till alla mina subskribenter och en närmare belysning om — Spöket i Töreboda.

Hafven tack för det Ni subskriberat!

Full valuta skall lemnas Eder — I skolen få både skratta och — kanhända fälla en tår. Hvarför jag döpte mitt opus till »Spöket» — detta så misskrediterade namn — kom sig deraf, att ordet spöke egentligen betyder en gengångare — en som kommer tillbaka och liksom längtar att få urladda sig flydda händelser. Det innefattar således icke något förskräckande — något som stöter på patrull — något som framkallar afsky och vedervilja — tvärtom — det är stundom muntert som den lekande ynglingen — stundom allvarligt som den tänkande mannen — stundom mildt och känsligt som en sjuttonårig, strålande tärna och — måhända äfven sorgset som en knarrig gubbe. Således ligger icke något ondt häri. Detta blir mitt sista arbete — mitt sista barn jag sänder ut i verlden, för att bedömas och kanhända — skarpt kriticeras. Nåväl! jag är beredd derpå. Kritiken gör alltid godt, då rättvisan ligger till grund för den — inträffar åter motsatsen — äfven då tar jag med en »Jakob Ärligs» lugn agan emot. Jag är långt ifrån fullkomlig — det erkänner jag öppet och derföre torde många fel ha insmugit sig i — »Spöket». Men hvad betyder det, om blott det kan skänka sin gamle far någon pekuniär ersättning för hans lilla vård om detsamma. Penningen är kär, den bereder oss så många fördelar — den lindrar våra bekymmer och den skänker oss lugn — om nota bene vi på ärligt sätt förskaffat oss den.

Säkert har mången undrat hvad »Spöket» skulle kunna innehålla — kanske trott att det är fullskrifvet med galna, löjliga historier ur andeväsendets verld — nej tack! sådant kastas i glömskans skräpvrå. Vår tids stigande upplysning

fordrar helt annat; menskligheten vill ha något gediget — något som icke klingar bort i den stora rymden, utan att lemna det ringaste efter sig.

Men, käre läsare, tag nu »Spöket» helt beskedligt i hand och studera det utan fruktan — du skall säkert bli intresserad af dess innehåll, det kan jag på förhand försäkra.

Sist ett ord till vännen Simplex! Tack min hjertans bror för de glada bidrag du lemnat till »Spöket». De äro friska och muntra — en trogen afbild af dig sjelf — de påminna lifligt om att snillekraft och mannamod gömmas i din rika själ.

Farväl nu, du trogna »Spöke»! Måtte du, mitt sistfödda barn, inbringa åt din gamle far en »bättre tolfskilling».

Töreboda den 24 Mars 1880.

Utgifvaren.

Säg, finns det spöken här i lifvet,
De nattens gastar utan — ro?
Hvem vet? Dock det är solklart gifvet,
Att hvem som helst på dem får tro.

I.

Calle Trattén uppträder som en fruktansvärd hjelte.

Calle Trattén är ingen vanlig menniska, han har ett högst vresigt lynne, isynnerhet när han befinner sig på »tre qvart» och detta hörer till hans starkaste diet om dagarne — han stampar som en nyfödd kalf, när han under bränvinsrusets inflytande uttalar sina obegripliga meningar. I sin klädsel skiljer han sig mycket från den fine hofmannen, ty vatten, tvål, kam och borste äro för honom okända saker, ja — lyxartiklar.

Calle Trattén har ingen huld maka vid sin sida, han består sig endast — en konkubinat, ty giftermålsbalken är för honom en styggelse.

I stället för vatten begagnar han — potatisdrycken såsom stärkande medel för hans klena förstånd.

Han bor på en liten egendom ej långt från Töreboda med det betecknande namnet »Hönebo».

Det var en vacker junidag 1861; klockan var redan nio på förmiddagen och helt nyss hade herr Trattén stigit upp från »bäddens mjuka iden.» Några bastanta morgonbäskar uppeldade hans friska fantasi.

Iklädd endast ett par luftiga permissioner och med skor på sina fötter samt en oladdad gammal bössa på skuldran — ett medel att injaga respekt hos grannarne — går han ut att njuta af den herrliga sommarmorgonen.

Han blickar omkring sig med sina dunkla ögon, blir varse ett medelåldrigt bättre fruntimmer med lätta steg gående på en smal gångstig, som ledde öfver hans råggärde.

Det är en gripande syn för herr Trattén; hans mörka, stripiga hår reser sig upp — hans ögon likna ett vilddjurs och berserkaraseriet kommer öfver honom.

I några väldiga språng hinner han det gående fruntimret och med riktad bössa mot henne framhväser han ett »stanna!»

— Hvem har lofvat fru S. — ryter han — att gå öfver mina egor? Det skall kosta eder dyrt.

Härigenom visar han, den besten, att han hör till det otäcka könet.

— Hvad tänker herr Trattén på? — svarade fruntimret med darrande stämma — Icke kan det vara herr Tratténs mening att vilja skjuta mig?

Herr Trattén stampar och gör luftsprång lik en akrobat vid denna sunda anmärkning, och i samma hväsande ton utbrister han: — Här är min jord, och som herre till den, handlar jag efter godtycke. Jag är bestämd i mina föresatser; nu smäller det!

I detta kritiska, förfärliga ögonblick framrusar en granne med en stor oxpiska i handen och under yttrande: »vet du inte hut, Calle! skall du skrämma fruntimret på det sättet» — lät han honom med detsamma smaka pisksnärtens »ljufva fläktar», hvilket hade den elektriska verkan med sig på vår hjeltes mod, att han tog till »schappen» med en snabbhet, mera liknande en hares än en menniskas, tappande dervid sin förfärliga bössa och råkade under sin oförberedda snabblöpning att göra en »kullerbytta» i ett närbeläget djupt dike, dervid de »onämnbara» fingo stora lufthål så bak som fram.

Mannen med piskan hinner snart upp den på flykten skrämde herr Trattén, och obekymrad om hans sorgliga belägenhet, bjuder har herr Trattén frikostigt på några piskrapp — allt i menniskovänlig mening och såsom motgift för herr Tratténs mordiska anslag.

De skiljas åt. Herr Trattén kraflar sig upp, lunkar hemåt och tycks vara vid det mest miserabla humör i verlden. På gården möter honom drängen Anders, hvars muntra skratt ökar herr Tratténs harm.

Med en patrons hela värdighet säger han till honom:

— Hvad skrattar du åt; vet du icke att jag är din husbonde?

— Jo si' — mente Anders, ännu småskrattande — herr patron har varit en dålig »skräddare», det syns nog på »byxera».

Den filuren hade nemligen åskådat den nu berättade scenen och det var just den han skrattade åt, fast han svängde sig som en »jurist».

Dagen derpå, vid åttatiden på morgonen, medan herr Calle Trattén håller på att tömma den sista droppan i sin vid sängen stående flaska, öppnas dörren och inspektor Zakeus Silfverberg inträder.

Herr Calle Trattén intages af en lätt förklarlig fruktan. De redan tagna styrkedropparne förmå icke hålla qvar hans hjeltemod.

Herr inspektor Silfverberg går fram till hans säng, med högra handen stödd på en väldig käpp af bamburör.

— Hvad berättigar Trattén — börjar han — att med laddadt gevär så skrämma min hustru, att hon var på väg att svimma. För denna djupa förolämpning ämnar jag »afbasa» er.

Herr Trattén skälfver som ett asplöf. Han vet af gammalt att herr Silfverberg är en man, som icke pratar i vädret.

— Se, herr inspektor — började han med darrande stämma att advocera — det var icke så illa ment, som det såg ut till; jag bara gycklade med fru Silfverberg — kan inspektoren ursäkta mig det?

Inspektor Silfverberg, en man med ädla och upphöjda tänkesätt, betraktar den lustige kurren med medlidsamma blickar. Han tycks öfverlägga med sig sjelf. Slutligen säger han:

— Ursäkta är att förlåta, straffa är att rätta galningar, och derför skulle en portion »påkolja» säkert bekomma er mycket väl på morgonqvisten; ty jag ser att ni redan trattat i er rätt dugtigt.

Herr Silfverberg är alltid en handlingens man.

Med föga varsam hand bearbetar inspektor S. med en under rocken gömd rotting herr Tratténs köttigaste del af kroppen, hvarvid denna fick utseende af en färglagd landskapskarta och hvarunder herr Trattén, för att öka det komiska i scenen, sprattlar som en fisk och skränar med full hals, dermed gifvande tillkänna, att han alls icke var trakterad af den påtrugade bastonaden.

Nu var agan slut. Herr Trattén, som icke hör till de blygsamma herrarne, lemnar sin säng, tummelplatsen för det obehagliga morgonuppträdet, och presenterar sig i sin enkla morgondrägt, ångerfull som en lurad »Falbonde», för herr Silfverberg, som nu hyser medömkan öfver Tratténs kostliga figur.

— Får jag kyssa herr inspektorens hand? — frågar han ödmjukt, under det hans breda, med stora läppar försedda mun vill närma sig inspektor S. bastanta karlanäfve.

— Nej, stopp med sådana barnsligheter! Det passar fruntimmer, icke männer, »krukor» och galningar. Men tag sig nu till vara, — annars förstå mig rätt, förnyas denna extra judiciela bestraffning.

Herr Trattén bockar sig ödmjukt, lofvar att icke mera hafva fruntimmer till skottafla, då han vill experimentera med den fatala bössan och ser högst tragi-komisk ut.

Herr inspektor Zakeus Silfverberg, som har svårt att hålla sina skrattmuskler i skick, räcker honom sin hand till afsked och går sin väg.

Herr Trattén håller monologer, synnerligast då han är på »kulan» eller får göra någon intimare eller smärtsammare bekantskap med någons käpp eller rotting, och derför må ingen finna det underligt, om han just nu, efter en så händelserik morgon, följer sin gamla vana och i ensamheten talar för sjelf så här: »den fördömda menniskan — vet han inte hut! Skall han komma in i mitt hus och randa mig? Nej, vänta han! Jag skall läsa lagen för »kröpplingen» Men nu, gamle Calle, kan du behöfva en »fräsare» efter så mycket bråk. Tacka vet jag bränvin, det är »kuku i lifvets blodiga kille». Och herr Trattén

tog sig med detsamma en så bastant »klämtare», att han bestämdt kände det — ner i lilltån.

Drängen Anders träder in med ett fint småleende på sina läppar, bugar sig något tölpigt, öppnar sin mun, talar och säger:

— Hå kors! va' de icke en »doktora», som just nu gick ifrån patron. Fälle tyckte jag att jag hörde hans operationer.

Den skälmen hade nemligen stått på lur vid fönstret och sett hela »kosidansen.»

Vår vän, herr Trattén, blef, oaktadt sitt halfrusiga morgontillstånd, halft förbluffad och tillägger med den värdighet, som han i allra minsta mån förmår inlägga i sin hållning och sina ord:

— Vet du inte hut, Anders, har jag icke sagt dig, att du ska' göra som jag befaller? Gå nu ut på gärdet och arbeta!

Drängen Anders smågrinar, upptager ur fickan sin messingsdosa med »spejel» på, öppnar den och inpraktiserar en väldig »buss» i venstra mungipan, hvarefter han säger:

— Ja, nog fälle ska' jag arbeta, det behöfver visst inte patron vara ängslig öfver. Men kunde icke patron hjelpa till med?

— Nej, ser du, Anders, det duger icke för mej, jag som varit bruksbokhållare — jag som är herre och husbonde till «Hönebo» — jag som har så förnäma relationer på samhällets höjder, jag ger detta på båten och du får ombesörja det hur du kan.

— Får gå — säger Anders, hvarefter han smågrinande lemnar sin omtänksamme husbondes rum.

II.

Bagaren Sven Bullander håller föredrag i andeväsendets historia och experimenterar med fulla kunder.

Vid tiden af vår berättelse eller 1861 var Töreboda en koloni, således föga bebodt och dess läge, såsom högst fördelaktigt, då föga kändt i Svea land. Men spekulationen, företagsamheten hade dock här och hvar uppbyggt små hus, fast placerade »huller om buller». Och bland dessa påträffa vi ett, beläget öster om den så kallade kanalbron. I detta hus, icke uppfördt med arkitektonisk smak, men ändock rymligt och trefligt, bodde då för tiden en bagare, glad och munter som en spelman och hvars namn var Sven Bullander.

Vår vän, Sven Bullander, hörde ursprungligen till krukomakarnes skrå, men som detta yrke slog dåligt i »spann», hade han utbytt detsamma mot en bagares beqväma göromål.

Dock, för att öka sina inkomster och välläfnaden försåg han äfven sina kunder både med öl och potatisdryck, om så behagades; ty båda dessa stimulerande drycker kunde fås — nota bene mot kontant erkänsla.

Några dagar efter herr Trattén's här omskrifna nederlag hade några glada fyrar händelsevis församlat sig i Sven Bullanders rymliga hvardagsrum, der de flitigt njöto af den ädla, svenska nektarn, dervid begagnande som tilltugn färska bullar.

Ibland dessa glada fyrar återfinna vi äfven vår gamle bekante, Calle Trattén.

Ðen välfödde värden intog hedersplatsen i en stor ländstol, som, enligt hans uppgift, räknade hundrade år från sin tillvaro, och vanligen kallades »bagaresätet».

Omkring honom i små grupper hade gästerna, till antalet nio, placerat sig.

— Mina vänner — talar Sven Bullander, efter att hafva låtit en stor finkelsup nedhalka genom strupen —

här spökar gräsligt, så man knappt kan få nattro. Ibland visar det sig som en stor bagge, och än i skepnaden af en gammal gubbe, nära fyra alnar alnar lång och så »anskrämmelig», att man, vid åsynen af honom, är färdig att få »bukref».

— Å kors! — Infaller den treflige, originelle sockerbagaren Truls Springlin — vore jag som du, skulle jag ha' en glödgad eldgaffel och dermed traktera spökena; du skulle få se, att de aldrig visade sig mera.

— Du »pjatar och pjatar» — argumenterar Calle Trattén — kommer det bara till kritan, så blefve du en backhare och sprunge så fort med dina långa ben, att sjelfva »vindtitten» skulle råka i glädje.

— Det håller jag med'om — instämmer Nils Påkberg, en groflemmad jernvägsarbetare, känd för sin stora benägenhet att påka på sina medmenniskor — det håller jag med om; ty alla spöken äro ett »sattyg» och äfven den modigaste karl måste sky en »tocken der» afgrundsande.

Men medan de nu tratta i sig öl och bränvin och med en viss glupskhet svälja ned Sven Bullanders välsmakande bullar, vilja vi i korthet och helt enkelt presentera de trenne sistnämnda personer, som nu oförmodadt träda fram på scenen och hvilka — så obetydliga de än äro — likväl höra till hufvudpersonerna i vår lilla berättelse — »Spöket i Töreboda».

Förre krukomakaren, numera bagaren Sven Bullander, hade redan sett sina femtio år, var en medelstor, något korpulent man, med ett bredt af välmåga skinande anlete; ur hans smågrå, plirande ögon, en oviss telegraf för hans själs tankar, framlyste ömsom godmodighet, ömsom fintlighet och någongång — ett slags krukomakareförstånd. Ett hvitt, i grått något stötande hår betäckte ymnigt det stora hufvudet och öfver hans tjocka läppar låg ett ständigt leende utbredt, så att man deri och i hela hans välfödda lekamen såg en äkta goddagspilt. Mot sin äkta hälft, fru Märta, begagnade han alltid ett städadt språk, såsom »min dyrbara skatt», »min oupphinneliga Märta», »min lilla ros», »min husliga stjerna» och dylika andra

grannlåter, och derför är att säga om dem, att de lefde som ett turturdufvopar, äfven om Sven Bullander skulle, som ej sällan händer, öfverskrida måttans gränser; men härmed öfversågs af den lilla »dufvan» Märta, ty han skötte sig som en karl och affärerna så i bullar som bränvin tycktes vara lysande.

Olik honom i många delar var dock sockerbagaren Truls Springlin, lång, smärt och mager med ett uttrycksfullt ansigte och ett par stora bruna ögon, hvarur skarpsinnighet och qvickhet talade, föreföll han, vid närmare påseende, mera höra till de intelligentas antal än till vanliga sockerbagares. Ehuru en förtroligare bekantskap med Bacchus något förslöat hans tankeförmåga, skymtade dock som oftast qvickhetens ljus i hans sockerbagarehufvud, helst då han befann sig i ett mediumtillstånd; man kunde då rätt hjertligt skratta åt honom. Under hans vidsträckta resor i utrikes orter hade han förvärfvat sig en viss verldsmannatakt, en slags finare polityr, hvilken han dock visligen aflade då han sällskapade med hvardaglighetens föga tänkande varelser, eller då han fått sig en äkta florshufva, hvilket ingalunda hörde till sällsyntheterna. Han hade ett godt födgeni, förvandlade lätt öret till krona och hade ropet om sig att vara skicklig i sitt yrke.

Vår sockerbagare hade icke skaffat sig någon lefvande sockerpastej — vi mena i laglig form — men väl en ansenan, som skulle ersätta den förras ställe. Om detta sjelftagna, civila äktenskap finnas de lustigaste anekdoter — dock de flesta af alltför grofkornig natur, för att kunna återgifvas i tryck. Vare detta tills vidare nog sagdt om »sockerbagaremenniskan».

Den tredje figuren, Nils Påkberg, var en grof, ohyfsad man, utan både intelligens och lefnadstakt, med ett bredt ansigte, hvars kindben pryddes af ett långt, yfvigt, rödt skägg och med ett par lurande kattögon, hvarur de vildaste passioner tydligen framskymtade, samt bekajad med en lång spetsig näsa, icke olik till formen en klädhängare och dertill en bred mun, rymlig nog att deri inskeppa så stora portioner som helst, ingaf han både fruk-

tan, förakt och misstroende. Om nu härtill lägges, att han trodde hvarken på Gud eller f—n, så följer deraf solklart, att Nils Påkberg icke hade några andra vänner än de, som antingen voro honom jemngoda i styrka eller stodo öfver honom i fräckhet och laster.

Många smutsiga, ja, gräsliga historier visste det sqvallrande ryktet, men som dessa saknade lagliga fakta, vilja vi tiga med dem. Under berättelsens gång få vi nog se, att ryktet i flera fall hade rätt.

Efter denna lilla presentation vilja vi nu återtaga tråden för vår berättelse och lyssna till det lärorika samtal som hålles i bagaren Sven Bullanders hvardagsstuga och der han är ordförande på »bagaresätet».

— Du är en snusförnuftig rallebuse — reflekterar Truls Springlin, i det han gaf honom en knäpp på hans långa näsa. Den som så illa farit fram i verlden, som du gjort, den bör, på min sockerbagareära, vara rädd som en kruka i mörkret. Visst ser du barsker ut, min gosse lille, men jag skall säga dig, att f-n icke är så lättskrämd af sig.

— Håll truten på dig, torre sockerbagare, och knäpp inte *en* gång till Nils Påkberg på näsan, för då ruskar jag dig, så att alla pastejer flyga f-n i våld — hotar mannen med det yfviga, röda skägget och den otäcka uppsynen.

— Se så, mina gode herrar och svenske män — förmanar herr Trattén med snörflande röst — intet skoj då man är i så bildadt sällskap som här. Hit med ett halfstop bränvin och fyra buteljer öl. Jag bjuder öfver laget.

— Fram med pungen först, Calle — kommenderar den välfödde præses på bagaresätet. — Ingen krita mer; kontanter tala endast här!

— Hvad pratar du? — menar Calle Trattén, är icke — jag en betrodd karl, som är herre till Hönebo? Hvad befalls? Langa bara hit det reqvirerade och dermed punkt I morgon skall du få en »tia» af mig.

— Intet knussel, Calle, — förmanar Truls Springlin. — Vi äro äkta herrekarlar. Se här har du en »femma» att slå i halsen på Bullander. Är du nöjd nu, bagare-Sven.

Calle Trattén tar femman, räcker den åt Sven Bullander, som brister i skratt, och hela det värda sällskapet instämmer med honom i munterheten.

Under det de som bäst höllo på att tratta i sig den svenska nektarn och det bäska halfsura ölet, öppnas dörren så tyst, så tyst och öfver tröskeln träder en lång, gråskäggig man med en staf i handen och iklädd en sid rock, som slutade sig ned vid smalbenet. På hans hufvud satt en bredskyggig hatt, säkert en qvarlefva från 1600-talet.

— O, Calle Trattén, o, Calle Trattén! — varnar han med graflik stämma — jag kommer för att säga dig, att du snart skall bäddas ner i den kalla grafven. O, Calle Trattén, o, Calle Trattén! jag har vandrat från andarnes rike just i den afsigten, att bereda dig på en snart förestående sorglig hädanfärd.

Gubben tystnar och stöter tre gånger med sin staf i golfvet; han lyfter upp sina långa armar och gör korstecknet.

De närvarande supbröderna se förvånade och förskräckta på hvarandra, utom Sven Bullander — han vänder sig bort och smågrinar.

Gubben med stafven och det hemlighetsfulla utseendet nalkas med tysta steg den förskräckte Calle Trattén, lyfter upp sin högra arm för att gripa tag i honom och — innan man visste ordet af, hade han den sprattlande Trattén inklämd mellan sina armar och qvick som ett »gehu» försvann han med honom genom dörren.

Ute på gården råder ett »egyptiskt mörker»; ingen stjerna, ingen måne synes till. Det är en hemsk afton.

Under bullret inrusar den raska fru Märta och hennes snutfagra dotter, den fjortonåriga Kajsa Britta, och skrika förfärligt:

— Hin håle tog patron. Skynda ut, go' vänner, och rädda den stackarn, om det är möjligt.

— Min äkta skatt, min lilla turturdufva, talar som en engel — berömmer Sven Bullander. — Ja, hon har rätt;

hasten derför ut, go' vänner, annars kan hin håle hinne ta' å' äta upp den stackarn.

En allmän tystnad.

De fräcka bachidyrkarne tycktes icke vara hugade att försöka en dust med belzebub, de fruktade nämligen att råka ut för samma olycksöde, som de sett deras gemensamme vän i glaset kommit i, de voro »skrockfulla», deras mod öfvergaf dem och sjelfve den djerfve Nils Påkberg såg ut som en förskrämd »stut». Endast presidenten på bagaresätet bibehöll sin jemna själsfattning.

Det var en hemsk scen, ett gräsligt ögonblick — håren på hufvudet resa sig för mindre än så.

Slutligen fattar Nils Påkberg mod, reser sig häftigt upp från sin plats, talar och säger:

— Jag skall gå ut och söka efter honom, om jag ock skulle gå till verldens ända, ty det vore ett hiskligt spektakel, om hin håle skulle sluka upp honom. Vill någon af eder, mina herrar, följa mig? Här gäller ett menniskolif.

— Vi följa — skrika alla på en gång — men låtom oss först tömma de dropparne som äro qvar, ty det duger icke att slåss med f-n på fastande mage.

Derefter vräkte de i »halsrackorna» allt det fluidum som fanns qvar och detta med en skyndsamhet, som vittnade om den vigtiga mission, de nu skulle gå att utföra.

Mer än halfrusiga störta de ut i den mörka qvällen, fullt beslutna, att antingen ta rofvet från den förmente belzebub eller ock sätta »lifhanken» till, ty de voro icke »ängsliga gossar i pelsen».

Klockan led emot elfva på qvällen.

Det var tyst i bagaren Sven Bullanders hus. Man gjorde sig i ordning att gå till sängs. Dels trötta af dagens trägna arbete, dels grubblande öfver det hemska uppträdet med Calle Trattén, behöfde qvinnorna så väl komma till »kojs», helst som de tidigt följande morgonen skulle återigen börja på att baka. Sven Bullander småskrattade inom sig sjelf åt hela äfventyret; han, den glada

laxen», viste nog hur det hängde tillsammans, fast han höll det hemligt, ty hade det blifvit bekant att han höll trådarne till detta fina intrigspel, skulle han icke blott blifvit utsatt för mycket obehag, utan äfven skrämt mången god kund ifrån sig. De lade sig att sofva och snart hade Morfeus strött de välgörande vallmofröna i deras ögon, så att de inom kort befunno sig i sömnens ljufva rike.

När man arbetat ihärdigt om dagen under ärligt sträfvande, då känns det ljuft och behagligt att få hvila sin trötta lekamen i en mjuk och varm säng.

Äfven Sven Bullander, som nästan hela dagen om serverade sina glada källarkunder öl, porter och bränvin och således icke hade något ansträngande arbete, äfven han inslumrade ljuft på sitt öra; ty understundom plägar lättingen få njuta den oskattbara lyckan, som endast är den arbetsamme beskärd, den nemligen att få en ljuf och ostörd hvila, en förmån, som icke nog högt kan uppskattas.

Straxt utanför bageriet var ett slags uthus, fullt med tunnor, fjerdingar, bränvinsfastager, bristfälliga möbler och annat gammalt skräp. Dörren till detta gamla uthus tillslöts invändigt med en hasp, men hvilken dock som oftast glömdes att påläggas, isynnerhet vid de tillfällen, då bagaren Sven Bullander sent på aftnarne pokulerat med sina kunder.

Ungefär kl. tu på morgonen, innan ännu hanen med sitt kända läte bebådat den första morgonväkten, väcktes plötsligt hela familjen af ett starkt stönande och afsjungandet af denna psalmvers: »jag är en fattig fånge i denna verlden vrånge, som fåret på en ö. Jag kan ej hädankomma, min frihet ej bekomma, förr'n Gud mig låter dö.»

— Min gubbe, min gubbe, hvad är detta? — frågar fru Märta med darrande stämma — jag tror minsann att någon är i »magasinet» (så benämndes det gamla uthuset).

— Lotta! — ropar hon till pigan — skynda dig upp och gå ut i magasinet och se efter hvad det kan vara.

— Nej, söta frua, det vågar ja' inte, för det kan vara ett spöke och jag blir så skälfvande i hela kroppen, när

jag får se »tocket der.» Harren får gå, som inte är »danner» å' se. Harre Gu', detta betyder lik, de' har mor sagt. Emellertid fortsattes sjungandet med allt ängsligare och ängsligare ton och emellanåt höres ett starkt dunkande på en tunna, liksom den nattlige psalmisten velat begagna densamma som ackompagnement till sin sång. Hvad var att göra i detta fasans ögonblick?

— Nej, — utbrister Sven Bullander beslutsamt, — detta går för långt. Jag måste hafva reda på detta hemska uppträde, äfven om det skall kosta mitt lif, ty det kan väl icke vara f-n heller.

Derpå stiger han skyndsamt ur bädden, påkläder sig raskt som en under-officer vid Skaraborgs regemente, då trumhvirfveln väcker honom till exercis med dumma bulvaner, fattar dervid en gammal sabel i sin högra hand och ett ljus i den venstra och går så åstad att undersöka orsaken till detta hemska morgonuppträde.

— Akta dig för all del, min lille gubbe — varnar bedjande den fromma fru Märta, som lik den uppskrämda Lotta blifvit försatt i en lätt förklarlig fruktan.

— Var lugn, min rosenknopp, min ädla skatt — tröstar Sven Bullander henne. Jag har ännu icke darrat, för hvilken »bakelsebest» som helst. Med min gamle trogne sabel, som jag fick af salig far min, då jag blef krukomakarelärling, trotsar jag alla afgrundsandar.

När han inpraktiserat sin långa lekamen i det trånga »magasinet» och som en öfvad mönsterherre öfverskådat det hela, utbrister han i ett skallande gapskratt, ty, — o höjd af skoj och friskt lif — han varseblifver sjelfva herr Calle Trattén, den tokrolige herren till Hönebo, liggande inklämd mellan tvenne tunnor, med händerna liksom sammanknäppta till bön, hvilande på hans mage. En dödlig blekhet låg utbredd öfver hans annars så blomstrande ansigte och hela hans yttre menniska tillkännagaf att han varit i röfvareklor, emedan man kunde skönja minst femtio hål på hans gamle, grå rock och de »onämnbara» sedan — ja, de tycktes knappt hålla tillsammans.

Sångaren företedde en ömklig figur.

— Men hvarifrån kommer du, glada lax? — frågade Sven Bullander, sedan han hejdat sin skrattparoxym. Du ser ju ut, som om du råkat ut för röfvareklor.

— Ack, min fine, emaljerade bror, Sven Bullander, — pustade Calle Trattén i jemrande ton — det fördömda spöket höll på att taga lifvet af mig, ty först bar det mig långt in i skogen, som ligger ett stycke öster härifrån och sedan nöp det mig så erbarmligt i armar och ben, så jag skrek jemmerliga och hela min kropp är så öm som en bulnad. Hade jag icke flitigt och andäktigt läst alla de böner, som jag lärde mig som barn och som jag gu'nås, dunkelt minns, skulle det säkert fört mig till Blåkulla; men för sjutusan batterier! hjelp upp mig, Sven Bullander, ur detta obehagliga läge. Hu! o, hvad jag fryser! Skaffa mig en bäsk.

Bullander grep tag i olycksfågeln och förde honom in i den varma hvardagsstugan.

Alla fruntimmerna, som nu kommit på fötterna, sågo helt förvånade på den inträdande, hvarefter de, liksom smittade af Sven Bullanders småskratt, lemnade fritt lopp åt sin munterhet, så löjlig föreföll han dem.

Calle Trattén bligade halft förargad på dem, under det han med rockskörtena sökte skyla sina luftiga byxor.

— Men hvad har händt patron? — frågade fru Märta, i det hon ställde sig framför honom och bekikade honom, liksom han varit ett underdjur.

— Men hvad har händt honom? Tala om det, vi äro idel öra.

— Jag har varit utsatt för djefvulens arga list. Jag har blifvit mycket ryckt, sliten och dragen än här och än der och — Gu' straffe mig — jag är så »konhunfuntererad», så jag icke förmår tänka redigt.

— Han har varit borta och friat, kan jag väl tro — gissade Lotta, skrattande — eftersom han är så »konhunfuntererad». Den däre kärleken, ska' jag säga, som regerar »manfolka», brukar ibland slå sin herre »på nacken», å' då blir det sorg i stället för glädje.

— Se så, — ordade Sven Bullander — låt nu kal'n vara i fred en stund, han kan behöfva sig en styrketår efter så många »alterationer». Eller hur, Calle?

— Du har rätt deri, min hedersbror — medgaf Calle Trattén, i det en förnöjelse spred sig öfver hans ansigte — det skall göra min kropp godt. Langa hit flaskan, bror!

Sedan nu den frikostige bagar'n rikeligen undfägnat Calle, fick han sig en plats anvisad på ett sofflock, der han snart tungt insomnade, troligen omsväfvad af hulda genier; ty, »när oskulden sofver, små englar gå vakt.»

Och nu låta vi honom snarka i allsköns ro. I det stället vilja vi traktera läsaren med ett mera allvarsamt kapitel, som har till öfverskrift:

III.

En flyttning till Töreboda.

> Vårt lif är en ström, som hastigt förrinner,
> Det vexlar med glädje och sorg.
> Till önskade målet man sällan dock hinner;
> Ty hoppet ger ofta en oväntad korg.

Det var den 25 September 1862, således närmare 18 år sedan, då författaren till denna lilla bok med familj landsteg på Töreboda, om ej klassiska så åtminstone händelserika jord. Vi hade på en ångbåt förflyttat oss från det bullrande Stockholm hit, som vi trodde, till denna lilla, lugna vrå bland bergen. Den 25 September 1862 var en af de herrligaste höstdagar, som blott vår friska nord har att uppvisa. Från en azurblå himmel strålade solen varm, luften var hög och behaglig, träden bibehöllo ännu sin täcka sommardrägt och hvart man blickade tjustes ögat af en idyllisk skönhet.

Den, som från Stockholm färdas kanalvägen till Töreboda, har en rik ersättning för den kostnad, som alltid en ångbåtsresa medför, emedan nästan hela resan företer

så många omvexlingar af naturskönheter, så att man känner sig hänryckt och glömmer då de tryckande bekymmer en fattig familjefader alltid har att kämpa med. När man kommer till Carlsborg och derifrån fortsätter seglatsen, så tycker man sig lustvandra genom herrliga ängar, ehuru Bottensjön och Viken betydligt vidga vyerna och utbreder de mest sköna taflor, som endast Han, den store mästaren, förmår att framtrolla med sitt *mäktiga* »*Varde!*»

På then tiden såg Töreboda helt obetydlig ut. Endast några strödda hus tillkännagåfvo, att Töreboda redan då hade en oförklarlig, magnetisk dragningskraft, hvilken sedermera år ifrån år betydligt ökat sig. Töreboda var då ändpunkten för vestra stambanan, hvilken sedermera i hela sin längd invigdes följande månad — då plaskade ångbåtarne flitigare i Göta kanals dunkla vågor, då plöjde segelskutor i ännu större mängd densamma och då opererade företagsamheten i alla riktningar för vinnandet af guld — denna jordens mäktigaste häfstång. Och i November månad samma år flög Töreboda lilla Tidning ut i verlden, enkel och anspråkslös som dess utgifvare, men på sitt sätt pigg och lefnadsfrisk. Henne tillkommer åtminstone den hedern, att vara *den första*, som utgifvits å landsbygden och derför helsades hon med en viss öfverraskning; men hennes lifstid var kort och om hon gagnat något under sin korta tillvaro, det tillkommer ej oss att afgöra. Olyckan var den, att den lilla var utrustad med satirens gadd, som, närden träffade den sannskyldige, födde agg, afund och detta medverkade i icke ringa mån att pipa ihjäl den lille stackarn. Om hon fått lefva och antagit ett blygsammare skick samt haft något kapital till sin uppfostran, så är det icke otroligt, att hon i detta nu florerat — dock hvarföre vidröra detta omtåliga ämne.

IV.

Herr Plattfot är utsatt för ett stort attentat.

Det skadar icke att gyckel drifva,
Då elakheten ej spelar roll.
O Plattfot, du får ej vredgad blifva,
Om man dig räknar för siffra noll.

— God morgon, bäste herr Plattfot! Har ni sofvit godt i natt och har eder sura sill haft en strykande åtgång? — så helsar och frågar vår gamle bekante Truls Springlin platsens dåvarande förnämste handlande, Birger Kristoffer Nikolaus Sven Abraham Plattfot, just som denne höll på att rifva i sin silltunna, från hvilken utströmmade den mest obehagliga lukt, så att man var färdig att exportera åtskilligt smått och godt ifrån magen.

— Ni är allt för artig, herr Truls Springlin. Ni misstager er på min sill, hon är tvärtom utmärkt god och tjenlig för »munfiskar» och vipps strök han till med en dylik »saltad Bohuslänning» herr Springlin för munnen, så att han föll baklänges mot disken, hvarvid hans märkvärdiga, åttakantiga mössa råkade att försvinna i en såpfjerding.

Herr Plattfots biträde, vanligen kallad Per Sillstrypare, var nog elak, att med en på disken liggande aln i hast peta ned herr Truls Springlins märkliga »genifodral», så att det bokstafligen begrafdes i det hala elementet.

Den hetlefrade Truls Springlin uttömde sin vältalighet i de mest mustiga »roddarmadamuttryck», hvari han, inom parentes sagdt, egde en oöfverträfflig skicklighet och lät icke otydligt förstå att herr Plattfot härför skulle få sota, dervid tilläggande som slutrefräng:

— Om jag ginge med ljus och lykta och sökte i sju konungariken, så vore det ändå blixt omöjligt att kunna snoka upp en dylik »sillstrypare-patron» och »inkarnerad» drummel, som den ökände Plattfot. Men vänta mej, sa'

Häggen, när han höll pigan i håret, jag skall nog ha' dig i minne vid tillfälle, din sviskonbarkade »pepparpatron». — Derefter sprang han häftigt ur boden, qvarlemnande sin i såpfjerdingen liggande märkliga mössa och sjöng dervid med sin ljudeliga stämma denna lustiga strof:

Herr Plattfot, herr Plattfot, hej hej hej hoppsan san,
Skall smitas, skall smitas med björkeriset han,
Ty mössan min, ty mössan min han lurade från mig;
Din lymmel, din lymmel, jag skall nog träffa dig!

Han hade sprungit blott ett litet stycke, då han hejdades i sin fart af sin intime och i glaset uthållige vän Calle Trattén, som lik sin vana befann sig i »dimfigurs-tillstånd» och derför alltid hade »sju skepp i sjön».

— Stanna Truls! Hvar tusan har du din mössa? Jag kan väl aldrig tro att en stormvind slungat henne i kanalen för dig?

— Nej, vid min sockerbagareära — skränade Springlin vresigt — den bulvanen Plattfot fiskade den till sig, sedan han gifvit mig en »munfisk» med en sur sill; detta fiske i grumligt vatten skall kosta den göken dyrt. Tro mig, Calle!

— Men vore det icke bäst — rådde Trattén — att vi gå tillbka in i boden och försöka göra upp saken i godo, så kunna vi händelsevis få oss »några stadiga» på morgonkulan?

— Kör för det — inföll Truls Springlin. — Det skadar icke att Plattfot langar fram »pluntan», samt ger mig en ny mössa i ersättning.

De såta vännerna togo hvarandra under armen och kryssade in i boden.

Herr Plattfot, sysselsatt med att i ett stort tvättfat med sina af sillsälta svällande händer frigöra Truls Springlins mössa från den efterhängsna såpan, välkomnade de båda originalerna med dessa ord:

— Jag tackar herrarne för det herrarne nedlåta sig att titta in i min butik. Hvad behagas?

— En ny mössa, i stället för den jag hade på mitt hufvud, då ni trakterade mig med en »munfisk», och dertill

ett stop bränvin i förlikning — ordade Truls Springlin med diplomatisk skicklighet.

— Ja, — höll Calle Trattén med — det är svinaktigt af er att så der handtera hederliga kunder. Kanske det vore bättre — föreslog han, klappande sin vän på axeln, — att du, bror Truls, gåfve Plattfot en stämning på halsen, ty det kunde icke skada.

— Ni talar som om hufvudet sutte bakvändt på er — sade herr Plattfot. — Skall jag betala menniska', för det denne öfverhopar mig med ovett, och rår jag väl för att hans mössa råkade att i en hastig vändning söka sig plats i såpfjerdingen? Nej, ni skrämmer mig icke, om I ock vore femtio procent fullare än ni nu ären.

— Gif mig en ny mössa, herre — invände herr Truls Springlin. — Jag är icke belåten med den der våta, ni nu håller på att tvätta ren. Nej, »pass mantel» jag låter icke kugga mig mer.

— Se så! gör upp saken i godo, herr Plattfot, så kunna vi få några tårar i förlikning. Det finns mycket smått i eder källare, det vet jag — upplyste Calle Trattén »snusförnuftigt.»

— Vill herr sockerbagaren, kommerserådet ha' den utsökta artigheten att hålla tillgodo med några klara och två konjackare samt återtaga sin ovärderliga mössa, så, för att visa er att jag är en gentleman af första slaget, går jag in på förlikning — föreslog den knipsluge Mercuriisonen.

Detta fina tal verkade på de båda stallbröderna. De blefvo återigen glada och medgörliga, köpte för några kronor hvardera af herr Plattfots förlegade skräp och för att stärka vänskapen dem emellan satte herr Truls Springlin sin våta mössa på sitt hufvud, dervid sjungande:

Min trogna mössa jag ej vill mista,
Hon följt mig både i ve och väl;
Af allt jag eger, blir hon den sista
Jag säljer bort — vid min bagarsjäl!

Och derpå troppade de tre samtlige värde herrarne af till den nära belägna källar'n, der bland annat smått

och godt äfven förvarades åtskilligt i »alkoholväg», hvaraf den köpande allmänheten trakterades — naturligtvis som »lockbete».

Plattfot framtager ett stort lerkrus, sätter två glas på ett litet bräde, som var lagdt mellan tvenne tunnor och häller dem fulla med den vedervärdiga finkeloljan.

— Dricken nu, mina herrar, — uppmanar han sina gäster — som ni vet förtär jag intet starkt.

Med lätthet tömdes glasen, de fylldes på igen och blefvo åter igen tomma.

Herr Plattfots frikostighet sträckte sig så långt, att han för tredje gången förnyade experimentet till de lustiga stallbrödernas stora förnöjelse och njutning.

Med detta satte han sorgfälligt proppen i sitt lerkrus och bar det längst bort i källaren, der det hade sin plats.

Hastigt utgingo »vagnshästarne», som de ibland benämndes, igenlåste den tunga dörren, togo nyckeln med sig och hängde den på en spik i förstugan, hvarefter de under skratt och glam hastade till Hönebo.

Under tiden kommo flera kunder in i boden; de flesta af dem ville tala vid herr Plattfot, andra åter köpte sina små behofver, men ingen visste hvar herr Plattfot befann sig. Man sökte och sökte efter honom — förgäfves. Slutligen hördes högljudda rop komma ifrån källaren. Man skyndade dit och fick klart för sig att värden var fånge i sin egen källare.

Men hvar fans nyckeln? Ingen kunde utlura det. Sent omsider fick man syn på den i förstugan. Man skyndade att befria fången från sitt ofrivilliga fängelse. Stor tablå! Herr Plattfot rasade och skrek och lofvade att hämnas detta gräsliga nederlag — denna kolossala drift med hans värda person.

V.

Snillet Jeppe träder fram på scenen.

Hvem är den man, ur hvilkens ögon snillet blixtrar
Och tankar höga på hans panna stå?
Väl är han torftigt klädd — ej modets
grannlåt förgyller kroppen — usla stoftet bär.

Hans namn är Jeppe, känd bland alla,
Hans hvassa penna äfvenså. —
Han kan för guldets klang ej falla,
Ty viljans kraft skall bergfast stå.

Dagarne före jul 1863 sågs en medelåldrig man, vägledd af den fromme Anders Skräddare, med raska steg styra kosan till Kaninelund, der utgifvaren af Töreboda tidning hade sitt hem. De båda vandrande männen samtalade lifligt med hvarandra under vägen, lifvade — som det syntes — af Bacchi ljufva safter. Snart hafva de hunnit målet för sin gång — de inträda i en liten förstuga, en dörr till venster, försedd med en namnplåt, visar dem hvar utgifvaren hade sitt rum och de inträda. Men innan vi redogöra för afsigten med deras besök, vilja vi för våra läsare presentera en man, hvars utmärkta förståndsförmögenheter, i förening med en icke vanlig, skarp omdömesförmåga, satte honom högt öfver alldagliga menniskor.

Jeppe Nilsson eller rättare Nils Nilsson hade redan räknat sina fyratio somrar och stod således på middagshöjden af sitt lif. Han hörde till det slags menniskor hvilka ej skjutit långt upp i växthöjd, ehuru han vid första påseendet föreföll hafva en medelmåttig växt. Hela hans yttre menniska angaf att han icke hörde till sprättarnes antal och att klädseln minst sysselsatte hans tankar. Hans ansigte, särdeles väl bildadt och uttrycksfullt hade denna prägel af skarpsinnighet och intelligens, hvilka förråda snillet och tänkaren. Genom ett oordentligt lefnadssätt och oemotståndligt begär att supa så mycket han kunde komma öfver, ett rastlöst sträfvande efter sinliga

njutningar, hade detta annars så intagande ansigte förlorat mycket af sin ursprungliga älskvärdhet och betraktade man det noga, fann man med ledsnad att passionerna på det tryckt sina obehagliga stämplar. Ur de stora, klarblå ögonen utströmmade snilleblixtrar och en innerlig godhet, äfven då han intagit förmycket af den »svenska nektarn». Hans hår, som i yngre dagar varit blondt och icke utan koketteri sorgfälligt då vårdades af honom, stötte nu mycket i grått och tillkännagaf, att det haft liten beröring med kammen. Hans hållning var ädel, hans sätt att skicka sig lätt och behagligt och, när han talade vare sig på skämtets lätta fält eller på det allvarligare gebitet, så hörde man honom med största nöje, på samma gång det alltid låg något lärorikt i hvad han sade, ty Jeppe var i det hela en liten Socrates och som sådan skall han erkännas af dem, hvilka under hans lefnad stodo i närmare beröring med honom.

Till lynnet var han glad och munter, oftast skämtsam och då rik på qvicka infall, hade en sund och frisk verldsåskådning, var främmande för allt hvad högmod hette och satte Victor Rydberg främst bland tänkare i Sverige.

Denna lilla teckning kan vara nog, för att någorlunda kunna bilda sig ett begrepp om denne man, hvars lefnadsriktning genom en olycklig, trolös kärlek vilseförde och liksom skuffade honom ned till en punkt i samhällslifvet, der han snarare utgjorde ett mål för begabberi och medömkan än för hjelpsamhet och omvårdnad, hvilket han så väl behöfde.

— Nej, se god dag min hedersbror! helsade honom utgifvaren af Töreboda Tidning. Det var då i sanning en angenäm öfverraskning att få se dig under mitt låga tak. Hvarifrån kommer du nu?

— Ifrån Mariestad, genmälde Jeppe leende, i det han satte sig på en soffa. Jag har gått hela vägen, ty häri måste jag instämma med den ingalunda bortomtagne poeten Johan Gabriel Carlén, som fått vedernamnet »det politiska fåret», då han säger: »Men som min kassa är för klen, jag lunkar fram på egna ben.» Och derför måste jag

helt sonika begagna mina trogna apostlahästar, som alltid hålla stånd, äfven då min corpus är tom som en jagthunds.

— Du är alltid välkommen till mig, käre Jeppe, ty jag känner din förmåga att kunna skrifva, vare sig i den rafflande eller lekande stilen, men kanske du har andra planer i kikarn.

— Planer, upprepade Jeppe. Mina planer ligga i det outgrundligas öde eller, som »Pelle Hag» så qvickt uttryckte sig: »Alla planer äro planlösa» och det skrifver jag under på. Men om man icke planerar för sig, invände utgifvaren af Töreboda Tidning, icke har klart för sig huru man bör ställa sig för att sjelf förvärfva sig sitt eget bröd, huru skall det då gå till slut och hvad blifver följden?

— Egoisten, penningedyrkaren och hvardagsmenniskan, hvilka icke trängt djupt ned i förståndets schakter, utan klaga och jemra sig, blott det minsta fattas dem, eller det går aldrig så litet dem emot, måste i sin inskränkthet planera, så framt de icke skola duka under och bringas till förtviflans branter: en idémenniska behöfver aldrig bråka med något sådant, det subjektiva idealiserar sig sjelft och såsom emaneradt ifrån det högsta tänkandet står det utom materialismens gränser. Jag lefver för dagen lik fågeln i det fria. Jag sår icke, ej heller skär något upp, jag församlar intet i ladorna och likväl super jag friskt och filosoferar mer än vanligt, argumenterade Jeppe med hänförelse.

— Detta är »slabbertuska» för mig, bekände Anders Skräddare öppet. Herrarne prata »labbeländska» eller hvad det är för utländsk smörja, det vet inte jag; men ett vet jag, som vore »Hans i Backen» och det är att värden på stället bjöde mig och herr Jeppe på »en tankställare», det kunde nog behöfvas, då det är så blixtrande kallt ute.

— Anders Skräddare är minsann en djupare filosof, än jag kunde tro honom om, skämtade Jeppe skrattande, han förstår nog hvad en fattig satan kan behöfva, när han traskat en lång väg.

Värden, som förstod hvad Jeppe syftade på, tillsade sin galanta gumma att framställa någon mat jemte »förfriskning», den svenska gästfriheten spelar dess bättre ännu hög roll så i rikemans som fattigmans hus.

Det var ett särdeles nöje att höra, huru fint han dref skämt med den menlöse Anders Skräddare, huru han för omväxlings skull beskref sitt gästbesök hos de nu mera aflidne oförgätlige vännerna Calle Fugel och Pelle Hag, båda colleger vid Mariestads lägre elementarläroverk och huru han på sitt lekande, qvicka sätt beskref deras hemlif, deras förhållande till hvarandra och deras olika undervisningsmethoder.

Vår beskedlige Anders Skräddare åt, söp och skrattade endast, ty han förstod icke »ett fnask» af hvad som talades. Och huru kunde man väl begära det af honom, han, som oaktadt sina andra medborgerliga förtjenster, likväl icke förmått att tillegna sig något högre mått af vetande.

En stund derefter aflägsnade sig Anders Skräddare. Hans skräddareverksamhet kallade honom hem. Skräddare hafva alltid mycket brådt om före jul.

Jeppe och hans gamle vän, utgifvaren af Töreboda tidning, befunno sig ensamma.

– Min bror, talade Jeppe, du saknar förmåga att kunna redigera en tidning. Den är väl snygg, det medger jag väl, den har temligen lyckade öfverskrifter och sjelfva indelningssättet kan jag just icke klandra; men min bror den är f-dt mycket innehållslös, den saknar detta pikanta och detta djupgående, som bör finnas i hvarje artikel, i hvarje uppsats. Mängden begriper det icke, den bara läser och skrattar. Du torde ursägta mig att jag talar rent språk.

— För den, som begriper mer än andra, synes min lilla tidning vara bara skräpet, svarade utgifvaren af densamma vemodigt; men den har åtminstone den förtjensten att vara *sjelfständig*, kanske originell och då hvar och en vet, att jag är den ringaste bland de ringa och arbetar efter bästa förmåga, då bör kritikens skarpa knif icke skära för djupt i den lilla sanningens härold, som, oviss om sin fram-

tid, flyger vidt ut i Svea land, ehuru den oftast emottages med hån och begabberi.

Jeppe skrattade och yttrade derefter: »du har rätt broder Anders, hånet och begabberiet söka sönderslita din tidning, på samma gång de sticka djupt i ditt känsliga hjerta.» Utgifvaren af Töreboda tidning steg upp, gick till sitt skrifbord, beströdt med papper och tidningar och letade efter en tidning, som han snart fann.

Det var tidning för Falköpings stad och falbygden.

Här står att läsa en artikel, undertecknad »Lagom», i det han räckte den åt Jeppe, och denna artikel, fortsatte han sorgligt — sprutar så mycket gift, så mycken försmädelse mot »Törebodaglunten» — om jag så får uttrycka mig — att jag, sedan jag genomläst den, finner mig på det smärtsammaste sårad deraf.

— Spetsa din penna, bror Anders, och kläm till igen, så det biter genom både märg och ben — uppmanade Jeppe. Jag skall emellertid läsa denna hiskliga artikel, sem så djupt tycks hafva skakat din själs grundvalar.

Jeppe tog tidningen, fick snart reda på giftblandarens citat och läste med sin klangfulla stämma nedanstående med öfverskriften: »*En glanspunkt i tidningsverlden*».

»I det bördiga Wadsbo, der sällan poesien förer sin gyllene spira, har liksom genom ett trollslag uppstått en ny tidningsorgan, hvars redaktör fullt ut kan mäta sig i snille med den odödlige »Frithiofsskalden». Lik den klara morgonstjernan, som strålar så vänligt på himmelens fäste, har Töreboda tidning — snart sagdt frambragdt ur sitt intet — stigit högt på litteraturens solbelysta tidningsverld och med sina djupsinniga artiklar slagit verlden med häpnad. Dess qvickheter äro äkta guldkorn, värda att tagas vara på och hvilka skola beundras och lofsjungas af en sen efterverld. Udden i dem är, väl hvass, men — snillet blixtrar fram, så att man behöfver fyra skarpa mikroskopglas vid genomläsandet af dem, för att skydda sina svaga ögon för de skarpa blixtrar, som den omedvetet skjuter af; man behöfver att ha genomläst alla verldens filosofiska arbeten, för att rätt kunna fatta det djupa, höga och sanna,

som udppenarar sig i hvarje rad och liksom elektriserar hvarje läsares själ.

Denne märklige redaktör blir troligtvis snart framskuffad till nästa ledigblifna stol — i svenska akademien; ty snillet bryter alltid sin egen bana, äfven om det trampar Wadsbo leriga jord.»

»Lefve redaktören af Töreboda tidning! Måtte han aldrig falla ned som en skinnpels!»

Jeppe brast ut i skallande gapskratt. Ja, han skrattade så tårarne kommo honom i ögonen, och när han hämmat sin skrattparoxym, läste han ånyo upp den »ettriga» fast förgylda artikeln och sade slutligen:

— Det var en dj-a mustig bit; värre har jag knappt läst än denna, den är bara peppar och salt. Jag skulle dock tro, att en vänskaplig hand nedskrifvit den; att den åsyftar mera vänskap än elakhet och att meningen med denna »risbastu» är den, att du, min bror, anstränger dig så mycket du kan, för att hålla jemvigten med nutidens litteratörer; ty skall man bära namnet af litteratör, så skall man ock visa verlden, att grundlig lärdom, klar verldsåskådning och kunnighet i politiska, sociala och kommunala frågor just egas af honom och fullt ut värdigt och utan anmärkning kunna läggas i dagen i alla de uppsatser, som flyta från hans hand. Detta är ett oeftergifligt vilkor för hvar och en, som träder upp på den litterära banan; saknar han åter dessa egenskaper, då må han skylla sig sjelf, om det fina skojet lägger honom på sträckbänken.

— Min bror — argumenterade »Törebodagluntens» utgifvare, icke utan viss förlägenhet — du har för stora anspråk på en liten landsortstidning; du betänker icke att den är skrifven för folket, som är kärnan af nationen och icke för vetenskapligt bildade män. Månne icke en putslustig saga, en glad berättelse och skämtsamma anekdoter — månne icke de, säger jag, läsas med större intresse, än långa, torra artiklar, visserligen lärorika, men ändå — så jemmerligen tråkiga.

— Allt det der kan vara bra — invände Jeppe spetsigt. — Man tar heldre i lätta ändan än i den tunga, stora

ändan; man ser heldre och beundrar blomman än man examinerar och undersöker henne; man njuter af solens glans, men att forska och leda sig fram till sanningen — det är för mödosamt. All ytlighet blir ytlighet, äfven om den sockras aldrig så mycket af ett lätt skämt, eller en populär framställning. Grundlighet och snille, det sanna vetandets äkta beståndsdelar, fordra helt annat. Dessa elementer, såsom utgående från det sanna ljuset, tränga säkert fram bland den stora menniskomassan. Låt vara det går långsamt, men det går säkert. Tro mig, bror Anders, jag misstager mig sällan; men följ du dina planer och låt icke mig på något sätt ändra dem.

— Men huru skall då en tidning redigeras, för att den skall vinna förtroende bland folket och lemna sin utgifvare någon slags valuta för hans mödosamma arbete och omtanke? Skall den skrifvas filosofisk eller skall den hållas i den populära stilen?

— Naturligtvis i den senare — medgaf Jeppe — dock så, att den blir på samma gång lärorik, undervisande och spirituell. Den förmågan är icke allom gifvet. Att bjuda till, det är att sträfva, som Calle Fugel säger.

Så förflöt tiden under dylika samtal med det förderfvade snillet Jeppe och utgifvaren af »Töreboda tidning.» Dessa båda, ehuru så olika så i intellektuelt som ekonomiskt hänseende, förstodo väl hvarandra, men ändå splittrades vänskapen mången gång dem emellan, till följd deraf att Jeppe söp som en »borstbindare» och under rusets inflytande strödde kring sig pengar med en svensk Crœsi' frikostighet, då han hade några sådana och — det var högst sällan. Derjemte begick han grofva dumheter, hvilka han sedan vid nyktert tillstånd bittert ångrade.

Då denne vännen nu i nio års tid hvilat i grafvens tysta gömma, så må det tillåtas författaren till dessa rader att i korthet omtala hans lefnadshändelser, hvilka äro mera sorgliga än glada. Han var född i Ods församling i Elfsborgs län 1826. Hans far var då en välmående »knalle», känd för sitt goda hufvud och skicklighet att sköta affärer. Äldste sonen Nils visade redan tidigt ovanliga an-

lag för studier, öfverraskade sin far mer än en gång med sina små qvickheter och han hade knappt lärt sig att skrifva, förrän han började att författa. Vid 11 års ålder intogs han i Skara skola och ansågs der vara ett bland de bästa hufvuden, ehuruväl han ingalunda gjorde en lysande karrièr derstädes. Derigenom att hans far råkade på obestånd, måste han ut och konditionera som informator och det gjorde att han tog studenten i Upsala ett år senare än hans kamrater. Under den första tiden af hans konditionerande hamnade han hos en rik komminister, som blott hade tvenne barn, en son och en dotter. Den sköna Eleonora med sina mörka, blixtrande ögon fängslade så den unge Apollosonen, att han för henne tolkade sitt hjertas varmaste känslor, och ett knappt hörbart framhviskadt *ja* beseglade det kärleksförbund, som då knöts mellan de unga tu.

De voro lyckliga — de svärmade så sälla i kärlekens lunder — de drömde om »guld och gröna skogar»; men det jernhårda ödet hade annorlunda bestämt. Fadren ville nemligen icke veta utaf detta »galna kärlekspjoller», som han sade. Jeppe blef skild från sin kondition. Den rika och firade Eleonora glömde snart det trohetslöfte hon gifvit sin Nils. En förmögen embetsman fladdrade för denna blomma och — de blefvo gifta. De lefva ännu, men huru lyckliga de äro ingår icke i planen för denna berättelse.

Ifrån den stunden Jeppe fick kunskap om sin Eleonoras otrohet, ramlade hoppet om en ljus framtid för honom. Hågen för ett allvarligt sträfvande slocknade i hans själ och han sökte, hvad många före honom gjort och många efter honom skola göra — sin tröst i glaset — säkert det olycksaligaste steget en menniska kan taga. Och beklagligtvis ökades år ifrån år hans begär efter bränvin — ett begär, som hunnet till sin kulminationspunkt, slutligen lade honom i en allt för tidig graf.

Under sitt vistande i Skara skref Jeppe sitt första opus »En hvardagshistoria», som med begärlighet intogs som följetongsartikel i »Skara tidning». Den lästes af alla med nöje och beundran och de mera tänkande förutspådde,

att den unge författaren skulle, efter trägna studier och då han blef mera mogen, blifva »en stjerna af första ordningen på litteraturens himmel.»

Denna litterära början fortsattes sedermera, då han låg vid Lunds akademi; ty detta förtroende uppdrogs åt honom att vara hufvudredaktör för en der utkommande tidning, som under hans ledning rönte den största framgång, ehuru han ofta svängde satirens gissel i de af qvick humor sprittande artiklar, hvilka då och då voro synliga i densamma. Det var således naturligt att han icke kunde idka studier med den kraft, som är nödvändig för vinnandet af ett bestämdt mål.

Efter att hafva tillbragt två år i Lund begaf han sig till Göteborg, der han medelst författande af åtskilliga arbeten fick en god källa till inkomster, men så slog han sig på det förderfliga supandet och detta till den grad, att han snart råkade i den största misèr. Lyckligtvis tog en vän hand om honom och han kom åter till Westergötland — väl fattig »som en skåpråtta» — men rik på erfarenhet, samlad under hans stormiga lif.

Det var efter dessa genomgångna händelser i Göteborg samt efter ett års vistande i Wenersborg, som han letade sig väg till »Töreboda Tidnings» utgifvare. Denne öfvertalade honom att, för erhållande af bröd och för att gifva hans lif en viss bestämd riktning, skrifva korrespondenser till »Fäderneslaudet», hvilka, som vi veta, lästes både med undran och nöje, fastän de voro skrifna i den lekande, något skarpa stilen och belyste förhållanden, hvaröfver man helst sett en djup slöja dragen.

Författaren till denna lilla bok begagnar detta gynnsamma tillfälle att offentligen frambära hans varma och innerliga tacksamhet till »Fäderneslandets» förläggare, boktryckaren Jakob Fredrik Hagström, för den städse visade trofasta vänskap och hjelpsamhet, han sedan 1857 under alla omständigheter visat författaren. Det är med en djup rörelse han frambär denna hjertliga tacksägelse; ty den gamle bepröfvade vännen Fredrik Hagström svek ännu aldrig vännen Anders Sundler — ehuru några tjocka moln

framkallade af giftiga tungor — sväfvade på vänskapens himmel. Man har bedömt vännen Fredrik Hagström orätt — man har misskänt honom på det högsta — men hvem har så i tysthet hulpit och understödt fattiga litteratörer och artister som han? Och hvem sörjer väl mera faderligt för alla sina korrespondenter, sina medarbetare i tidningen och sina talrika underhafvanden som han? Han är en menniskovän i ordets ädlaste bemärkelse — han älskar varmt sitt fosterland och har alltid arbetat på folkets bästa. Heder åt en man, som, ehuru ofta missförstådd, likväl lugnt och värdigt går den bana han utstakat för sig — en bana, som förr eller senare skall leda till det gladaste resultatet.

Nu till berättelsen! Ursäkta att jag något litet afvek från densamma och nedskref dessa tacksamhetens rader.

Jeppe han skref och Jeppe han söp — det förra lika bra som det senare. — Stark i frihetsåsigter, visade han sig ega i allt, icke minst i valet af umgängesvänner, en upphöjd karakter. Han gjorde icke åtskilnaden till personen — den fattigaste dagakarl var lika kär för honom som millionären; derför såg man honom rätt ofta fraternisera sig med kreti och pleti och ju mera någon bjöd honom på den svenska nektarn, desto högre steg hans aktning för honom, kanske derför att det gafs tillfälle för honom, att för en sådan icke upplysningens man få lemna något slags vetande i hvarjehanda saker, hvilka förut förefallit den ringa umgängesvännen dunkla och otydliga.

Det är antagligt att ett så oordentligt lif, som det Jeppe förde, förr eller senare skulle undergräfva hans annars så goda helsa och detta besannades ock — emedan han vintern 1871 insjuknade och efter några dagars små krämpor afsomnade stilla och lugnt, sörjd af några få tillgifna vänner. Hans stoft hvilar i Fredsbergs kyrkogård och, när den sista skofveln mull fallit på den enkla kistan, höll dåvarande vice pastor Köllerström, nu mera komminister i Borås, en kort men gripande parentation, deri han klart framställde den dödes stora förtjenster som skriftställare

och menniskovän och hvad han kunnat vara om han bättre tagit vara på de rika pund Herren förlänat honom. Frid med ditt stoft! hvile du lugnt, glade Jeppe!

VI.

Lilla Lotta får fästmänner.

Hvem vill ej täcka flickor älska,
Helst som på dem är mycken brist?

— Men lilla Lotta, du hamsar och slarfvar så mycket nu för tiden, att det icke tycks vara någon reda med dig — förebrådde henne modern, Dora Törnblad. — Du skrattar och pratar oupphörligt, så man nära nog kan bli yr i hufvudet.

— Ack, min snälla mamma — svarade den 18-åriga Lotta, en nyss utsprucken blomma med landtliga behag och vanor — jag har så hjertans roligt, ty lokomotivföraren Rudolf Skrefvenberg har gjort sin ömma kärleksförklaring för mig. Det är just detta jag skrattar åt, min goda mamma.

— Herr Skrefvenberg — återtog modren allvarligt — den hyggliga gossen, har han friat till dig — och när skedde detta?

— I går afton, på barndopet — bekände Lotta öppet. — Han proponerade först »duskål» med mig och sedan ramlade han åstad med sin kärleksförklaring och det i sådana ömma ordalag, att jag höll på att storkna af skratt.

— Skrattar bäst, som skrattar sist — förmanade modren allvarligt. — En sådan friare som han får man leta efter, ty han sköter sig som en karl och sjunger sedan så gudomligt. Barn, hvad svarade du honom?

— Jag bara skrattade och såg på honom — upplyste Lotta leende — så kostligt föreföll mig hela hans frieri.

— Men hvad har du då egentligen emot honom, mitt barn? Det passar icke att skratta då någon hygglig man

friar till en ung flicka — förmanade modren sin dotter Lotta, som just nu höll på med linnesömnad.

— Men, min snälla mamma, jag kan icke med herr Skrefvenberg, han förefaller mig så tölpaktig, oaktadt jag vet att han fått en god uppfostran, men ändå så — hviskade hon till slut.

— Kanske du har någon annan, du spekulerar på? — frågade modren, skarpt fixerande sin älskvärda dotter.

— Icke utan, min snälla mamma. Jag har två förslag, båda hyggliga och raska och jag vet ännu icke hvem jag skall taga — bekände Lotta helt uppriktigt och naivt.

— Hvilka äro då de, mitt snälla barn? jag är riktigt nyfiken att få veta deras namn, ty nu ser jag, att jag snart får en »mågastump».

— Den ene är den hygglige konduktören Anders Rydman, han med de vackra, svarta polisongerna och den vältaliga tungan — den andre bokhållaren Petter Flink, han som dansar så gudomligt och alltid har god konfekt att bjuda på.

— En sådan befängd smak du har, lilla Lotta — förebrådde henne modren vänligt. Konduktör Anders Rydman är en »rikskurtisör», han fladdrar från blomma till blomma och har aldrig allvar med sina honungssöta ord, för resten en ganska hygglig och städad man, men akta dig för den »spjufvern». Hvad bokhållaren Petter Flink beträffar, så drifver han bestämdt uppenbarligt skoj med dig och derför bör du, min dotter, vara på din vakt. Jag känner nog till nutidens ungherrar.

— Mamma vill då nödvändigt att jag skall blifva herr Rudolf Skrefvenbergs fästmö? — Jag gifter mig förr med »gamle Esau», så ful och otäck han än är.

— Du är då en liten toka, min älskvärda dotter Lotta, — sade modren med smekande röst. — Du får gerna skänka bort ditt hjerta till hvem du vill, blott det är en hederlig karl, emedan det äktenskap, som hvilar på kärlek och högaktning, alltid blir det lyckligaste; men tyst, det knackar någon på dörren, Hvem kan det vara?

— Var god och stig in — uppmanade fru Dora Törnblad den utanför dörren knackande personen. Dörren öppnades och in träder herr Rudolf Skrefvenberg.

Lätt och behagligt helsade han på både mor och dotter, såg ovanligt glad ut och efter en uppmaning af värdinnan att taga plats, slog han sig helt ogenerad ned på en stol bredvid Lotta och inledde sin konversation med dessa ord:

— Tack för i går afton, min goda Lotta! Det var en af de angenämaste aftnar jag upplefvat i mitt lif.

— Ja, det håller jag med om, — instämde Lotta — ty jag fick skratta af hjertans grund, så roligt tyckte jag det var.

— Nå, hvaråt skrattade du då, goda Lotta, — frågade herr Skrefvenberg icke utan förlägenhet. — Det var väl aldrig åt mig, fast jag dummade mig något.

— Ja, det var icke utan det — bekände Lotta — ty herr Skrefvenberg var alltför öfverflödig på artigheter och sådant der är jag icke van vid.

— Herr Skrefvenberg — eftersade han långsamt och halft förlägen. — Hvad vill detta säga? Drucko vi icke duskål i går? Säg Rudolf, det låter så godt.

— Ja, gör det, min älskvärda dotter — skyndade modren att tillägga — och Skrefvenberg kan gerna säga moster till mig.

Herr Skrefvenberg stiger upp och bockar sig, sägande:

— Jag tackar ödmjukast, min goda moster, för denna uppmärksamhet mot mig, ty jag är så blyg att sjelf kunna framföra mitt hjertas önskningar.

Efter denna förklaring, som bjert afstack mot hans framfusiga väsende, satte han sig ned på sin förra plats och var just i begrepp att säga några artigheter till den tjusande Lotta, då, efter förutgången knackning, dörren ånyo öppnades och in skyndade konduktören Anders Rydman och bokhållaren Petter Flink.

Fru Dora Törnblad såg litet misslynt ut vid denna oförmodade visit, hvarföre hon svarade de nykomna kort och gick in i närgränsande rum.

Lotta deremot blef ytterst uppsluppen; välkomnade dem på det hjertligaste, i det hon sade med spotsk min:

— Herr Skrefvenberg har haft så oändligt tråkigt här, så att det var rigtigt snällt af herrarne att komma och muntra upp honom.

— Hvad är du för en »socius», som är tråkig i fruntimmerssällskap? — hånade honom Petter Flink, grinande. Den skälmen visste nog att han gått hit till Lotta i frieriärende.

— Vår vän Skrefvenberg — upplyste Anders Rydman försmädligt, — tråkar ut flickor och derför blir han tråkig, det är solklart mina herrar.

Alla brusto i skallande skratt åt denna Rydmans något plumpa qvickhet, endast herr Skrefvenberg blef tyst och nedslagen för ögonblicket, men hemtade sig snart och sade med låtsad munterhet:

— Fröken Lotta får afgöra huruvida jag är tråkig eller icke. Jag tror mig veta, att hennes svar skall utfalla till min fördel.

Den sjuttonåriga Lotta, liksom instinktmessigt kännande att de andra vännerna ville drifva med honom, svarade helt öppet:

— Om herr Skrefvenberg vore en Anders Rydman eller en Petter Flink, så skulle han förefalla högst treflig.

— Hvad menar fröken Lotta härmed? — frågade herr Skrefvenberg med en viss darrning i rösten.

— Jag menar naturligtvis som jag säger — upprepade Lotta skrattande och nog begriper herr Skrefvenberg så mycket svenska, att han kan uttyda mina enkla ord.

— Väl taladt, min snälla Lotta — berömde Anders Rydman med ett satiriskt leende på sina läppar. — Vore vännen Skrefvenberg en Anders Rydman, som jag heter, så skulle han aldrig vara tråkig; men då han nu heter Rudolf Skrefvenberg, så måste han nödvändigt vara tråkig. Kan du kullkasta den logiken, bror Skrefvenberg, så öfverträffar du sjelfva professor Ribbing.

— Men hvari består egentligen Skrefvenbergs tråkig-

het? — frågade Petter Flink i det han ömt såg på Lotta — jag begriper icke det ringaste af allt detta.

— Jag vill förklara det närmare — upplyste Lotta — herr Skrefvenberg blir ovilkorligen tråkig, när han med frikostig hand strör meningslösa artigheter omkring sig; men deremot icke tråkig, när han talar förstånd och håller sig inom det allvarsammare området.

Herr Rudolf Skrefvenberg fann icke sällskapet alls trefligt, hvarföre han under förevändning, att tjensten kallade honom till andra vigtigare åligganden, tog afsked af dem allesamman och aflägsnade sig, som det tycktes, vid vresigt humör.

— Det var då sannerligen godt — förklarade Lotta — att vi blefvo qvitt den tråkiga karlen. Han bara pratar sitt galna kärlekspjoller och sätter sitt egna stora *jag* i första rummet.

— Det lät helt annorlunda för några dagar sedan — berättade den glade Anders Rydman; ty då var han uppskrämd som en backhare, emedan, som han sade, det spökat för honom om natten.

— Ack, berätta det för mig, min snälle Anders Rydman — bad Lotta vänligt, i det hon förtroligt lade sin lilla hand på hans axel.

— Ja, »pina, håla, rasa, dö» — skämtade den muntre konduktören. — Jag skall visst omtala hela spökhistorien för dig, bara du inte får dåndimpen, ty då — dånar jag med.

— Se så, din lille skälm, berätta nu. Jag är icke det ringaste nervsvag, som du tror.

Herr Anders Rydman, en lång, vacker karl med lifliga ansigtsdrag och tilltalande, själfulla ögon samt alltid fin som en »hofman», gjorde först några hostningar, liksom för att klara sin strupe och började sedan sin hiskliga berättelse med komiskt allvar:

»Det var mellan sistlidne Lördag och Söndag, då alla gastar pläga vara i största verksamhet, då vår vän Skrefvenberg väcktes ur sin ljufva sömn deraf att sängen, hvari han låg, upplyftes af osynliga händer, hvilka derjemte

voro nog oartiga att emellanåt skaka sängen »till den grad att grad», — som garfvaren Smorlander så träffande uttryckte sig — att Skrefvenberg var på väg att »hala öfver bord.» Han trodde i början att erkeengeln Gabriel nu ville förflytta honom till de himmelska boningarne; men snart kom han underfund med, att det måste vara onda gastar som tillställt detta ohyggliga frispektakel, hvarföre han med den gälla röst, som är honom medfödd, började hojta och skrika, så att alla husets innevånare väcktes deraf. I samma stund sänktes sängen varligt ned mot golfvet och en ovanligt lång man med hvitt skägg stod vid densamma och nöp honom i näsan — dervid sägande med graflik stämma: »Du, stoftets eländige son! Bäfva för ditt kommande öde! Snart skall du stekas vid sakta glöd, som man steker en hare hos bagaren Sven Bullander och du skall aldrig ha ro någon natt hädanefter, om du icke snart friar och gifter dig. Alla flickor tycka om dig, men välj den bästa bland dem.»

Och tvärt försvann det hemska spöket. Herr Skrefvenberg fann sig åter ensam, darrande och skälfvande i alla sina lemmar, som en rädd krukomakare.

— Nå, hvad hände sedan? — frågade Lotta med spänd nyfikenhet.

— Jo, grannarne kommo in och frågade om orsaken till hans förfärliga ångestrop, troende fullt och fast, att rånare trängt in i hans rum och sårat honom med hvassa knifvar.

— Nå, än vidare, min lille Anders — sporde Lotta, hvars nyfikenhet nu steg till sin största höjd.

— Jo, du kan tänka dig, min älskvärda Lotta, — sade konduktören med en öm blick, — att han häraf blifvit så förskrämd, att han icke vågar ligga ensam, utan har öfvertalat smörjaren Lars Grobian, en oförskräckt buss, som du vet, att tjenstgöra hos honom om nätterna som vaktkarl. Naturligtvis har alltid Lars Grobian sin stora »plunta» med sig och dertill en väldig knölpåk, för den händelse det anskrämmeliga spöket skulle drista sig att förnya visiten hos herr Skrefvenberg. Du må tro att han

blifvit mycket gudfruktig efter denna katastrof. Han sjunger andliga sånger och läser Bibeln, och detta med en ifver, som om han tänkte blifva en »kolportör.» Förr svor han som den värste gardist, nu åter är han sedig som en jungfru i sitt tal.

— Starkars herr Skrefvenberg. Det är dock synd om honom. Jag börjar på att hålla af honom.

— Är du rent af »rosenrasande», — inföll Petter Flink, halft ironiskt — en ung man med ett högst hvardagligt utseende, dertill prydd med hvitt hår, mustacher af samma kolorit och till växten medellång. Hans trubbiga näsa missprydde hans ansigte och de smågrå ögonen utan lif och känsla talade tillräckligt om han intellektuella tillstånd — men den lilla klotrunda magen, som likt ett Kinnekulle framstack ganska tydligt, vittnade mer än tillräckligt, att han åt och drack som en hel karl. — Är du rent af »rosenrasande», kära Lotta — inföll han — eller hvad tänker du på, då du har medömkan med en så obehaglig menniska som Skrefvenberg. Jag kan icke med karlen för två styfver, ehuru han skryter af sin goda uppfostran och sin slägtskap med förnämt folk. Nej, kära Lotta, — fortsatte han, i det han trummade med fingrarne på sin klotrunda mage — den stollen skall du aldrig tänka på, ty förstår han det, då fångar han dig lätt, som höken fångar dufvan.

— Men i alla fall — tyckte Lotta — är det synd om herr Skrefvenberg. Jag skall hädanefter bli snällare och vänligare mot honom, äfven om du, min käre Petter Flink, skulle se snedt derpå. Men säg mig du, — fortfor hon lifligt — har icke »spöket» visat sig på något annat ställe.

— Efter hvad jag hört — upplyste Petter Flink, — lär det hafva spökat hos värden Bullander, och det till och med så djerft, att det bortfört midt för mångas näsor Calle Trattén, om hvilken tilldragelse man berättat de mest pikanta historier.

— Ja, märkvärdigt är det — mente Lotta fundersamt — att ingen kan utfundera, hvarifrån spöket egentligen

har sin upprinnelse. Jag riktigt blir mörkrädd och vågar knappt gå ut om aftnarne.

Samtalet afbröts af fru Dora Törnblads inträdande i rummet.

Kaffebordet var nemligen dukadt och fru Törnblad, alltid gästfri och treflig, inbjöd ungherrarne att taga en kopp kaffe.

Äfven vid detta fortsattes samtalet om spöket och de mest underliga historier uppdukades, synnerligast af Anders Rydman, som då hade och ännu har den sällsynta förmågan att göra en »mygga till en kamel».

Tiden ilade hastigt. Herr Petter Flink måste traska af till stationen, han skulle nu träda i tjenstgöring.

Men vår lefnadsglade konduktör Anders Rydman stannade visliga qvar, han hade nemligen sina afsigter dermed.

— De båda tu befunno sig alldeles ensamma. Husmoderliga pligter kallade nemligen fru Dora Törnblad till köket.

— O, hvad jag älskar dig, min dyra Lotta — försäkrade Anders Rydman, under det han fattade flickans darrande hand. Du är min sol, min stjerna, mitt allt. Jag skall skapa dig en lycklig framtid, om du vill blifva min hulda maka — jag skall skänka dig ett guldur, som icke finns maken till i hela Töreboda, — en klädning, som skall beundras af alla fruntimmer härstädes och mitt rika hjerta se'n, se det har du långt för detta eröfrat. Hvad svarar du på detta, min ömt älskade, tillbedda Lotta.

Flickans kinder purprades, hennes barm häfde sig och i ögat glänste en tår lik en daggperla och hon hviskade med en lågande blick på honom:

— Dig, min Anders, tillhör jag för tid och evighet.

De älskande beseglade detta trohetsförbund med några eldiga kyssar, hvarefter de försjönko i åskådandet af hvarandra. Solen sjönk i vestern — allt längre och längre föllo skuggorna och den angenäma skymning, som så omedvetet försätter känsliga själar i en ljuf melankoli, bredde sitt dunkel öfver land och haf. Anders och Lotta sutto lyckliga, drömmande, vid hvarandras sida utan att

säga det ringaste; de lustvandrade i kärlekens rosengårdar, de drömde om framtida lyckliga dagar, det närvarande trängde sig tillbaka af det tillkommande; lifvets strider och försakelser kommo aldrig med i beräkningen; ty den varma, rena kärleken omstrålade deras själar.

— Men vi lemna dem nu i sina ljufva kärleksfantasier och förflytta oss i det stället till den kalla prosan, till vår gamle vän, Sven Bullander och hans glada källarkunder.

VII.

Nils Påkberg faller i en potatisgraf.

En skälm den andre lurar lätt,
Om han förstår att listig vara,
I lifvet "ges" det många sätt,
Att ovän fånga uti snara.

Vi skrifva året 1864. Det var i Mars månad, då solstrålarna sammansmälte allt mer och mer de hopade snömassorna. Härigenom uppkom mycket snövatten, hvilket hindrade så väl fotvandraren som den åkande att raskt skynda framåt. Detta oaktadt såg man våra gamla bekanta Calle Trattén och hans trogne vapendragare i flaskan, Truls Springlin, med temligen raska steg styra kosan till Sven Bullanders välkända hus. På deras högljudda samtal och lifliga rörelser med armarne kunde man förstå, att de itrattat sig ett icke så obetydligt fluidum, helst som det då, till följd af »lönnkrögeriernas» florerande, var ganska lätt att anskaffa huru mycket spirituosa som helst. Till och med »supar» kunde fås, om man hade någon »vän i viken», och att det under sådana beklagliga förhållanden söps »kapitalt», faller af sig sjelft. Väl försökte länsman Simon Ljungmarker, den snillrikaste länsman som någonsin funnits, att så mycket i hans förmåga stod utrota dessa skadliga parasitväxter på samhällets träd. Men de voro knappt bortsopade, förr än andra dylika la-

stens nästen stodo upp och förpestade nejden med sitt gift.

»Vagnshästarne» rusade in i Sven Bullanders hvardagsstuga. Der återfinna de värda stallbröderna Nils Påkberg och smörjaren Lars Grobian, som numera förtroligt slutit sig till det värda sällskapet.

— Ju längre det lider på dagen — skämtade värden muntert — ju trefligare »lustigkurrar» får man träffa. Jag förstår nog att »halsrackorna» äro torra på er.

— He he — flinade Calle Trattén — du är mycket »gissuger» af dig. Langa hit ett halfstop »finkel» att börja med. Jag skall bjuda öfver »glatta laget.»

— Du är då en hederspascha — berömde Nils Påkberg honom — du håller aldrig på »tolfskilligen» när du är i vänners lag och deri gör du klokt, ty du har ingen att spara åt.

Bränvin framsattes med thy åtföljande färska bullar och de såta vännerna började genast probera den svenska nektarn.

— Men hur var det, min kära bror Trattén? — frågade Lars Grobian med ett försmädligt grinande. — Hin håle höll ju på att ta' dig lifslefvande för några år sedan? Den der kostliga historien berättade vår vän Bullander för mig härom dagen och jag skrattade deråt, så jag trodde magen skulle remna på mig.

— Hvarföre tala om sådant der gammalt strunt — förebrådde Calle Trattén förargad. — Tag dig hellre en sup och håll truten på dig, det passar dig bättre.

— Ja, den historien var ruskig — upplyste Nils Påkberg — det må jag veta, som var med om att rädda Calle ur hin håles klor; ty jag störtade som en stormvind framåt »moen» och när jag hunnit ett stycke, hörde jag gräsliga jemmerrop och på tonen hörde jag tvärt att det var vår stackars Calle, som nu, mot sin vilja, skulle förpassas till andarnes mörka rike. Jag riktigt ryste, så förskräckt blef jag, och som jag saknar förmåga att besvärja andar, och dertill är en stor syndare, passade jag mig i tid och vände

derför om och kilade hem med en snälltågsfart, så vattenpölarne yrde om mig. Den qvällen glömmer jag aldrig.

— Men säg mig då — frågade Nils Grobian, med en viss nyfikenhet — säg mig huru Calle räddades och hvart han sedan hamnade?

— Det är just detta som ingen, utom han sjelf vet — menade Truls Springlin, under det han läskade sin strupe.

— Saken förhåller sig så — upplyste Nils Påkberg — att hin håle blef liksom lite förlägen, när Calle Trattén började rabbla upp en mängd böner emellanåt som han hojtade, och detta gjorde att »mörksens furste» hade förbarmande med det kräket och dängde honom i mark samt — sedan försvann.

— Det var »utaribelt» — menade Nils Grobian — man kan deraf tänka sig, att han förr eller senare kniper dig lifs lefvande, så att det är bäst för dig, Calle, att du omvänder och bättrar dig.

— Jag skulle derför föreslå — gäckade Sven Bullander — att han försökte blifva en så kallad »jernvägspredikant», ty dessa »jernvägare» äro ena riktiga stora syndare, och då kunde Calle med detsamma bli en jernvägsapostel.

Åt detta infall skrattade alla, utom Calle Trattén, som såg högst förargad ut.

— Å hut! — sade Calle på sitt vanliga vulgära språk. — I förstån ingenting, ty ni ären ohyfsade drängknölar, utan ringaste uppfostran och bildning. Jag deremot är en bildad man och dertill herre till Hönebo.

Han hade knappt uttalat sista ordet, förrän Nils Påkberg gaf honom en duktig örfil, i det han vredgad sade:

— Jag skall lära dig att chikanera hederligt folk och var säker på, att jag skall randa din ryggtafla, om du hädanefter understår dig att kalla oss »oborstade drängknölar».

— Sådant skoj vill jag icke veta utaf — sade Sven Bullander allvarligt. — Skämt är skämt och allvar är allvar. Gör du om »den fölungen» en gång till, min käre Påkberg, så får du icke tillträde i vårt muntra lag. Du vill spela öfversittare här, men det lyckas icke.

— Ja — inföll Truls Springlin — Påkberg har aldrig lärt sig att veta hut; han är lika så rå som en rysk garfvare, vill bara begagna »näfrätten» och derför finner jag mig sårad af hans handlingssätt mot Calle Trattén.

I detsamma öppnades dörren och en pojke kom inspringande och utstötte brådskande dessa ord:

— Elden är lös i en stuga på »moen».

Alla rusade ut och, glömmande den förargliga tvist som uppstått emellan dem, ila de till brandstället, som befanns vara en liten stuga, liggande i skogskanten. När de kommo dit, märkte de det vara endast soteld, hvilken dess bättre snart släcktes; men just detta gaf anledning till ett komiskt uppträde, ithy att medlemmarne af det värda sällskapet började, på skolgossars manér, att kasta snöboll på hvarandra, hvarvid Nils Påkberg fann ett gynnande tillfälle att utöfva sin hämd mot Calle Trattén och Truls Springlin, hvilka han i själ och hjerta hatade, derför att de i oförtäckta ordalag framhöllo hans elakheter.

Calle Trattén och hans adjutant Truls Springlin hade ställt sig bakom ett träd, hvarifrån de med temligen hårda bollar trakterade sin motståndare, som härvidlag fick dra det kortaste strået, enär de andra muntergökarne voro subsidietrupper åt de förstnämnde. Men Påkberg förlorade derför ej modet. Han begagnade en krigslist, som väl var fiffig, men som på samma gång förorsakade hans totala nederlag.

— Jag skall nog rensa luften från »krukor» — mumlade han för sig sjelf, under det han lugnt lät snöbollarne likt projektiler hagla på sin kropp. Men med detsamma gjorde han några hårda snöbollar, med hvilka han hojtande och skrikande anföll sina motståndare bakom trädet. Dessa, oförberedda på detta anfall, togo genast till flykten och sprungo in i skogen, allt jemt förföljda af den nu rasande Påkberg.

Denna lilla kapplöpning afbröts hastigt på så sätt, att Nils Påkberg tog en omväg för att lättare komma åt dem, men råkade olyckligtvis derunder att falla ned i en med granris och snö öfverhöljd och dold potatisgraf.

Nu var Nils Påkberg fångad, oskadliggjord för vidare snöbollskastning och på köpet föremål för de andras hån och skratt.

— Se här ha' vi en varg i gropen — utbrast Truls Spinglin, som var den förste att kila dit. — Den ser ut att vara af äkta »skrot och korn». Kommen hit, go' vänner, och betrakten »vilddjuret!» — ropade han till de öfriga.

De försummade ej att infinna sig, hvarunder en och annan snöboll riktades mot »vilddjuret.»

— Det var en konstig varg — utlät sig Calle Trattén — ty han går på två fötter, men man kan ändå icke gerna misstaga sig på att pjesen hör till rofdjuren, ty gapet är stort på honom.

— Jag tror snarare det är en stor räf — skämtade en annan — ty mickelsnaturen framskymtar klarligen i hela hans väsende. Usch, hvad han ser otäck ut!

Nils Påkberg såg mäkta grym ut i sin fångenskap. Han muttrade för sig sjelf, försökte att krafsa sig upp och tycktes göra en plan till hämd.

Det var ingen lätt sak för honom, att återigen komma upp på terra firma, helst som gropen var djup och marken tillfrusen, så att han saknade stöd för uppklättrandet, emedan han hvarken med fingrarne eller en liten pinne som påhittades i grafven, förmådde bilda ett slags trappsteg för uppgåendet och dessutom haglade snöbollar så tätt om hans öron, att han derigenom förhindrades att verksamt arbeta på sin befrielse från fångenskapen.

— Langa hit en stör åt mig, edra »snösockar», — skrek Nils Påkberg med dundrande stämma, — så jag kan komma upp från detta »satans hålet!» Skynda er, annars skall jag märka er vid ett lägligt tillfälle! Gu' vet, hur det är med mitt ena ben och axel, jag tycker mig känna att det icke står rätt till med dem.

— Hjelp dig sjelf, skräflare, om du det kan — tröstade en af åskådarne. Vi ha' icke tid att höra på dina klagoläten. Här är icke trefligt att vara.

Och med detsamma troppade de af allesamman, lemnande Påkberg qvar i gropen att reda sig bäst han kunde.

Detta var icke föranledt af någon elakhet eller någon annan dålig bevekelsegrund; ty de visste ganska väl att Påkbergs kända fintlighet skulle påhitta ett säkert medel till befrielse ur hans fängelse. Nej, de trodde snarare, att denna ofrivilliga fångenskap skulle göra Påkberg godt och liksom förädla honom något, ehuru det verkade raka motsatsen.

Medan nu Nils Påkberg arbetade på — fast förgäfves — att klättra upp, under det han emellanåt, för att liksom tillkännagifva sin ömkliga belägenhet, hojtade, hörde han till sin obeskrifliga glädje en klingande fruntimmersröst mildt tillfråga honom hvad han önskade och huru han råkat att komma i en så obehaglig belägenhet.

— Ack, min fröken, — pustade Påkberg — jag vet knappt hur det tillgick, att jag föll i denna olyckliga graf, men var nu så snäll och borttag granriset, så att öppningen blir större och skaffa mig en stör, så skall jag nog hjelpa mig sjelf. Ack! Ni kom som en räddningens engel hit till min hjelp.

Vid grafmynningen stod den älskvärda fröken Lotta Törnblad och såg med medlidsamma blickar på den fångne jernvägsarbetaren, för hvilken hon hyste en viss fruktan; men nu veko alla betänkligheter, menniskokärleken ledde hennes handlingssätt.

Fröken Lotta Törnblad hade nemligen besökt en fattig sjuk gumma, hvilken hon icke blott undfägnat med lekamlig spis, utan jemväl talat tröstens och hugsvalelsens ord till, så att hennes af naturen goda hjerta nu uppfylldes af meniskokärlek. Derför sprang hon efter en stör. Sedan hon med temlig skicklighet nedpraktiserat den till vår fånge, afvaktade hon med otålighet utgången af detta sorglustiga äfventyr, hvartill hon så oförmodadt blef vittne, och hur gladdes hon icke, då hon något litet derefter fick se Nils Påkberg lyckligt och väl hafva halat sig upp och nu med blottadt hufvud stå framför henne.

— Tack, hjertans tack, min ädla fröken Törnblad — sade Påkberg med en smekande röst. — Ni har gjort mig en tjenst, som jag aldrig kan glömma. Jag skall nog visa min erkänsla emot eder på annat sätt.

— Min bäste Påkberg — klingade Lottas vackra röst — inga tacksägelser för denna lilla tjenst, det var min pligt som menniska och kristen; men om ni vill skänka mig någon glädje, så lägg bort att supa, rumla och svärja och blif en bättre menniska. Vill ni lofva mig detta. Jag skall bli så glad.

Nils Påkberg, den kalle, för religionens höga sanningar så främmande mannen, han som förhärdat sitt hjerta i grofva synder och öfverträdelser, stod nu häpen och slagen inför den unga flickan. Han kände sig i detta nu så liten, så ringa i jemförelse med hans räddarinna, att en onämnbar känsla af fruktan och vördnad genomströmmade hans själ. Minnet af hans förra skurkstreck, begångna under rusets inflytande, klarnade som en stjerna för hans själ och det såg ut, som om den gamle förhärdade syndaren i hast blifvit ångerfull och förbättrad.

Efter några ögonblicks tystnad svarade han icke utan rörelse:

— Tack, min fröken, för dessa vänliga ord till mig, som i det hela är ett utskott ibland menniskor, en usling, som förlorat högaktning för sig sjelf. Ack, min goda fröken! jag skall bjuda till, hvad i min förmåga står, att komma in på en bättre väg, bara jag kunde cedera det usla bränvinet.

— Viljan bryter jern — uppmuntrade den varmhjertade flickan honom. — Den som vill och söker sitt stöd hos vår dyre Frälsare, han vinner alltid det ädla målet; han blir alltid stark att bekämpa frestelserna; ack, tro mig, Nils Påkberg, att om ni fattar en bestämd föresats, att aldrig mer supa eller åkalla djefvulens namn, så skall det lyckas, ty menniskoviljan är så stark, att den näranog kan göra allt med Guds hjelp.

— Men låtom oss gå. Jag måste hem till min ömma moder, hon väntar mig.

Tigande och grubblande linkade Nils Påkberg vid hennes sida, ty genom fallet i gropen hade hans högra ben fått en lätt kontusion, dock ej farligare än att han kunde, fast linkande och med möda, fortsätta vägen till sitt ensliga ungkarlshem. Vid skiljsmessan sade Nils Påkberg till fröken Lotta Törnblad:

— Denna dag är den skönaste jag haft i mitt lif, emedan eder varma menniskokärlek och edra vänliga ord utplånat menniskohatet ur mitt hjerta och, kanske — tilllade han med rörelse — skall denna dag blifva ett nytt uppslag i mitt stormiga lif.

VIII.

De båda Veteranerna.

De kämpat uti mången strid,
De blodig skjorta klädt för landet;
Nu ha de efter stormarne fått frid,
Dem sammanhåller vänskapsbandet.

Genom Törebodas bebyggande och dess första lilla språkrör — »Töreboda Tidning» — hitflyttade efter hand åtskilliga familjer, deribland f. d. öfverste-löjtnanten Leonard Ugggla med fru. Denne gamle hedersman, som redan hunnit ett stycke på nittiotalet, hyrde sig en våning i det då varande Lundinska, nu Grönvallska huset, det prydligaste och mest i ögonen fallande hus, emedan det ligger snedt emot stationen. Den gamle veteranen, som pröfvat alla besvärligheter, intog genom denna hitflyttning första rummet bland ställets nobless, på samma gång han blef den tongifvande, ehuru gammaldags flärd och enkelhet så väl omgaf honom, som ock karaktiserade hans varma fosterlandskärlek.

Innan vi låta öfverste-löjtnant Uggla framträda på

scenen, vilja vi med några korta penndrag teckna hans person och dervid omtala hans militära verksamhet; ty han förtjenar sannerligen en minnesblomma på sin graf.

Öfverste-löjtnant Leonard Uggla var, då han fäste sina bopålar vid Töreboda, åttiosex år gammal, således vid slutet af sin ålders vinter. Ännu höll han sig rak som en ung gardeslöjtnant, ännu voro hans steg lätta och ännu var hans syn temligen skarp, hvilket också var fallet med hans hörsel. Han hade ett ädelt, fint aristokratiskt ansigte, i hvilket dock gammaldags ärlighet och trofasthet stodo tecknade, liksom ur de mörkblåa ögonen, hvars glans åldrens tilltagande skymning ännu icke förmått fördunkla. Hans silfvergråa hår, som glesnat genom tidens gnagande tand, skyldes till en del af en gammalmodig »kalott» och hela hans yttre gestalt ingaf aktning och vördnad.

Han hade ett lätt och behagligt umgängesätt, talade gerna i politiska ämnen och, oaktadt sin forna, höga militära ställning, hyllade han många af nutidens nyare och friare åsigter, var en varm vän af upplysning och vetande, satte högt värde på jordbrukaren, han som sjelf plöjer och skördar sina tegar, och var en afsvuren fiende till allt, hvad krig hette.

Gerna omtalade han sina krigsbedrifter 1808—9 samt de under åren 13 och 14 utförda. De förra voro honom mest kärast, emedan han varit Sandels adjutant och mer än en gång pröfvat lifsfarlig dust med ryssar och kosacker.

För författaren till dessa rader, som ofta besökte den gamle veteranen och alltid emottogs af honom med faderlig glädje och ömhet, berättade han många drag ur sitt krigiska lif, af hvilka vi vilja reproducera tvenne sådana krigsbragder.

Den lilla finska hären, stärkt med några svenska trupper, låg i en by ej långt från Vasa. Löjtnant Uggla — ty han innehade då den graden — fick order af general Sandels, att jemte 30 man rekognosera trakten på en mils afstånd. Detta var ett kärt uppdrag för vår unge löjtnant, så mycket mer som han brann af ifver att slåss med ryssar och kosacker. Och tidigt den följande morgonen

satte sig den lilla truppen i rörelse. Ibland dessa befann sig äfven korporalen Jonas Sköld. En tapper och oförskräckt buss, och såsom sådan högt värderad af både befäl och kamrater. När de nu hade tågat en half mil, hölls rast i en skogsdunge för att hemta vederqvickelse. Vår raske löjtnant Uggla befallde manskapet att hålla sig stridsfärdiga i händelse af något oförmodadt anfall, vinkade derefter åt korporal Jonas Sköld och tillsade honom att följa sig ett stycke bort i skogen. Till soldaterna sade Uggla, då han gick:

— Gossar, varen på eder vakt! Jag och korporal Sköld skola rekognosera något litet här i skogen. Om ni får höra något skott lossas, så skynda efter.

De gingo, löjtnant Uggla med värjan i den ena handen och pistolen i den andra; korporal Sköld äfven färdig att »lägga an» när som helst. Utom detta försigtighetsmått hade Sköld packat sin rensel med hvassa stenar, hvilka han tänkte att begagna för den händelse det så lämpade sig.

I hast få de höra några röster. De se sig forskande omkring och varseblifva fem kosacker, som höllo på att slagta ett röfvadt får och nu voro sysselsatta att med sina sablar sönderstycka det arma djuret. De smögo sig med ljudlösa steg i riktning mot kosackerna, och när de kommit på femton stegs afstånd tecknade löjtnant Uggla åt Sköld att gifva eld. Två skott smällde, två kosacker stupade och innan de öfriga hunnit hemta sig från sin bestörtning hade Skölds bajonett genomborrat en och Uggla med värjan sträckt den andre till marken. Och då den siste ville fly, greps han af Ugglas starka armar och afväpnades. Nu rusade den lilla svenska truppen till tumelplatsen, fullt och fast troende, att deras kamrater blifvit tillfångatagna af de lömskt smygande kosackerna.

Detta var ock högst nödvändigt att svenskarne skyndade till stället, der kosackerna »bitit i gräset», ty en rysk ströfkår af femtio man kom liksom genom ett trollslag fram och omringade dem.

— Gifven eder! — skrek befälhafvaren för den ryska ströfkåren — annars nedskjuta vi eder till sista man.

Ett väl riktadt skott från korporal Skölds gevär tystade för alltid den skräflande ryssen och detta gaf genast signal till en blodig strid mellan de båda ströftrupperna, hvilken dock icke räckte längre än en timme, sedan det lyckats svenskarne att nedgöra tjugu man af den ryska ströfkåren och blessera några. De återstående flydde hals öfver hufvud, antagligen för att hemta förstärkning och hämnas sina kamraters död.

Detta insåg löjtnant Uggla, hvarföre han, sedan några af hans manskap medtagit åtskilligt af kosackernas vapen, i god ordning anträdde återtåget.

Då han mönstrade sin lilla trupp, fann han åtta man af dem saknas, hvaröfver han kände sig både förargad och ledsen, enär han, som han först hade beräknat, icke kunde af den tillfångatagne kosacken utröna sanningen om, huru stor ryssarnes styrka vore och om de voro i begrepp att anfalla svenskarne.

Löjtnant Uggla beslöt derför att tåga i motsatt riktning, emedan han hoppades att under tiden, genom tillfångatagande af någon ströfpatrull eller genom sammanträffande med någon finsk bonde, få klart för sig huru »landet var beläget» och om svenskarne hade att befara ett hemligt, nattligt öfverfall.

Så tågade han ungefär en half mil, då han helt oförmodadt stötte på en liten rysk styrka på 25 man, hvars anförare tycktes vara en högt uppsatt militär.

Ryssarne gjorde halt och beredde sig till anfall, men Uggla angrep dem ögonblickligen med sin lilla modiga trupp, högg i egen person rakt in på den ryske officeren, i den förhoppning att göra honom till sin fånge.

Striden var kort men skarp. Ryssen sårades djupt i högra armen, som domnande föll till hans sida och ur det djupa såret flöt blod ymnigt.

— Gif er fången! — dundrade Uggla — i annat fall skjuter jag er till döds.

Ryssen böjde ned hufvudet och svarade på franska:

— »Je suit votre presonnier», d. ä. jag är er fånge.

Sedan anföraren för den ryska styrkan på så sätt gifvit sig som besegrad, sjönk modet så mycket hos den lilla ryska truppen, att den äfven erkände sig som fången.

Nöjd med sitt byte tågade löjtnant Uggla till det svenska lägret, der han öfverlemnade dem till öfverbefälhafvaren och dervid berättade de omständigheter, som voro förknippade med denna händelse.

Löjtnant Uggla fick emottaga ganska många loford af general Sandels för sin oförskräckthet och fintlighet att tillfångataga den ryske officeren. Af honom fick man veta ryssarnes fina planer, hvilket naturligtvis blef en ledning för general Sandels vid blifvande operationer.

Att omtala alla de krigshändelser, hvilka den gamle veteranen hade upplefvat under sitt deltagande i de krig, då Finland kämpade för sin ära och sjelfständighet, vore för vidlyftigt att omtala och ingår dessutom icke i planen för denna berättelse.

En månad efter löjtnant Ugglas hitflyttande mötte författaren, då han skulle gå till posten, en gammal man med ett långt, hvitt skägg och stödd på en käpp, med vacklande steg vandra gatan framåt.

Hans torftiga klädsel tillkännagaf, att han var fattig, och att han, fastän dertill för stolt, behöfde anlita sina bättre lottade medmenniskor.

— Herre! — tilltalade gubben författaren, — jag har nu gått sju mil på tre dagar och behöfver hvila. Hvar skall jag finna en sådan?

— Hvem är du, gamle man — frågade jag nyfiket — och hvarifrån kommer du?

— Mitt namn är Jonas Sköld, jag har varit korporal och tjent under den store general Sandels; men nu är jag långt öfver åttio år och behöfver derför hvila.

— Korporal Sköld — eftersade jag med en viss högtidlig ton — jag känner dig, gamle krigsbuss, genom öfverste-löjtnant Uggla, som mer än en gång för mig berättat huru tapper och manhaftig du varit, derför vördar jag dig,

gamle qvarlefva efter stora, försvunna tider, — och räckte honom handen, tilläggande: — Följ med mig hem. I mitt ringa hus skall du få mat och hvila ut.

— Men — återtog gubben lifligt, i det han rätade upp sig i sin fulla längd — förlåt mig herre! Jag tyckte ni nämnde det kära namnet öfverste-löjtnant Uggla. Jag blir pojk på nytt, bara jag hör detta namn. Bor han här i Töreboda?

— Du skall få veta allt, gamle buss, när du kommit i min lugna hydda. Du behöfver hvila och få förfriskning. Till dess får du vara lugn.

Den gamle soldaten tryckte varmt min hand, intog militärisk ställning och följde mig numera icke darrande utan med säkra steg till mitt hem.

Det var ett oändligt nöje att höra med hvilken värme och eld i sina ögon den gråhårige veteranen efter intagandet af en tarflig middag och derefter litet hvila, skildrade sitt krigarelif, finnarnes tapperhet och ryssarnes benägenhet att bränna, plundra och råna.

Han glömde sin höga ålder, en ynglings hänförelse liksom föryngrade honom, så att intresset för hans krigsmannabedrifter ständigt var i stigande. Fosterlandskärleken hade ock sin beskärda del häri; ty utan denna, som är den skönaste dygd för hvarje redlig och upplyst medborgare, reducera sig alla krigsbragder till noll, till värdelösa bedrifter, de der hafva syskontycke med blodiga röfvarhändelser, för hvilka menskligheten ryser och hvilka den skänker sitt djupaste förakt.

Och sedan gubben Jonas Sköld afgifvit sin långa, på underbara händelser så rika berättelse, tillade han dessa *märkliga, högst vackra* ord:

»Allt hvad krig är, bör upphöra, ty det bara går ut på att plundra och slagta hvarandra. Gud bevare vårt älskade fädernesland från krig. Måtte Herren, den allgode Guden, förskona Sverige från vidare krig, och så leda; konungens hjerta, att han älskar freden, och söker befrämja sitt lands väl.

Hvad som utmärkte och hedrade de gamle krigarne, var företrädesvis den vackra egenskapen, att de hade en *sann gudsfruktan* och icke, som nutidens många knektar, voro förvillade af galna, moderna läror, nationalismen och atheismen, läror, som frambringa det största sedeförderf och en allt mer och mer minskad fosterlandskärlek. Dessa otyger, nutidens moraliska farsoter, slå, tyvärr, allt djupare rötter hos den uppväxande ungdomen, så man sannerligen har skäl att med bedröfvadt hjerta utropa med skalden:

»Det går en liklukt genom menskolifvet,
den lukten är ur grafven — det är gifvet!»

Men vi lemna dessa sorgliga betraktelser och i det stället omtala korporal Jonas Skölds korta vistande i Töreboda samt hans besök hos sin »käre öfverste-löjtnant». Det torde blifva något trefligare.

Vid 5-tiden på eftermiddagen, då den gamle hedersgubben, efter en god middagssömn, åter befann sig kry och munter samt visibel för besökande, trädde vi öfver tröskeln till hans gästvänliga boning.

— Men, hvad ser jag — utbrast han förvånad och med synbar, stor belåtenhet — min gamle, trogne korpral Jonas Sköld. Hjertans välkommen, gode krigskamrat!

Herr öfverste-löjtnant Uggla räckte honom vänligt handen till välkomsthelsning, den Sköld fattade med en viss vördnad.

— Sitt ned, Sköld, så få vi språkas vid — uppmanade värden vänligt.

— Tack ödmjukast för längesedan — svarade f. d. korpralen — det var icke i går vi träffades och taltes vid — påtagande sig en krigisk hållning. — Jag hade besökt en slägting här i trakten, och ämnade att anträda hemfärden, då jag händelsevis träffade denne beskedlige herre (dervid pekande på mig), han bjöd mig på middag och omtalade för mig, att min käre öfverste-löjtnant bodde här i Töreboda och då blef jag så hjertans glad och ville genast marschera till öfverste-löjtnanten.

— Det var snällt af dig, korpral Sköld — berömde herr Uggla — att du icke glömde bort din gamle kompanichef. Du är alltid en välkommen gäst i mitt hus. Men hur har du det nu på gamla dagar?

— Jo, gudskelof, temligen bra, på fattigmans vis — genmälte Sköld. Jag har en liten pension och dertill bor jag hos min äldste son, som eger en liten intägtslägenhet. »Barna» äro mycket snälla mot gamle farfar, så det tryter — Gud vare tackad — ingenting för mig.

— Det var sannerligen roligt att höra det — gladde sig öfverste-löjtnanten. — Gamle krigare i din ställning bruka oftast befinna sig i ganska torftiga omständigheter, emedan både staten och kommunen bidraga så litet till deras understöd.

— Har allt sin riktighet — medgaf f. d. korpralen, i det han tog sig en väldig buss — ty vore ej Anders Petter och Maja Kajsa så »förbåldt» rara mot mig, så vete Gud, huru jag skulle reda mig, gamle stackare.

— På så sätt har du en treflig ålderdom — sade värden, vänligt klappande honom på axeln. — Du förtjenar det ock, emedan du var en *verklig soldat* i ordets ädlaste bemärkelse. Det kan jag intyga, som kamperade med dig 1808 och 1809 samt 1813 i Tyskland. Många ärorika minnen från den tiden stå outplånligt inristade i min själ.

Det blixtrade till i den gamles ögon. Hans ädla, uttrycksfulla ansigte fick ett ännu ädlare utseende. Ett ljust skimmer liksom bredde sig öfver det.

— Ja, det var en härlig tid, nådig öfverste-löjtnant — utropade Sköld med hänförelse — då vi slogos med de fördömda ryssarne och kosackerna. Hade blott Gustaf den fjerde Adolf — med respekt sagdt, en äkta »mes» — haft den omtanken, att skicka hela svenska armén till Finland, så skulle den snart »gjort kål» på hela röfvarhopen och vi än i dag haft Finland qvar, det är säkert som amen i kyrkan.

— Det tror jag fullt och fast — medgaf herr Uggla. — Men när dårar regera, går det dårhusmessigt till, det är ock lika säkert.

— Jag har mer en gång undrat öfver — återtog Sköld, som nu kommit in på sitt älsklingskapitel — att Finnarne kunde hålla ryssarne så länge stånd, som de gjorde. Hvad dugde landtvärnet till, när det fick svälta som en »räfunge» och dertill var så illa klädt (ja, nog mins jag det). Men ibland den fanns det äfven många tappra bussar.

— Deri har du rätt, min gamle Sköld — instämde herr öfverste-löjtnanten. — Men skulle vi fördjupa oss i dessa för Sverige så olyckliga händelser, så skulle kaffet, som mor nu bjuder på, totalt torka inne. Tag dig för nu, käre Sköld, så mycket du behagar. Jag hoppas du blir min gäst några dagar.

— Gud bevare nådig öfverste-löjtnanten! det tackar jag hjertans för — svarade den gamle bussen, icke utan rörelse. — Herre Gud! aldrig tänkte jag att få upplefva så glada dagar.

Sedan de druckit kaffe, kom samtalet om kriget åter i farten; de omtalade nu sina gemensamma bragder — alla utvisande, att tapperheten och fosterlandskärleken utfört dem och derunder deras lif mer än en gång sväfvat i ögonskenlig fara, men dock undsluppit med en och annan lindrig blessyr, ett minne från kriget, som mången gammal, tapper buss aktar ganska högt.

F. d. korporalen, numera vid det bästa lynne i verlden och dertill pigg, som en nybakad student, till följd af detta oförmodade, angenäma sammanträffande med sin »käre öfverste-löjtnant», fick ej aftåga från honom, förr än efter tre dagars förlopp, under hvilken tid de båda krigskamraterna urladdat sina rika förråd på utståndna bragder samt, till tecken på deras fasta vänskap, gifvit hvarandra handslag på, att, såvida den allt uppslukande döden ej bortsopade dem, efter tvenne år, från skuggornas land, de åter skulle sammanträffa och tillbringa några glada solskensdagar i hvarandras sällskap.

Då de räckte hvarandra handen till afsked, sade öfverste-löjtnant Uggla med allvarlig och rörd stämma, liksom gripen af aningens starka magt:

— Farväl, min käre Jonas Sköld, och tack för dessa angenäma stunder, vi haft tillsamman. Det står i Herrans hand, om vi någonsin mer här i verlden träffas; ty vi stå båda två vid grafvens rand och våra bräckliga kroppar bära vittne om att skördetiden är för handen. Tack, gamle kamrat! Gud vare med dig!

Med tårar i sina ögon och djupt rörd svarade Jonas Sköld, varmt tryckande den ädle öfverste-löjtnanten Leonard Ugglas hand:

— Ja! lika roligt det har varit, att få återse och språka med öfverste-löjnanten dessa dagar, lika ledsamt blir det nu för mig att färdas hem, och ovisst är, om vi någonsin mer träffas, då vi marscherat så långt på lifvets bana. Döden kan snart kommendera halt och då hoppas jag att vi, ikädda salighetens skönaste paraduniform, skola med förklarade anleten marschera in i de eviga fridsboningarne. Ja, Gud vare med oss!

— Ja, Gud vare med oss! — eftersade herr Uggla högtidligt. — Hans faderliga hand skydde och bevare oss. Amen.

De skiljdes åt — för att aldrig mer återse hvarandra; ty den gamle korpralen afsomnade ett år derefter, sedan döden kommenderat halt för honom, sedan han slutat sitt dagsarbete och sedan hans timglas utrunnit.

Äfven öfverste-löjtnanten Leonard Uggla, han, den gamle bottenärlige hedersmannen, skulle snarare än man trodde skatta åt förgängelsen och således ej få upplefva ett nytt sammanträffande med sin f. d. korporal Jonas Sköld.

Ack, våra beräkningar slå så ofta fel här i verlden. Hoppets sköna såpbubbla förstöres ofta af ödets stormar, och man känner sig så vemodigt stämd, när man blifvit sviken, men hvilken dödlig förmår att brottas med ödets stormar.

I ett mindre hus, straxt intill det stora, hvari herr Uggla bodde, hade eld uppkommit — på hvad sätt blef aldrig utrönt. I detta hus fanns då en handelsbod, hvars egare oftare befanns hafva sitt hem i kappsäcken, än i

den bostad han här hade och derför handskades man mindre varsamt med elden, hvilket också hade till följd att detsamma blef förvandladt till en askhög, oaktadt de största ansträngningar gjordes för att dämpa eldens raseri.

Den gamle krigaren, som bodde blott några alnar från det brinnande huset, blef orolig och, för att undgå den hotande faran, måste han taga sin reträtt till stationen.

Som det nu var vintertid och han måhända vid det brådskande tillfället icke var så omsorgsfullt klädd, som hans höga ålder fordrade, så har man icke utan skäl dragit den slutsatsen, att detta blef en ofrivillig orsak till hans död, emedan han ifrån den dagen kände sig allt sämre och sämre. Krafterna aftogo så småningom och slutligen måste han intaga den säng, hvarifrån han aldrig sedan uppstod.

När Majsolen strödde sitt guld öfver land och haf och hela naturen stod som en täck, leende brud, då slocknade dessa milda ögon, då brast detta varma hjerta, som alltid klappat så hänryckande för kung, fosterland och medmenniskor, då flyktade hans ädla själ till de eviga fridsboningarne, för att der i Allfadrens sköte höra lofsjungande Cherubimer och Zerafimer. Hans långa dagsarbete var slutadt, han behöfde hvila.

Det var en högtidlig dag, då hans stoft fördes till Björkängs gamla kyrka, för att der bisättas. En stor folkmassa hade infunnit sig för att åskåda den högtidliga bisättningen, hvilken förrättades af dåvarande v. p. August Lundqvist, som efter bisättningen i varma och gripande ordalag tolkade den hänsomnades långa och verksamma lefnad. Det var lif i hans föredrag, det var djup känsla i hans ord och den värde, så duglige prestmannen framlockade tårarne ur de närvarandes ögon, ty sanning, kärlek och gudsfruktan utgjorde talets elementer.

Hvad som ännu mer ökade högtidligheten vid tillfället, var det, att en qvartett Upsala-sångare, som för tillfället uppehöllo sig i Töreboda, utförde sången i den

gamla kyrkan, och att detta skulle hänföra och magnetisera alla, det faller af sig sjelft.

Mycket mera vore att säga om honom, men det sagda kan vara nog. Vi tillägga blott att han var en hedersman i ordets ädlaste bemärkelse; att han hade en oskrymtad gudsfruktan; att sanning, kärlek och hederskänsla samt hjelpsamhet voro de mest framstående dragen i hans karakter. Frid med hans stoft! Hvile han lugnt!

IX.

En hemsk natt.

Hvem störer nattens frid, hvem stör min ljufva hvila?
Jag tror att onda andar rasa här.
Gud hjelpe mig! Jag kan ej från dem ila,
Ty hela huset väl omringadt är.

Det var en mörk Oktobernatt. Stormen rasade vild; regnet föll i strida strömmar och hela naturen tycktes vara i uppror. Hvem ville väl under sådana förhållanden vara ute och ställa till spektakel? Icke menskliga varelser — ty de skulle verkligen haft svårt för att kunna reda sig i detta »herrans väder.» Omöjligt; endast andar, dessa öfvernaturliga, för lättskrämda själar så fasaväckande vidunder, är det förbehållet (för dem, som tro derpå) att drifva sitt gyckel med de stackars menniskobarnen. Vantron skrifver sina egna dogmer, de fjettra hårdt sina bekännare.

Vår gamle treflige Calle Trattén hade samma afton mistat sin trogne dräng — han som så ofta varit vittne till sin patrons så ofta lidna nederlag på skämtets och »skojets» fält, han hade nu tröttnat på dessa narraktiga, stundom till hemsk ytterlighet gående uppträden, och flyttat till en hederlig bonde i grannskapet, der han visste

att ordning, arbetsamhet och allvar, hvarje husbondes skönaste dygder, skulle råda och liksom dana honom sjelf till en värdig medborgare.

Endast Calle Trattén och hans ryktbara konkubinat bebodde det isolerade Hönebo. Herr Trattén tog sig en gift mans alla rättigheter så i det ena som i det andra fallet, derför hände ibland att »det gick hett till under sköldarne» emellan dem, dervid herr Trattén på ett ganska smärtsamt sätt trakterade sin trogna dulcinea. Följden blef naturligtvis ovänskap och konkubinatets hastiga aflägsnande och hotelse »att märka dig vid passande tillfälle» och dylikt i den råa stilen.

En sådan ruskig scen hade sagde qväll egt rum mellan dem, derför att herr Trattén varit nog oartig att kassera de af Lisette (så hette denna märkliga qvinna) gräddade ärtmjölspankakor, herr Tratténs älsklingsrätt, då en påfylld bränvinsflaska stod bredvid att reta hans aptit och icke nog dermed, han hade gått ännu längre i sin bristande takt mot sin ex-hustru, emedan han begagnade en sådan, nemligen en ärtmjölspankaka, med att gifva Lisette tvenne eftertryckliga »munfiskar», så att hon med blödande näsa höll på att göra en kullerbytta på golfvet. Men till all lycka i olyckan ville ödet att den så påtagliga akrobatiska rörelsen endast inskränkte sig till en ofrivillig förflyttning till vattenämbaret, med hvilket hon kom i så nära beröring att akterdelen bevattnades allt för mycket; utom det att innehållet i detsamma ymnigt flödade på det smutsiga golfvet, hvilket genom detta herr Tratténs kraftiga, men föga ridderliga sätt, att såder a propos göra en något bullersam vattenkonst, fick ett efter omständigheterna föga angenämt utseende. Det var klart, att en dylik, ingalunda sällsynt tillrättavisning från herr Tratténs sida, skulle djupt såra den blygsamma damen, på samma gång det nedsatte hennes värde som »matlagerska.»

Lisette var pikerad — nej, hon var arg som en tigerinna för tillfället.

Derför gick hon vredgad upp till ett oinredt rum å vinden, der hon, så godt omständigheterna medgåfvo det, tillredde åt sig en tillfällig bädd, under grubbel att hämnas den lidna skymfen.

— Du, din fuling, skall nog få äta upp pankakorna, det lofvar jag dig — hotade hon med hvass stämma, när hon sprang ut genom den öppnade dörren, och med en sårad qvinnas hela häftighet hårdt slog igen den.

Herr Trattén bafann sig helt allena i det stora gemensamma rummet, snarare liknande en skräpkammare än ett ordentligt boningsrum. Han lyssnade till stormen och regnet, allt dystrare blef han. Ensamheten är förskräcklig, då det onda samvetet alarmerar i hjertats kamrar.

— Dumt — mumlade han för sig sjelf — att jag var så het af mig. Det var icke så illa ment, som det syntes. Bara skoj.

En knackning på fönstret afbröt hans monolog. Några mot förstugudörren kastade stenar hotade att sönderslå den, och ett gällt skrik under sängen hördes straxt derefter; alla dessa tre hemska uppträden, nästan på en gång, måste framkalla hans förskräckelse. Förfärligt i sanning!

Herr Trattén darrade, han höll på att förlora fattningen. Han gick med stapplande steg till bordet, fattade tag i bränvinsbuteljen och trattade i sig några väldiga klunkar. Han behöfde väl stärka sig dermed.

Knackningen ökades, bombardementet med stenarne likaså och det gälla skriket tilltog i styrka.

Han öfverlade med sig sjelf, hvad som var att göra i denna fasans stund.

Med eldgaffeln i hand närmade han sig försigtigt sängen, rände derefter den våldsamt under densamma, men — så förskräckligt — i detsamma kände han en väldig stöt riktas mot sitt bröst och — pladask i golfvet, ljuset släcktes, och kring honom dansade hemska figurer, allt emellanåt upplyftande honom, men slutligen slungades han i sängen.

Han skrek, han bad, han grät, han lofvade dem *allt*, intet hjelpte. Nattens gastar bearbetade honom länge, till dess föremålet med deras experiment nästan sanslöst befann sig i sin säng.

Åter var allt tyst som i grafven. Endast stormen fortfor att rasa, regnet att strömma, och likväl föreföll det honom långt hemskare än förut. Herr Trattén bäfvade, han hade återkommit till medvetande, ehuru ömheten i hans kropp plågade honom. Under det nu mörka tankar genomkorsade hans själ, märkte han till sin stora fasa, att sängen, liksom af osynliga händer, lyftes upp mot taket, under det en disharmonisk kattsång ljuder i rummet. »Det var hemskt», sa' Rydingen.

Sakta sänktes sängen åter ned. Så upprepades detta några gånger, hvarunder herr Trattén oupphörligt läste alla de böner, han kunde ihågkomma från sin barndom.

Ändtligen upphörde andarnes grymma gyckelspel med den så illa marterade Calle Trattén, som efter dessa genomgångna prof på behjertenhet och själsnärvaro, hvilka egenskaper dock han saknade, fick sig några timmars behöflig hvila.

Dagen derpå, sedan stormen lagt sig och ett vackert väder följt på det ymniga regnet, vardt Calle Tratténs hjerta uppfyldt med försonlighet och ödmjukhet. Han insåg alltför väl, att han icke handlat rätt med sin Lisette, då han, beroende af sitt hetsiga lynne, så hårdt förgripit sig mot henne.

Snart blefvo de dock försonade, tills vidare, ty oförutsedda händelser, som åstadkommo en ständig skilsmessa dem emellan, inträffade kort derefter. Hon, den fallna qvinnan, den stora synderskan, kom nemligen på bättre tankar, hon ångrade sina långt tagna steg på lastens väg och derför blef hon en botfärdig Magdalena.

Uti detta så lyckliga tillstånd, råkade hon olyckligtvis ut för en förvriden mormonpredikant, som listigare än ormen begagnade sig af detta gynnsamma tillfälle och öfvertalade henne att antaga mormonernas sedeförderfvande och mot Guds ord stridande lära.

Följden blef också den, att den förr så glada Lisett, som var villig att falla i hvilken älskares armar som helst, blef en ung mormonska och predikade väldeliga dess irrläror. Slutligen, efter tvenne års förlopp, lockades hon jemte andra enfaldiga qvinnor att lemna den kära fosterjorden och flytta öfver till Utah — alla Mormoners förlofvade land.

Sedan dess har man icke sport någonting om henne — antagligen har hon bittert ångrat det steg, hon tagit; ty som vi alla veta är qvinnan ringaktad der vid Saltsjöns stränder och såsom sådan får hon förrätta en slafvinnas tunga sysslor. Men hvad menniskan sår, det får hon ock uppskära. Straffet följer lik skuggan menniskan så länge, hon vandrar här i skuggornas land. Och då nu herr Trattén, en i och för sjelf obetydlig person och dertill utan moralisk karaktär, varit framme och figurerat på scenen, så säga vi med detsamma ett evigt farväl åt honom. Han, hvars lefnad är fullskrifven med de med mest bizarra äfventyr, med den kolossalaste drift och med ytterligheter af alla slag, står nu ensam och öfvergifven i sin ålders vinter, har ingen, som omhuldar sig och måhända hans sorgsna ansigte, hans vemodiga blick och hans enslighet berättigar hans mera lyckliga medmenniskor, att skänka honom några varma, hjertliga ord, kanske för honom af större värde, än några lumpna kronor.

Hvar och en af oss har sin egen lefnadshistoria att berätta, hvar och en har luttrats af motgången och falska förhoppningar och ju längre man hinner på lifvets törniga stråt, desto allvarsammare blir man, desto mera har man lärt af den bittra erfarenheten och derför så lemna vi Calle Trattén åt sitt öde: hans roll är utspelad.

X.

Det Sundska mordet.

Hemsk är den stund, när brott på brott sig hopar,
När fattig enka tröstlös efter brödet ropar,
Att stilla hungren på de sina små.
Än hemskare att ej den brottslige upptäcka,
Att lagen henne må en kraftig hjelp ses räcka,
Och brottslingen sitt välförtjenta straff då få.

Öfver detta hemska mord, namnkunnigt och sorgligt på sin tid, och hvilket blef en skräck, en varning för resande, då de här nödgades tillbringa natten, hvilar ett hemlighetsfullt mörker, hvilket ännu icke forskningarnes spanande kraft förmått att genomse, eller ens trängt så djupt ned i sanningens schakter, att den minsta ledningens stråle belyst det. Allt är höljdt i ett ogenomträngligt mörker. Det begångna mordet, utfördt med jesuitisk plan, hörer tyvärr till de många, hvilka aldrig, äfven om man gissningsvis kommit deras utförande på spåren, kunnat upptäckas och klargöras för den nyfikna allmänheten.

Till denna kategori af mord hör äfven det Sundska. En liten närmare beskrifning om det, torde klarare belysa detta påstående.

En ruskig lördagsafton på senhösten 1867 gick soldat Sund, efter slutad tröskning å en bondgård, ej långt härifrån, hit till Töreboda, i afsigt att köpa några nödvändiga saker till de sina i det fattiga, men trefna hemmet. Detta fullgjorde han till en del, men så råkade han olyckligtvis några glada bröder, hvilka lära hafva bjudit honom på både öl och bränvin, hvaraf han antagligen ej tagit mer än han godt kunde reda sig, enär han vid 8-tiden nämnde qväll sågs med jemna steg vandra vid kanalen på väg till sitt hem.

Hvad, som derefter passerade, känner man ej med visshet; dock så mycket är klart, att han derunder sam-

manstött med personer, hvilka, något gladt stämda, språkat »litet skämt» med honom. Huru han sedan kom i kanalen, har *icke* kunnat utrönas, ty antingen kastades han i den af någon hemlig fiende eller ock har han frivilligt sökt sin graf i Göta kanals dunkla våg; det förra antagandet är mera sannolikt än det senare; emedan ingen giltig orsak finnes att tro det senare; ty Sund hade rykte om sig att vara en hederlig karl, en lycklig fastän fattig familjefader samt dertill arbetsam och nöjd med sin ringa lott och således inga tecken till sjelfmord. Efter många draggningar påträffades slutligen den olyckliga soldatens liflösa kropp, midt för statens magasin härstädes, och många nyfikna glömde minsann ej att beskåda detta »hämdens offer», nu vanstäldt af förgängelsens gnagande tand. Undersökning om Sunds fallande i kanalen hölls vid flera ting i Hassleröd, dock utan att dermed vanns den ringaste upplysning, oaktadt allmänna åklagaren, då varande länsman Simon Jungmarker, dervid ådagalade mycken skarpsinnighet och nit för vinnande af upplysning i detta hemska mörker.

Beklagligtvis begicks det stora misstaget att häri inblanda några hederliga bondgossar, såsom misstänkta att hafva varit delaktiga i mordet; men hvilka dock härtill voro alldeles *oskyldiga*, som domstolen sedan kom underfund med. De hade visserligen druckit något omförmälde afton och varit glade, som höfves ungdomen; dock följer ej deraf, att de begått det afskyvärda brottet. Dertill voro de både för hederliga och rättänkande. Ej heller fanns det inom hela Fredsbergs gäll någon enda person, som hade ringaste misstanke på dem, utan tvärtom beklagade på det högsta, att de härför skulle blifva exponerade inför domstolen. De sjelfva, såsom varande aktningsvärda unga män, ledo mycket af detta angrepp mot deras heder; dock, denna fatala händelse är nu glömd, de flydda åren ha' utplånat denna sorgliga katastrof, och molnen skingrats af hemlifvets glada sol. Säkert är den slutsatsen, att en kringvandrande stor garfvaregesäll med ett hemskt utseende och hvilken några dagar

förut infunnit sig i hvartenda hus och på det oförskämdaste sätt gifvit sina önskningar tillkänna; att denne, säga vi, begått det omskrifna Sundska mordet, emedan denne gynnare bemärktes att liksom med smygande steg följa Sund. Man vill veta, att då Sund dagen förut händelsevis träffat denne misstänkte»landsvägsriddare» och dervid kommit i samtal med honom, han helt öppet sagt till honom: »Gå inte och drif här, utan skaffa dig arbete, annars kan man taga dig för lösdrifvare.» Dervid lärer »landsvägsriddaren» ha' svarat i hotande stämma: »Du, din »knektkruka», skall dyrt få plikta, för det du chikanerat en herre och gesäll».

Således var det hämd, denne usling rufvade på, en hämd, som, utförd af en bofs hela hjertlöshet, beröfvade icke blott fäderneslandet en tapper och redlig soldat, utan som jemväl bortryckte stödet från en tillgifven maka och flera minderåriga barn. Hans samvete har dock säkert redan hårdt anklagat honom för detta hemska dåd, för hvilket han, den rättvise och kärleksfulle Guden, en gång skall bestraffa honom, såvida han ej omvänder och ångrar sig; ty den högsta kärleken öppnar alltid nådens dörr för den klappande syndaren. Menniskokärleken offrade sin skärf åt den fattiga enkan med de många små, så att nöden för tillfället afhjelptes. Det är ljuft att kunna hjelpa! Den stackars enkan sörjde så djupt sin mans olycksöde, att hon kort derefter dog.

Jag afslutar detta kapitel med följande rim:

»Du svärdets man! Du satt så lugn uti din koja,
När dagens tunga värf du slutat re'n.
Du hörde dina små gladt kring dig stoja
Och ifrån härden spred sig då ett trefligt sken.

Men ack, ditt hemlifs glädje fick ej räcka:
Ett hemskt försåt dig ryckte plötsligt bort;
Det dådet kom att sorgsna känslor väcka
Hos alla, ty din lefnad blef så kort.

Friden gör menniskan säll, äfven om tryckta bekymmer
Störa dess jemvigt ibland, hämden den rufvar så mörk,
Flykte du fjerran här'från, ej störe du friden i hemmet.

XI.

Ett litet roligt kapitel om Treväpplingen: Kalle Guck, Pelle Vapendragare och Sigge Korselius.

Roligt är lifvet, när allting ler gladt,
Nöjsamt dertill, när fyrkarne springa.
Roligt är lifvet, när hopsamlad skatt,
Slukes af vällefnad — glasen som klinga.

Kalle Guck, en glad själ, stod just i begrepp att gå till torget, för att der köpa de läckerheter som funnos, då hans gamle vän, »Pelle Vapendragare», med skyndsamma steg trädde in i hans salubod, och lifligt sade till honom:

— Har du lust att följa med till ångbåten och i sällskap med mig äta en finare frukost; jag vet bestämdt, att der finnes finfina saker. Just nu kom jag derifrån.»

— Du talar som en engel, Pelle — berömde honom Kalle Guck — jag skall tvärt kila med. Mor kan sjelf gå på torget och köpa hvad hon, behöfver.

— Bland annat godt, har fröken Ellen Rosander, den utmärkta restauratrisen, att bjuda på ostron och hummer, — upplyste Pelle Vapendragare, dervid strykande förnöjdt sin trinda mage.

— Förträffligt, min bror — jublade Kalle Guck — det skall sannerligen smaka godt att smörja sin gom med läckerheter.

— Och derpå taga vi några goda konjakare — tillade Pelle, lika stor bacchidyrkare som stor gourmand.

Skyndsamt ilade de åstad till den vid kajen liggande ångbåten, lemnande allt »vind för våg.»

Snart hade de hamnat i ångbåtens salong, der de intogo en utmärkt fin frukost, hvilken åtföljdes af både supar och konjackare, så att herrarne befunno sig i ett ganska upprymdt tillstånd.

Just som de slutat sin morgonfrukost med thy åtföljande »vederqvickare», inträdde helt oförmodadt den tredje i vänskapskretsen, skrifvaren Sigge Korselius, en lustig kurre, men på samma gång knipslug som en Stockholmspoliskonstapel.

— Morjens, gossar! — ropade han — jag kunde tro jag skulle träffa er här. Schön sapperment! Tuppen har värpt åt mig i dag, så min börs är lika tjock som din mage, Pelle Vapendragare. Nu ska' vi ha' oss en god frukost. Jag bjuder.

— Tack, min hedersbror — sade Kalle Guck, skrattande — men just nu slutade vi att äta, så — förbullra mig, jag tror vi orka mer.

— Det goda blir aldrig för mycket — menade Pelle. — Skam den som nekar, då Sigge bjuder, ty det händer så sällan.

Kalle Guck blef icke svår att öfvertala, helst som han till ytterlighet dyrkade bordets njutningar.

De tre vännerna började alltså att ånyo göra angrepp på fröken Rosanders beprisade läckerheter, derunder de glammade och skrattade, liksom det varit *ett tjog* rusiga personer.

Under det de nu så *nyttigt* använde den dyrbara tiden, gaf kaptenen en signal till ångbåtens afgång, utan att de på minsta vis bemärkte detta. De upptäckte icke ångbåtens sakta plaskande i kanalen, förrän den hunnit till Hajstorp, men som de nu voro bra beskänkta och dertill försedda med kassor, beslöto de att medfölja till Sjötorp.

Under tiden drucko de naturligtvis kapitalt, så att när ångbåten stannade något vid Sjötorp, de tre lustiga bröderna hade mycket svårt att praktisera sig i land. De hade likväl varit så omtänksamma, att de skaffat sig af fröken Rosander en butelj konjak, hvars innehåll naturligtvis skulle tömmas under hemfärden till Töreboda.

— Men, mina herrar — föreslog Pelle Vapendragare — skola vi icke utse ett beqvämt, trefligt hviloställe, der vi kunna taga oss en tupplur, innan vi marschera hemåt.

— Rätt så, min bror — instämde Kalle Guck, hvars dåsiga ögon antydde, att sömnens genius fått magt med honom — rätt så, min bror, se ut ett sådant ställe.

— Här få vi ett sådant i denna lilla björkdunge — jublade Sigge Korselius — det skall smaka bra att få sträcka ut sin lekamen i det mjuka gräset.

I en inbjudande björkdunge, ej långt från Sjötorp, slogo sig herrarne nu ner, aftogo sina rockar och satte den medhafda konjaksbuteljen i midten af deras sofläger, på det att den skulle vara till hands för hvem som helst af dem.

— Sjung en liten stump för oss du, Pelle — uppmanade Sigge Korselius — så somna vi lättare.

— Kanske ni viljen höra en vaggvisa — inföll Pelle skämtande — eller hvad befalls?

— Nej, fram med en glad kärleksvisa — kommenderade Kalle Guck. — Jag tycker om kärlek och vin. För pjunkiga barn kunna vaggvisor vara bra.

— Nå, låt gå då för en glad kärleksvisa — medgaf Pelle Vpendragare, tummande med sina tjocka fingrar mot den runda magen. — Jag har många sådana att bjuda på, till exempel den här:

Den raske Svante, fast född i skogen
Af fattig fader, har Britta kär.
Han älskar henne, han är så trogen,
Ty Britta dägelig och riker är.
Men kärleksruset ej smittar henne,
Ty friare har hon redan trenne.

Med tårar uti sitt blåa öga,
Han faller ned för dess täcka fot.
Han ber och gråter, men flickan föga
Vill akta uppå hans ömma bot.

Men slutligt smälter dess hårda hjerta
Och Svante lycklig blir qvitt sin smärta.

Så sjöng Pelle Vapendragare med sin klara, ljudeliga stämma, till dess de alla tre djupt insomnade, hvartill icke litet bidrog den starka sommarhettan, som då rådde.

Här lågo nu de tre hjeltarne slagne; icke bevakade af små englar, men väl af en skälmaktig 16-årig pojke som, sysselsatt med metning, under lurande blickar uppmärksamt följt alla deras förehafvanden och derför fick en liten idé att spela dem ett spratt. Se här hvad den skälmen gjorde.

När han såg att de voro väl insomnade och till följd af det starka pokulerandet ej så lätt kunde väckas, sprang han bort till sitt närbelägna hem, hemtade der en bläckflaska och en fin pensel, samt skyndade åter till de tungt sofvandes lägerplats.

Han stod några ögonblick och betraktade dem obeslutsamt, huru han skulle göra; ty han fruktade för följderna, i den händelse hans puts blefve upptäckt. Små skälmar, liksom stora, vackla i sina beslut, då det kommer till »kritan». Men hur det var, öfvervann han alla betänkligheter, tillfället var för gynnande, för att kunna motstå frestelsen.

Med sakta, nästan ljudlösa steg, smög han sig fram först till den ene, så till den andre, och med konstnärlig hand svärtade han såväl alla de tre sofvandes ansigten, att om en neger kommit och sett dem, han bestämdt skulle ha' tagit dem för sina kära landsmän.

Skälmstycket lyckades fullkomligt, utan att de vaknade, så roligt för Petter, gossens namn.

Skrattande — ty det komiska häri väckte hela hans munterhet — sprang han bort ett stycke derifrån och lade sig under ett skuggrikt träd, der han, utan att höras, ohejdadt lemnade fritt lopp åt sin skrattlusta.

— Ack! hvad Petter hade roligt! — Han gnuggade händerna af förtjusning.

En ny idé föddes i hans hjerna, han sprang åter upp

och stod inom några minuter midt ibland de sofvande bacchi-dyrkarne.

Han tog nu så tyst och obemärkt de trenne sofvandes alla rockar, gick derpå skyndsamt derifrån, samt klättrade sedan upp i en närbelägen, hög björk, å hvars topp han hängde de bortröfvade rockarne. Men han hade varit nog omtänksam, den skälmen, att välja en sådan som stod i granskapet af de sofvandes läger, så att de vid uppvaknandet och upptäckten af deras rockars försvinnande blott skulle kunna, vid det minsta blickande uppåt — genast upptäcka dem. Den skalken hade nog lurat ut det bra.

På nytt begaf han sig till sitt gamla ställe under trädet, för att ostörd få skratta ut åt sitt andra lyckade puts.

Nu låg Petter och funderade för sig sjelf, om icke något vidare vore att göra, för att komplettera samlingen af sina påbörjade skälmstycken. Han ville gå i botten med saken; något, men hvilket, visste han icke, återstod ännu, innan han kunde säga: »Nu är spektaklet fullt färdigt».

Så låg han ungefär en half timme och grubblade, emellanåt skrattande för sig sjelf åt de redan lyckade försöken i den vägen.

»Tyst! der har jag ägget», sa' käringen när hon hittade råttan i mjölkfatet», utbrast han gladt uppspringande. Min dumbom, att jag icke kom att tänka på det förr. Ack! hvad det ska' bli roligt, jag tror, jag skrattar mig förderfvad.

Och så började han på ny skala att skratta under det han med skyndsamma steg ilade bort till en granne af hvilken han hoppades få låna den sak, han nu behöfde för utförandet af sin plan.

Han ville nämligen låna en pistol, ej i afsigt att skjuta någon af de slagna bacchi-kämparne. Nej, Gud bevar's derifrån! Petter var alls icke mordiskt sinnad af sig.

Han hade bara ett gladt, oskyldigt skälmstycke att utföra, ett skälmstycke som skulle sätta kronan på den nyss omskrifne, så lyckade putsen. Häri låg ju icke något ondt?

Ännu fängslades de trenne glada stallbröderna i sömnens ljufva rosenbojor, ännu förmärktes icke något tecken dertill att de voro »fullsöfda» och ännu rådde ett djupt lugn, endast afbrutet af de sofvandes väldiga snarkande, oaktadt nära tvenne timmar förflutit, sedan de, tunga och dåsiga, öfverlemnat sig åt en välbehöflig sömn. Starka drinkare sofva gerna.

Vår skalkaktige Petter, då för tiden den störste skälm som gått i två skor, ansåg tiden nu vara inne, att väcka dem ur deras ljufva sömn och liksom dermed tillkännagifva att de hemmavarande otåligt väntade på deras återkomst.

Med en gammal ryttarpistol i sin hand, nalkades han tyst »sofslägret» och när han kommit så pass nära, att han trodde att det aflossade skottet, som för mera effekt skull, blifvit stärkt med en god portion svinborst, skulle hafva den åsyftade verkan, tryckte han med fingret oförskräckt på hanen, och huru förskräckligt, huru fasansvärdt, pang, en liten viborgssmäll hördes genljuda öfver hela nejden; och att skottet var af den starkaste sorten, bevisas deraf att Petter, genom pistolens kraftiga återstudsande mot hans axel, slungades ett stycke derifrån, likväl utan att hafva erhållit den ringaste skada.

Liksom vidrörda af en trollstaf, liksom våldsamt skakade af den grymma jätten Runskes' starka jernarmar satte de sig yrvakna upp med den största förskräckelse målad på deras svarta nu så vanställda ansigten.

Jag tror att domsbasunen ljuder, Gud hjelpe oss arme syndare, sade Calle Guck med sammanknäppta händer. Men hvar är jag store Gud? Ett förskräckligt jordskalf har beröfvat mig all min tankegång.

Vi befinna oss bestämdt i Hels' mörka boning, pustade Pelle Vapendragare, det förskräckliga thordönet har så uppskakat mig, att jag hvarken hör eller ser. O! Himmel hjelp oss härifrån.

Ja! djefvulen har spelat oss detta hemska spratt, utlät sig den listige Sigge Korselius, som nu förlorat sin fattning och såg ut som om han vore färdig att hängas, jag

fruktar för att verldarna snart skola störta tillsammans och grusas.

Petter, som tagit plats bakom en närbelägen gärdesgård, der han liggande i det höga gräset, omöjligen kunde upptäckas af dem, skrattade så han höll på att kikna! Och det var ju alls icke att förundra sig öfver.

De trenne glada fyrarne, som på ett så förskräckligt sätt blifvit väckta ur sin djupa sömn, gnuggade emellertid sömnen ur sina ögon, blickade undrande omkring sig och sågo den klart strålande himmelen, den med sitt lugna vatten nedanför dem liggande Götha Kanal, den härliga, skönt idylliska trakt, som omgaf dem, de hörde foglarnes muntra qvitter och deras första förskräckelse, deras hemska tankar om ett förändradt tillstånd, allt försvann med »en hast», och det blef nu klart för dem, att de efter den angenäma färden på ångbåten, och dermed sammanhängande nöjen, på något oförklarligt sätt blifvit lösryckta ur sömnens armar.

Men det dröjde icke länge, förr än de, åter komna till medvetande, nästan samtidigt utbrusto i muntert skratt, dervid de uppmärksamt betraktade hvarandra.

— Men hur i Herrans namn — sade Calle Guck, alljemt fortfarande att skratta — har du min käre Pelle Vapendragare kunnat blifva så svart i ansigtet. Jo du ser ut som en äkta morian.

— Du är icke en bit bättre än jag — upplyste honom Pelle Vapendragare muntert — emedan ditt så annars blomstrande ansigte, har träffande syskonstycke med sotarens. Hvad du är ful och otäck nu Calle!

Men hur f-n hänger detta tillhopa, frågade Sigge Korselius med en allvarsam min, ehuru hans skrattparoxymer ännu icke fullt lugnat sig, men hur f-n hänger detta ihop, här måste ha' varit någon oförskämd gyckelmakare, som under vår lugna sömn tillställt detta satans spektakel.

— Antagligen tror Calle Guck, eftersom vi alla tre fått våra ansigten dekorerade med den otäcka svärtan, att en ond ande varit med i spelet. Är det någon, som har en »spegeldose» på sig, så hit med den.

— En tocken pjes kan jag lemna till mitt och edert skärskådande, svarade Pelle Vapendragare, halft skrattande, i det han framtog en sådan ur sin västficka.

Nu blef mönstringen allmän. De skrattade och svuro om hvarandra, menande tro på, att de aldrig i sitt lif förr varit utsatta för en så kollosal drift som denna. Kunde de blott få reda på tillställaren till detta spektakel, så voro de eniga om, att hvar för sig gifva honom en grund lig bastonad härför.

Petter, den skälmen, låg bakom gärdesgården och grinade, dock icke utan fruktan att blifva upptäckt af de nu vredgade herrarne, hvarföre han så tyst som möjligt smög sig derifrån.

Nu tror jag, utropade Pelle Vapendragare, halft förargad, att tjufvar varit framme och gjort beslag på våra rockar och den käre konjaksbuteljen, ty jag kan sannerligen icke upptäcka den, så mycket jag än bligar omkring mig.

»Kors för sju batterier», dundrade Calle Guck, knytande sina knubbiga näfvar, jag kan icke upptäcka min plånbok, hvilken låg i bröstfickan. Kanske de ha anammat den ock?

Här är icke annat att göra, mina värde bröder, rådde Sigge Korselius, än att skicka expressbud till Töreboda och underrätta Poliskomissarien August Grip om denna stöld. Han är en man, så bevandrad i polisens alla hemligheter, att han, om icke alla märken slå felt, fiskar rätt på de stulna och tjufven.

Just som de stodo i begrepp att sätta detta beslut i verkställighet, kommo minst tjugu personer af båda könen till tummelplatsen för de händelser, hvilka vi här ofvan omtalat och under högljudt skratt frågade hvad herrarne befallde och hvad de voro för passagerare, som tillställde så mycket bråk der på platsen.

Här voro goda råd dyra. Pelle Vapendragare, såsom den modigaste ibland dem, sade derpå, med all den värdighet han förmådde påtaga sig, till de församlade:

— »Mina vänner! vi äro fredliga och högt ansedda

män, boende i Töreboda, alla känna oss der mycket väl, men vi hafva, under det vi slumrat här en timma, råkat ut för elaka menniskor, som icke blott nedsvärtat våra ansigten, utan jemväl frånstulit oss våra rockar med deri liggande plånböcker. Ett ilbud har redan afgått till den hurtige poliskommissarien August Grip.

— Jaså! herrarna äro Törboiter, sade en sjöbuss, nästan näsvist bligande på dem. Nog fälle ha' ni seglat mycket i »Bachi-viken» och stött på grund efter som ni icke märkt, hvad som skett under eder ljufva slummer här. Det har ingen bestulit er, det är glatta lögnen; ty der uppe i trädets toppar ser jag edra flaggor svaja.

Alla kikade uppåt och utropade nästan samtidigt: »hvilket satans spektakel».

Munterheten blef naturligtvis stor bland de närvarande, ej minst bland sjötorpsboarna, hvilka ej sparade på speord och mustiga uttryck, som gåfvo tillkänna, att de bra gerna ville öka spektaklet med att kringpiska »treväpplingen».

Efter mycket bråk öfvertalades den näsvisa sjöbussen att klättra upp i trädet, hvari plaggen hängde, och nedkasta dem till sina egare, hvilka sågo sig nödsakade att, för vinnande af fred och en välbehöflig rentvagning i Göta kanal, gifva några kronor för hvilka naturligtvis den kära »potatisdrycken» köptes. Sedan de nu fått allt på klara fötter och blifvit rengjorda igen, kom liksom »i grefvens tid» en ångbåt på hvilken de instufvade sig, nu beslutna att dricka måttligt på hemfärden för att icke råka ut för något nytt spektakel.

— En sak, mina herrar — förmanade Calle Guck allvarligt — detta satans missöde ska' vi hålla så tyst som möjligt, emedan, om det blifver bekant i Töreboda, vi skola blifva utsatta för mycket skoj.

— Ja, det säger sig sjelft — menade Pelle Vapendragare. — Nog skall icke jag basuna ut det, bara ni kunde tiga.

— Tystlåtenhet är min största dygd — skräflade Sigge

Korselius, en äkta pratmakare — jag är så fullastad med hemligheter som en reseknalle med skräp.

— Det kan du inbilla »Falbönder», men icke oss — genmälde Calle Guck, med en viss skärpa i rösten. — Hvem känner icke dig, din »skrodör», och dessutom får jag upplysa dig om, att en reseknalle har bättre varor, än hvad du begriper.

Samtalet blef afbrutet af kaptenens ankomst med förfrågan om de erlagt sin passagerareafgift.

— Nej — upplyste Calle Guck — men vi undandraga oss icke denna skyldighet, om herr kapten säger, hvad det kostar härifrån och till Töreboda.

Kaptenen, som halft leende betraktade »triot» och som hört deras kostliga äfventyr, svarade:

— En krona per man.

— Väl betaldt — anmärkte Sigge Korselius. — Låter ni icke pruta med eder?

— Hvad jag sagt, ändras icke — sade Kaptenen allvarligt.

Tigande betalade det värda »triot» den bestämda afgiften, förblefvo derefter mycket tysta och, när båten landade vid Töreboda, troppade de af skamflata till sina hem, der tvenne af dem fingo en liten uppsträckning för utflygten till Sjötorp.

Vi tillägga endast dessa ord, att alla dessa tre herrar — i och för sig sjelfva hederliga personer — icke förstodo att hushålla med detta lifvets goda, utan slösade och förstörde på allt upptänkligt sätt, så att de slutligen nödgades, fattiga som skåpråttor, lemna en plats, der de annars, om de skött sig, skulle hafva blifvit välbergade och lyckliga; emedan få platser vid vestra stambanan kunna mäta sig med Töreboda — synnerligast i kommersielt hänseende.

XII.

Folkmötenas period.

Det folk, som kärnan är i Svea land,
det folk, som stammar från de gamla Göter
Det måste i allt vigtigt ha' sin hand,
som bakom fjellen våra norska bröder.
Folkmöte kallar det tillsamman,
Att rådslå -- men ej föra gamman.

Redaktören af »Töreboda Tidning» hade länge umgåtts med den planen att hålla ett »folkmöte» i Töreboda; emedan han ansåg, att detta var af nöden, dels för att väcka folket ur sin politiska dvala, dels ock för att upplysa detsamma om deras politiska rättigheter, hvaraf de så länge varit i saknad och snart sagdt icke hade någon kunskap om, om de hade någon heller icke. Nämndemannen Johannes Johansson i Borreboda — en i många hänseenden framstående och tänkande, men något ensidig man; den gamle, allmänt aktade rusthållaren Sven Nilsson i Töreboda och landtbrukaren Theodor Larsson i Stora Berget understödde och hjelpte honom med råd och upplysningar, hvarjemte de ingingo som styrelseledamöter, för att saken skulle befrämjas och bringas till stånd.

Dessa tre män, hvar och en för sig en utmärkt personlighet, samt lifvade af fosterlandskärleken och dertill sanna vänner till folket, från hvilket de utgått — dessa tre män, säga vi, utgjorde glanspunkten på det första »folkmötet» i Töreboda, som hölls 1867, och då så talrikt besökt, att lokalen, ehuru ovanligt stor, ej kunde rymma hälften af mötesdeltagarne.

Bland de frågor, som der diskuterades, förekom bland andra:

»*Hvad bör göras för att svenska bonden skall komma till samma politiska ståndpunkt, som den rike godsegaren?* och *hvilka medel böra användas, för att folkupplysningen, såsom grunden till ett lands förkofran och förädlan, skall bli mera understödd och få en högre lyftning?*»

Hvad den första afdelningen af denna fråga beträffar, så diskuterades den med en liflighet, som utvisade att den väckt de närvarandes intresse och vi ihågkomma, att rusthållaren Sven Nilsson härom utvecklade så klara framställningsgrunder, att de med acklamation gillades af alla de talrikt församlade.

— Vår svenska bonde — sade han — har varit och är ännu så betryckt af stora skatter, att han hvarken haft eller har tid att sätta sig in i de politiska förhållandena och derför måste nöja sig med, hvad de store beslutit; men tidsandan går framåt, den rycker upp honom ur hans dvala, den rensar bort det ruttna och orättvisa från äldre tider och derför kommer snart den tid, då svenska bonden skall stå i jemnbredd med och mycket öfver den fine grefven i riksförsamlingen, der alla böra vara lika jemngoda, och derför anser jag för, att svenska bonden skall komma till detta mål och den politiska rösträtten få en större utsträckning.

Nära nog i samma anda, fastän med mera diplomatisk skicklighet, yttrade sig nämndemannen Johansson, dervid tilläggande:

— Det är sannt, att den svenska bonden är mycket tillbakasatt, hvad de politiska förmånerna beträffa; men då han icke ännu är mogen att tillgodogöra sig dem, äfven om han skulle hafva tillräckliga insigter, så måste ännu ett tiotal af år försvinna, innan den kan komma i åtnjutande deraf. Låt honom först blifva klart upplyst om sina rättigheter, låt honom genom tidningsläsning och nyttiga tidskrifter odla sitt vetande, låt honom följa med händelsernas gång och deraf hemta ledning och öfvertygelse, då först kan han känna sig vuxen att träda in på den politiska skådebanan samt fritt och öppet uttala sina åsigter i så väl det ena som det andra hänseendet; detta behöfver tid, och innan den vigtiga stunden är inne, skola många stormar rasa på det politiska hafvet och när lugnet åter inträdt och sansningen beherrskat sinnena, då först skall svenska bonden både göra sin rätt gällande och utfå, hvad honom med rätta tillkommer.

Flere talare aflöste hvarandra, alla nästan i samma anda som de förre yttrat sig, fast kanhända något enklare och mera direkt på saken.

Länsman Simon Ljungmarker, som har ett ovanligt skarpsinnigt förstånd, men som tjensteman betraktad ej kunde dela de här ofvan uttalade åsigterna, framsade dessa sväfvande, halft mystiska ord:

— Jag medgifver väl att svenska bonden för närvarande icke är i åtnjutande af de politiska rättigheter, hvarpå han rättvisligen gör anspråk; men vi skola besinna, att de mera upplysta, de mera bildade, att jag så må uttrycka mig, böra väl i första rummet vara mera berättigade till de politiska förmånerna, än de, hvilka försynen ställt på den ståndpunkt, att de skola odla och sköta sina tegar. Jordbruket måste skötas; inga politiska griller böra rycka dem ifrån detta, och har den svenska bonden tillegnat sig all möjlig upplysning, då kan han vara förvissad om, att herreklassen skall skänka honom en ännu större högaktning än hvad han nu har; ty — tillade han betonande — vår svenska bonde åtnjuter af alla en allmän aktning.

Flere af de närvarande mötesdeltagarne opponerade sig på det häftigaste häremot, deribland författaren till »Spöket»; hvarföre detta gaf uppslag till en längre diskussion, som var särdeles liflig och underhållande.

Länsman Simon Ljungmarker jemkade något sina åsigter i ett glänsande tal, som han derefter höll, hvari han på ett klart sätt åskådliggjorde bondens nuvarande ställning och huru den inom några decennier skulle gestalta sig, sedan han, nemligen bonden, fått mera insigt i det politiska lifvet och den då så nya representationen hunnit stadga sig.

Då detta första folkmöte, som minnesrikt och glädjande för alla mötesdeltagarne helsades med jubel i hela Sverige af sanna politiska vänner, kunna vi icke neka oss det nöjet att ur en frisinnad tidning citera dess yttrande rörande detsamma:

»Det är ett särdeles glädjande tidens tecken, då

man läser om folkmötens hållande här och der i landsorten, hvilket antyder, att den mera tänkande delen af folket börjar få smak på de politiska rätter, som serveras på våra riksdagar. Töreboda har i detta fall visat ett prisvärdt exempel och det så mycket mer, som, efter hvad referaterna derom innehålla, diskussionen varit både liflig och underhållande. Man fann äfven deri, att till och med arbetare uppträdt och yttrat sina åsigter. Och komma våra »folkmöten» en gång väl på modet, så lider intet tvifvel, att sådana skola hållas i alla delar af vårt älskade fosterland.»

Dessa tankar bära ju tydligt vittnesbörd om att den fria pressen, som alltid är folkets organ, icke blott gillar »folkmötens» hållande utan jemväl på det varmaste förordar sådana.

Detta första »folkmöte» i Töreboda skulle snart föda ett nytt. Kärleken dertill hade vaknat hos folket och man kunde derför med salig Calle Uddman utropa: »godt!»

Till stor heder för dåvarande trafikdirektör, löjtnant Krusenstjerna i Örebro, må nämnas, att han, dertill ombedd af författaren, var nog så god och tillmötesgående att andra klassens rymliga väntsal blef upplåten till lokal för hållande af det andra »folkmötet» — en tillåtelse, som på den tiden väckte stort uppseende; på samma gång det framkallade ett stort jubel hos vännerna till folket.

Det andra »folkmötet» i Töreboda, långt talrikare besökt än det första, utmärkte sig företrädesvis derigenom att man såg många framstående personer derstädes, hvilka icke funno sig generade af att uppträda och med klarhet uttala sina innersta tankar.

Ibland dessa framstående folkvänner intog onekligen byggmästaren, nu mera ledamoten af Första kammaren Anders Vallenius, första rummet, emedan han, som af innersta hjerta nitälskat och nitälskar för folkets väl, i flera af de diskuterade frågorna talade med värme och en hänförelse, som lifligt slog an på de talrikt församlade. Mer än en förutspådde då, att han förr eller senare skulle inväljas till ledamot i riksförsamlingen och detta har blifvit besannadt. Vi kunna icke neka oss nöjet tillägga, att något

lyckligare val i det afseendet ej kunnat ske, emedan herr Vallenius, såsom sjelf utgången från folket, sjelf älskar och förstår detta folk, hvars representant han är. Sjelfständig och frisinnad till sina åsigter, böjer han sig icke under maktens gyllene ok eller fikar efter gunst och höga äreställen. Nej, han förfäktar folkets rättvisa sak, vill framför allt att sparsamhet skall ligga till grund för allt görande och låtande inom statsverkets olika grenar. Vi skulle önska att alla riksdagsgubbar följde hans prisvärda exempel; dock måste vi medgifva, att vår riksförsamling har att uppvisa många sådana hedrande exempel, synnerligast i Andra kammaren.

Men vi återgå till vår afbrutna berättelse.

Ordföranden vid det andra »folkmöket», nämndemannen Johannes Johansson i Borreboda, uttalade, då han någongång yttrade sina tankar i flera af de vigtigare ämnena, så fosterländska sanningar, att mängden af de närvarande icke kunde annat än skänka honom sitt bifall.

Johannes Johansson är visserligen ingen stor talare, ej heller öfverflödar han på granna floskler, som somliga för sed hafva; men hvad han säger är både klart och innehållsrikt samt tillkännagifver att talaren vet hvad han skall säga och att han satt sig in i sitt ämne — egenskaper, som äro nödvändigt förenade med en talare, såframt hans framförda tankar skola förstås af andra och han sjelf begripa hvad han säger.

Slutligen må vi tillägga, att »folkmötet» № 2 ansågs för särdeles lyckadt och skall alltid med gyllene bokstäfver inristas i »Töreboda krönika», då den, kanske ett sekel härefter, skrifves af långt skickligare hand än vår. Och det är kärt att få uttala dessa innersta ord.

»Folkmötet» № 3, utlyst af författaren och hållet i November 1878 å vår nya gästgifvaregård, hade deremot ett mera sorgligt utseende, kanske derföre att författaren mot sin vilja nödgades intaga ordförandeplatsen. Väl såg man der varma fosterlandsvänner, väl hörde man dem säga »sina hjertans meningar», väl gick allt ordentligt och lugnt tillväga; men ändå bredde sig en oförklarlig dysterhet

öfver alla, och gycklet i förening med oförskämdheten hånade — fast på ett fint sätt — detta »folkmöte». Ordföranden jemte några andra politiska vänner kände en bitter harm häröfver; men som spjufvarne hörde till den så kallade »herreklassen» — till den som inbillar sig hafva makten i sina händer och derför tro sig ha' rättighet att trampa den fria folkviljan under sina fötter, så draga vi helst ett täckelse öfver detsamma, dervid af hjertat beklagande, att just sådana, som skryta af att ega bildning, vett och vetande — att just sådana, säga vi, skola slunga sina giftiga ord till sanna folkvänner, och hvad bevisar väl detta om icke det, att desse bespottare sjelfva bespotta sig och icke den menighet hånet och bespottelsen voro ämnade. Sanningen kan aldrig hämmas!

XIII.

Fröken Lotta Törnblads märkliga giftermålshistoria.

> Det går så konstigt till i "giftasväg",
> ty ödet spelar månget spratt med qvinnan.

Då fru Törnblad sent omsider kom under fund med att hennes älskliga dotter Lotta bortgifvit sitt varma hjerta till konduktör Anders Rydman, blef hon, som rättvist var, harmsen deröfver och beslöt att omintetgöra detta parti.

Hon funderade än hit, än dit. Slutligen föll hon på den ljusa idéen, att sjelf utse en man åt henne.

Några mil från Töreboda bodde på sin vackra egendom landtbrukaren Olaus Strömberg.

Han hade förvärfvat sig en ganska solid egendom, var dertill aktad och ärad af alla samt ansedd för en skicklig jordbrukare. Ännu kunde ingen flicka skryta af att hafva fängslat honom i sina rosenbojor; ehuru han hade ett fördelaktigt utseende, förenadt med ett lätt och behagligt umgängessätt.

Det var just denne man, som den kloka fru Törnblad hade utsett till sin måg, och, för att verkställa detta sitt beslut, reste hon en vacker junidag till herr Strömbergs natursköna egendom. Hon föregaf att visiten gällde uppgörandet af en rågaffär; således kunde herr Strömberg icke ana, det denna affär gällde Lottas rika och varma hjerta.

— Åh, hjertans välkommen — helsade henne herr Strömberg. — Det var sannerligen roligt att få se fru Törnblad under mitt tak. Ursäkta, hvad kan anledningen vara till det?

— Jag tänkte få uppgöra en liten rågaffär — resonnerade fru Törnblad, medan hennes sluga öga riktades forskande på landtmannens välfödda ansigte.

— Jag tackar så mycket. Jag har ännu tjugu tunnor af fjolårets vackra rågskörd. Hur många tunnor behagas?

— Blott tre, om jag får bedja. För sex personer räcka dessa tunnor länge, helst som rågen är af god beskaffenhet — upplyste fru Törnblad med en sötsur min.

Affären uppgjordes till begges ömsesidiga belåtenhet, och ålades herr Strömberg att personligen inställa sig, då säden skulle levereras till ort och ställe.

Derpå serverades ett kaffebord. Gästen inbjöds artigt att taga plats vid det. Högst belåten efterkom hon den artiga tillsägelsen.

— Men hvad tänker herr Strömberg på, som icke gifter sig, då ni har det så utmärkt bra — yttrade sig fru Törnblad, förtroligt klappande honom på axeln.

Ack! jag har allt tänkt derpå — bekände vår landtman öppet — men se, jag är för blyg, derför kommer jag mig aldrig för — att fria.

— Det är bara svepskäl — genmälde fru Strömberg med en skälmaktig blick. En hygglig karl och dertill väl rangerad, kan få hvilken flicka som helst till hustru, blott han har ärliga och rena afsigter.

— Var god och föreslå någon flicka, som skulle passa mig — bad herr Strömberg allvarligt — dervid vänligt

blickande på sin rådgifverska. — Jag har fullt förtroende till ert val och tycker jag om henne, så friar jag bums.

— Titta då till mig i öfvermorgon, herr Strömberg — sade den glada frun med ett lätt skratt — så skall jag presentera för eder en älsklig flicka och dertill duglig och hemmastadd i hushållsgöromål.

— Tack, snälla fru Törnblad, för er moderliga omtanka för mig — sade herr Strömberg, artigt bugande sig och med ridderligt behag kyssande hennes hand. — Tack, hjertans tack härför. Men hur är det, har ni icke sjelf någon dotter?

En lätt purpurrodnad göt sig vid dessa ord öfver den 45-åriga fruns ännu fylliga ansigte. En förlägenhet tycktes ha' fattat henne.

Efter en liten paus upplyste hon med fulla värdigheten i sitt skick och med en sakta betoning i rösten:

— Ack! jag är nog lycklig att hafva ett enda barn, en dotter, som genom sina dygder, genom sina talanger, skänker sin moder den sannaste glädje. Min älskvärda Lotta fiska många efter.

— Kanske det är denna perla, som ni behagar att föreslå till min maka? — frågade den bottenärlige landtmannen, hvars ärliga själ nu var uppfylld af de ljufvaste giftermålstankar.

Fru Törnblad — lika förståndig som omtänksam — funderade hvad hon skulle svara härpå — öppen sanning eller krokodilisk qvinnolist. Hon kom dock till den öfvertygelsen, att allt rent språk här gällde mer än fintlighetens konstlade maskopi.

Jag vill vara uppriktig mot er, min bäste herr Strömberg — yttrade hon, icke utan en viss förlägenhet. — Det är just min lilla Lotta som jag tänker på, men förstå mig rätt, jag bara föreslår henne eder, och jag skulle sannerligen bli mycket glad, om ömsesidiga sympatier kunna binda eder med hvarandra.

— Ja, detta önskar jag af allt hjerta — instämde landtbrukaren allvarligt. — Emellertid längtar jag på det högsta att få göra fröken Lottas angenäma bekantskap.

— Välkommen derför, så snart som möjligt — bad hon Strömberg — till mitt lilla trefliga hem i Töreboda. Min älskvärda dotter skall emellertid få lefva i en lycklig okunnighet om den glädje som väntar henne.

Efter ett hjertligt afskedstagande å ömse sidor, återvände fru Törnblad, på det högsta belåten med resans lyckliga utgång, till sitt hem i Töreboda.

Tanken på Lottas lyckliga giftermål, de många kurtisörernas snöpliga afdankande och den öfverraskning detta parti skulle väcka hos alla, sysselsatte henne så mycket, att hon knappt märkte huru kort vägen var, förr än vagnen stannade vid ingången till det verkligen trefliga hem som egdes af henne.

— Detta artar sig bra — talade Strömberg för sig sjelf, sedan han slagit sig ned i en beqväm soffa i sitt arbetsrum. — Ryktet prisar mycket Lotta Törnblads skönhet och älkvärda sätt, icke minst hennes duglighet. Bekräftar det sig vara så, och jag dertill tycker om »tösen», så friar jag på fullt allvar, ty jag är icke så blyg af mig, som jag vill låta påskina för andra. Den snutfagra prestgårdsmamsellen Elvira har jag väl en liten »klockare-kärlek» till, emedan hon har många talanger; men Herre Gud! man lefver icke af kärlek och solsken.

Herr Strömberg var en praktisk man; han föredrog det verkliga för det skenbara — han tyckte bättre om kärnan än skalet, lät alltid ett moget fattadt beslut, grundadt på klara förnuftsskäl, vägleda och bestämma sina handlingar. Derför ansågs han för en verkligen klok man.

När hon, den omtänksamma modren, trädde öfver tröskeln till sitt hus, öfverraskades hon oangenämt af den synen, att lilla Lotta och konduktör Anders Rydman helt förtroligt sutto vid hvarandras sida i soffan och, hvad värre var, hållande hvarandras händer.

Ett tydligt missnöje spred sig öfver hennes ansigte. Hon hade icke väntat sig denna öfverraskning.

— Nå, jag kan säga — utbrast hon i en försmädlig ton — hvad detta tar sig vackert ut, att få se herrskapet så förtroligt vid hvarandras sida.

— Ack, söta mamma — sade Lotta, hvars vackra ansigte ännu mera förskönades af en lätt purpurrodnad, i det hon kärleksfullt slog sina armar omkring modrens hals — min snälle Anders Rydman kom hit och tröstade mig i min ensamhet. Ack! han är så god, så vänlig!

— Som Lotta var utan värn, utan skydd, — hastade Anders Rydman att med knipslug min tillägga — ansåg jag det vara min ridderliga pligt att titta hit och trösta henne.

— En sådan artighet är allt för mycket öfverflödig — och föga passande för en ädel riddare, när husmodren är borta — rättade fru Törnblad spetsigt och vändande sig sig till Lotta sade hon:

— Gå du i köket och rusta der en stund, till jag blir färdig att kalla in dig; jag önskar att säga herr Rydman några enskilda ord.

Misslynt, och efter en vänlig nick åt konduktören-älskaren, skyndade hon bort.

Vår konduktör såg smått förlägen ut, fann sig dock i sitt öde och, närmande sig den stolta frun, sade han, icke utan en viss ironi:

— Hvad kan det vara för »riksvigtigt» som fru Törnblad har att säga mig?

— Om just icke »riksvigtigt», så åtminstone angeläget för mig, det nemligen, att ni hädanefter låter bli att tala »snicksnack» för min dotter. Som hennes moder har jag rättighet att säga det — menade hon.

— Men en uppriktig kärlek låter icke gerna kommendera sig — blef hans allvarliga svar, dervid blickande strängt på henne.

— Jag vill icke ge många öre för er »uppriktiga kärlek». Ni, som kurtiserar den första flicka ni träffar, derför gör ni bäst i att inskränka så mycket som möjligt edra visiter hit — uppmanade hon med allvar och en isande köld.

— Som ni behagar, min nådiga — sade konduktören, djupt bugande sig. Lotta och jag ha fästat oss för mycket vid hvarandra, för att så der tvärt gifva stoppsignal.

En skicklig konduktör sköter lika bra tåget, som en liten kärlekshandel. Kanske jag får den outsägliga äran — att gå min väg?

— Alltför gerna, min herre — sade fru Törnblad. — Ett vill jag blott säga eder, det nemligen, att jag skall nog veta att hålla min älskvärda dotter på mattan.

— Men icke mig, min fru — bifogade herr Rydman, i det han hastigt försvann genom dörren.

Straxt derefter inträdde Lotta med förgråtna ögon och ett utseende, som vittnade om djup och häftig sorg.

— Älskade moder — sade hon, varmt blickande in i hennes ögon — hvarföre behandla min Anders på detta grymma sätt, hvarföre krossa tvenne älskandes hjertan?

— Mitt barn, du inser icke så ditt eget väl som din moder — talade fru Törnblad mildt, i det hon med moderlig ömhet smekte flickans rosiga kinder, — derföre vill jag, att du skall afbryta all bekantskap med konduktören Anders Rydman. En bättre, mera nobel man, spekulerar på din hand och ditt hjerta.

Lotta hämmade sina tårar, såg forskande in i modrens allvarliga ögon med en frågande blick, och sade med vek stämma:

— Älskade moder! hvem kan denne man vara?

— Den hygglige och allmänt aktade patron Strömberg — upplyste modren med låg röst, liksom om hon fruktade, att detta namn skulle för starkt elektrisera henne.

— Ja så — hviskade hon knappt hörbart och med låtsad likgiltighet — den herrn känner jag icke, men ryktet talar mycket godt om honom.

— Och om honom har icke det annars så lögnaktiga ryktet ljugit — betonade modren. — Och dessutom är det en solid man; en sak, som också bör tagas i betraktande.

— Låt vara, att herr Strömberg eger alla dessa förtjenster, som mamma så skickligt förstår att tillägga honom; men han blir aldrig ändå så söt och älsklig, som min glade Anders är — menade Lotta, något gladare stämd.

— »Pjask», mitt barn. Under den glatta ytan gömmes mycken ruttenhet; under allvarets och ömhetens ärliga sköld döljas dock oftast de varmaste känslor — resonnerade modren ganska förståndigt.

Efter detta samtal återtogo de sina husliga sysslor, hvar och en uppgörande sina små planer: Lotta att vara sin Anders huld och trogen; modren, att arbeta för den nya »mågastumpen».

En äldre, erfaren och med fintlighet utrustad qvinna, vinner dock oftast sitt syfte. Så äfven här.

Några dagar derefter infann sig herr Strömberg, enligt öfverenskommelse, i fru Törnblads hus, i den lofliga afsigten att se, tala med och studera Lotta, Törebodas vänaste mö; ty en vacker flicka blir en oförstådd bok för en älskare — ett problem, högst kinkigt, ja, omöjligt att kunna lösa, så framt det täcka objektet »ter sig i många former», och derför har mer än en hänförd älskare blifvit »lurad på konfekten».

De unga tu voro i början mycket blyga för hvarandra, vexlade endast några meningslösa ord; men när herr Strömberg började tala i sitt starkaste ämne: den svenska skönlitteraturen, och med hänförelse omnämnde den lysande Gustavianska skaldperioden, målade i lifliga färger en Carl Michael Bellmans skaldeverksamhet, Bengt Lidners »sönderslitna harmoni», Leopolds gripande skaldestycken och Carl Henrik Källgrens djupsinniga satirer, då glömde Lotta sin Anders, då blef hon liflig och vältalig, då flammade hennes ögon af »tjusningens eld», då blickade hon eldigt in i Strömbergs mörka ögon, och — deras själar tycktes sammansmälta i sympatiernas idéela punkt, utan att de dock voro medvetna härom, så inspirerade voro de för tillfället. Själens strängar, en gång vibrerade, dallra melodiskt och gripa så djupt i dem, att de känna sig liksom lyftade till högre regioner.

Detta första sammanträffande inverkade högst fördelaktigt på Lottas känsliga hjerta och afgjorde med detsamma hennes kommande öde.

Ifrån denna stund var herr Strömberg en välkommen och efterlängtad gäst i fru T:s hus. Vår glade konduktör, Anders Rydman, för resten en sann naturfilosof, insåg nu alltför väl, att han, sedan Strömberg vunnit insteg i familjen, spelat ut sin roll som älskare och, klokt nog, derföre så litet som möjligt besökte det hus, der han återigen lidit ett kärlekens nederlag. Men han tröstade sig med dessa skaldens ord:

»Mister du en, står dig tusende åter.»

Ett halft år hade förrunnit i tidens omätliga haf, då lysning till äktenskap förkunnades emellan fröken Lotta Törnblad och landtbrukaren Fritz S. De Töreboiter häpnade, men kondudtören-älskaren, Anders Rydman, skrattade i mjugg deråt.

Vi tillägga endast det, att de å ömse sidor äro högst belåtna med hvarandra; att kärlek och frid herska i deras trefliga hem, och att glada, lekande barn förljufva deras hemlif.

XIV.

Töreboda Arbetareförenings lilla historia.

Vi alla ha' ett stöd i lifvet,
ett säkert stöd i sorgens stund;
det stödet blef oss allom gifvet,
när Adam föll i Edens lund.
Det stödet är: arbeta broder,
det reser åt dig fröjdens stoder.

Hur skönt att kunna få arbeta,
i helsans glada solskensda'r!
Hur skönt att kunna med sig veta,
att arbetsrik den dagen var,
då andra — lättjans fina drängar,
sig sträckte makligt uppå sängar.

Arbetareföreningar, dessa nyttiga assosiationer, hade redan i flera år än här och än der i Svea land bildat sig och antagit allt större dimensioner, tillföljd af det stegrade intresset, som väckts hos kroppsarbetarne. Dessa hade, som vi väl veta, under tidernas lopp icke kunnat höja sig hvarken i socialt, politiskt eller intelligent hänseende, utan, förbisedda och ringaktade som de voro, förblifvit på den låga, obemärkta ståndpunkt, hvarifrån de omöjliggjordes att få lyfta sig till en högre, ädlare samhällsställning, nemligen en sådan, der de kunde fritt få uttala sina åsigter, der de voro hörda, der de hade tillfälle att bevaka och genomdrifva sina intressen, och der deras anseende icke förkastades, tvärtom förökades och gillades.

Den svenske arbetaren, säkert den redligaste, arbetssammaste och på samma gång mest försakande medlem i vårt stora samhälle, har, sedan aristokratien och penningväldet beherrskade Svea land och gjorde sina intressen gällande, fått en alltför underordnad plats — fått, att vi så må säga, »stå i skamvrån», bespottad och föraktad af

intelligensens målsmän, fastän han, den svenske arbetaren, burit de största bördor, släpat som en slaf och derunder ofta måst underkasta sig prygelstraffets förnedrande straff. Under sådana förhållanden var det klart att han, vidrörd af upplysningens påtryckning, längtade från tvångets och misshandlingens vanärande fängelse till en ljusare, mera oberoende samhällsställning, ett begär, som så smittade de betryckta arbetarne att de, i likhet med bröderna i andra civiliserade länder, beslöto sig för att närmare sluta sig till hvarandra, att bryta den stora skiljemur, som de mäktige upprest emellan dem och samhällets stjernbeprydda medborgare, och derför uppkommo så kallade arbetareföreningar.

Författaren läste med glädje och sann fosterlandskärlek de berättelser, hvilka härom stodo intagna i tidningarne och hurusom den ena arbetareföreningen efter den andra steg upp som en klar sol på Sveas himmel, och huru medlemmarne i dessa fritt och otvunget kastade sig in så i sociala som i politiska frågor. Det blef således lif och rörelse i desse föreningar, friheten och framåtsträfvandet i alla riktningar stodo skrifna på deras program, och allt gaf tillkänna att ljusare, gladare tider skulle komma för den svenska arbetaren.

Utgifvaren af denna lilla bok blef häraf på ett oemotståndligt sätt berörd. Han beslöt derföre att bilda en arbetareförening här i Töreboda, ehuru utsigterna derför voro långt ifrån ljusa, dels emedan det fanns så många olika elementer, hvilka icke kunde fatta vigten och betydelsen af en sådan förening, dels ock emedan mången ansåg detta som någonting löjligt, någonting som stötte på enfaldighet, att icke säga någonting ännu värre; men utgifvaren är den man, som efter ett fattadt beslut icke ger sig så lätt, utan fortgår den bana, han en gång beträdt.

Det första utlysta sammanträdet hölls i Febr. 1873. Få voro de, som der hade infunnit sig och flera af dem sade helt öppet att en arbetareförening i Töreboda aldrig kunde komma till stånd, dervid förebärande platsens obetydlighet och det ringa antal arbetare, som då funnos,

tomma svepskäl, ohållbara argumenter, narraktiga föregifvanden och ensidiga åsigter.

Men der fanns en man, hvars patriotiska skäl icke kunde förlikas med dessa barnsliga, enfaldiga åsigter, en man, lika upphöjd till sina tänkesätt som begåfvad med ett klart förstånd. Denne mannen var öfverbanmästaren Johannes Tysk. Han steg då nemligen upp och yttrade dessa tänkvärda ord:

— Det kan visserligen synas, som om en arbetareförening här i Töreboda icke skulle ha synnerlig framgång; men låtom oss försöka att bilda en sådan, blott den grundar sig på sådana stadgar, att den afser ett gemensamt väl och att dess medlemmar genom populära föredrag känna sig lifvade och intresserade, och då kanhända nyfikenheten, om icke annat, kunde locka många att ingå i denna förening. Jag vill derföre föreslå, att sedan trettio manliga medlemmar antecknat sig, ett reglemente skrifves och antages, och vill jag, för den goda sakens skull, verka i den lilla mån jag förmår. Tron mig, mina vänner, att liten blir väl stor med tiden; att, om man öppnar en handelsbod, så komma nog kunder i sinom tid, fast man skriker att det är en' galenskap, enär så många andra finnas förut; så äfven med vår påtänkta arbetareförening. Få vi den väl blott i gång — och det hoppas jag nog skall ske — så strömma medlemmar dit, som begärliga kunder strömma till en ny, fin öppnad salubod. Hvad säger ni väl om mitt förslag?

Detta enkla men dock så anslående tal, hade en åsyftad verkan; och som under tiden flera andra infunnit sig på sammanträdet, tecknade sig snart bortåt 20 medlemmar, alla, som det syntes, lifvade för det väckta förslaget.

Det andra utlysta sammanträdet var, dessbättre, temligen talrikt besökt och ledde till det lyckliga resultat, att beslut fattades, det en arbetareförening i Töreboda skulle med det snaraste bildas, och Johannes Tysk valdes enhälligt till tillfällig ordförande, såsom den mest lämplige och för den goda saken lika intresserad som utgifvaren.

När det första ordinarie sammanträdet hölls, dervid en massa af medlemmar inskrefs och der glädjen, oblandad och obemängd af några speciela intressen genomströmmade alla sinnen, stadfästades detta förbund, som då troddes skulle blifva varaktigt och fast sammanlänka de olika individerna till ett oupplösligt helt. Men äfven ibland våra kära vänner skulle lumpenhetens och småsinnets giftiga stormar bryta ut, i början ej så häftigt, men ju längre det led desto våldsammare och våldsammare skakade stormen föreningens grundvalar.

Det är dock med särdeles glada känslor, som utgifvaren, fader till detta så kära barn, Töreboda arbetareförening, nedskrifver den sköna sanningen, att den nybildade föreningen icke blott tillväxte i ett så stort antal som 107 medlemmar, en ganska aktningsvärd siffra i förhållande till platsens ringhet, utan jemväl tilltog i fast enighet, längtan efter upplysning och vetande samt sträfvande efter insigt i politiska förhållanden. Några år voro således både lyckliga och fridfulla, och vår käre ordförande, så innerligt och uppriktigt älskad af oss alla, sparade hvarken tid eller uppoffring, för att sammanhålla och lyckliggöra medlemmarne. Johan Tysk, ehuru ej en boksynt lärd, besitter likväl den oskattbara förmågan, att göra sig älskad och förstådd af alla, med hvilka han kommer i närmare eller fjermare beröring, kanske mest derför, att hans ärliga och glada ansigte, i förening med hans lätta sätt att uttrycka sig, liksom fängslar och ingifver fullt förtroende; och den, som i botten lärt känna denne vänsälle man, denna man, som så varmt och innerligt älskar folket och sitt fosterland, skall i allo instämma med utgifvaren, att han förtjenar högaktning och att få kunna mäta sig med honom så i det ena som andra afseendet.

Det var klart, att flera af de s. k. »bättre» sågo med afundsamma, kanhända föraktliga blickar, på föreningens allt mer och mer växande storlek, samt den högaktning som kom den till del såväl här som i Wadsbo, som ock i de närgränsande städerna. Men, man låtsade som om

det regnade; arbetareföreningen fortfor i all tysthet och utan buller att verka för sitt ändamål, att en och annan gång roa sig på ett oskyldigt sätt, såsom utflygter till hvarjehanda ställen, der naturen frikostigt utstrött sina skönheter.

Så inträffade en oförutsedd, sorglig händelse, som, så obetydlig den än syntes, likväl blef en ofrivillig orsak till arbetareföreningens förtidiga upplösning.

Öfverbanmästaren Johan Tysk flyttade nemligen ifrån Töreboda till den gamla lärdomstaden Skara, der han till skrifvande dato har sin verkningskrets, såsom anställd tjensteman vid Stenstorp—Lidköpings jernväg. Hvarföre denne så pålitlige och kunnige tjensteman lemnade en befattning, som han så väl skötte i alla dess detaljer, hör icke hit. såsom enskildhet. Nog af, han följde flyttfåglarnes exempel; ty när hösten kom, sade han sitt sorgliga farväl åt den talrika vänkretsen, han här förvärfvat sig, och säkert fanns ingen, som icke vid det sista afskedstagandet från sin älskade ordförande fällde bittra tårar, liksom han icke sjelf var mäktig att tillbakahålla dem; ty den renaste vänskap förenade honom med oss alla på platsen.

Det var en sorgedag, en dag, kanske den märkligaste, som funnits sedan Törebodas första grundläggande, åtminstone för Töreboda arbetareförenings talrika medlemmar. Man visste då icke, hvad framtiden bär i sitt sköte, man kunde omöjligen lyfta på slöjan till det kommande, men, huru det var, fattades många af den sorgliga aningen, att med hans afflyttande från platsen, arbetareföreningen så småningom skulle tyna af och sålunda dö bort, som en skön ton i den vida rymden. Och, tyvärr, gick också denna dystra aning i fullbordan.

Efter Tysks afflyttande från platsen, qvarstod han som permanent ordförande, och för upprätthållande af ordförandeplatsen, valdes enhälligt bagaren Per Palmgren, hvilken i några år förestod denna maktpåliggande befattning. Om honom är intet annat att säga än att han efter bästa förmåga och till medlemmarnes fulla belåtenhet skötte

sitt förtroendekall och visade synnerlig skarpsinnighet vid många tillfällen, der verkligen qvistiga ämnen förekommo till behandling under diskussion och om hvilka en stor meningsskiljaktighet rådde. Genom sitt muntra, pikanta, men oförargliga sätt, förstod han skickligt att sammanhålla partierna — ty sådana hade beklagligtvis bildat sig inom föreningen. — Men då deras påtryckningar om vinnandet af deras syfte blefvo allt för stora, fanns ingen annan utväg för honom än att tysta skrikhalsarne och att sätta dem i voterings-urnan.

Och när Johannes Tysk, den gamle, erfarne ordföranden, hitkom, som skedde regelbundet vid de tvenne stora ordinarie sammanträdena den sista Fredagen i Januari och Juli månad, då var det jubel, en glädje, liksom när små snälla barn efter en lång skiljsmässa återse en älskad och värderad fader.

Och att han äfven å sin sida visade sig glad och vänlig mot dem, som höllo honom kär, faller af sig sjelft. Det goda föder alltid det goda.

Redan 1877 hade Töreboda arbetareförening en kassa af 1,100 kronor, hvilka penningar voro utlånta på säkra händer mot 6 proc. Detta var ju väl rangeradt och länder alltid styrelsen till heder; men så väckte några, för slem vinning omtänksamma, medlemmar, den i sin helhet obetydliga, men till sina följder ganska svåra motionen, att »hvarje medlem borde hafva ränta på sina insatta medel.»

Af denna lilla gnista blef en förfärlig stor eld. De mera liberala, som föredrogo föreningens *väl* framför sitt *eget*, opponerade sig skarpt häremot, utgående från den, som vi anse, rätta synpunkten, att föreningens kassa i första rummet borde stärkas, och att den ej vore att betrakta som en procentanstalt, utan att endast afsigten med dess bildande vore att anse som ett fast förbund för väckande af kärlek till upplysning i de frågor, som röra de sociala och politiska förhållandena.

En månadtlig afgift af 25 öre, som hvarje medlem erlade, kunde icke på många år gifva så hög ränta, som de fordrade. Dessa klara skäl, byggda på förnuftets och

den sanna vänskapens grunder, snarare retade än lugnade dem; deras lösen var: »vi vilja ovilkorligen ha' ränta på våra små insatta medel, eller ock måste Föreningen stryka segel och gå i qvaf.»

»Det var hemskt», sa' Rydingen, när han låg i rännstenen.

Vi få dock medgifva, att de på sätt och vis hade rätt till detta påstående, helst som de voro arbetare och derför behöfde »iakttaga den största sparsamhet», men å andra sidan borde de väl ha' tänkt på Föreningens stora, gemensamma mål: »*kassans förökande* och *en gemensam fast enighet*, och derför, utan afseende på deras mindre goda ekonomiska ställning gjort någon uppoffring, någon jemkning, så att det af dem aflossade grundskottet, hvarigenom föreningens grundvalar skakades, hade bort blifva *ogjordt ännu några år till.* Men ho förmår bekämpa penningebegäret?

Icke en gång Tysks kända vältalighetsförmåga och klara öfvertygande skäl kunde sätta en damm för räntetströmmens starkt brusande framfart; de voro lika envisa som Rysslands förfärliga nihilister, de stodo faste och beslutsamme som de gamle »Karolinska bussarna», då de stodo i rök och dam.

Och just detta var grundorsaken till den älskliga Töreboda arbetareföreningens totala upplösning.

Och hvem skulle det mera gripa, mera djupt smärta, än dess stiftare, dess hulde fader, utgifvaren af det vidt kring Svea land spridda »Spöket».

Vi glömde att anteckna, det snickeriförmannen Kristian Johansson, känd ibland vännerna som »Janne Trofast», äfven ett år beklädde ordförandeplatsen. Att han med nit och skicklighet förestod sitt ansvarsfulla åliggande, städse sökte befrämja föreningens sanna bästa, alltid arbetande för medlemmarnes sammanhållning och hyllade liberala åsigter i hvad som rörde tidsenliga reformer, det är af alla en erkänd sanning. Utrustad med ett godt och redigt hufvud, skicklig räkenskapskarl samt vänlig och tillmötesgående i sitt sätt, klargjorde han äfven ganska svårt

invecklade frågor, liksom han hade till älsklingsmål att *göra föreningen stark* och få den lifvad för diskussioner i hvarjehanda frågor.

Begge dessa vice ordförandes namn förblifva alltid kära hos hvar och en medlem af den, nu så sorgligt splittrade Töreboda arbetareförening.

Utgifvaren, hvars stora »skrifklåda» icke torde vara obekant för många, sammanskref en liten pigg tidning, döpt till det hedervärda namnet »Bikupan», hvilken vid de vanliga månads-sammanträdena högt och ljudeligt upplästes af ordföranden. Detta lilla »lockbete» hade sin åsyftade verkan — att få våra möten talrikt besökta; emedan hvar och en längtade efter att få höra, om icke satiren svängde sitt »gissel i Bikupan». Dess lifstid blef dock icke långvarig, ty, sedan den haft sin tillvaro i åtta månader, fick den dödsstöten af den starka opinionsyttring, som gaf sig luft inom föreningen, en dödsstöt, hvars verkningar sedan i många hänseenden skadliggjorde föreningen.

En förderflig orsak måste alltid frambringa förderfliga verkningar.

I sammanhang härmed vill utgifvaren reproducera några verser, hvilka en hans vän, arbetaremedlem, skref och sände honom, med anledning af Bikupans dödande.

»Så har då »Bikupan», pigg och glädtig,
Förtidigt bäddats i grafven ned.
I sina utfall, kanske för häftig,
mot många, så det i skinnet sved.

Det var då muntert, den tid hon räckte,
Man fick då skratta, fast piskan small,
Den väckte glädje, den harm ock väckte,
Och det beredde ej någons fall.

Tack, käre broder, för hvad du skrifvit,
Tack för Bikupan, den glade lax;
Ett minne kärt hon dock städse blifvit,
Om ock hon haft en natur af — vax.«

Så besjöng den glade vännen i »enkla rim» Bikupans snöpliga affärd.

Den 31 Januari 1879, en minnesrik och på samma gång ödesdiger dag i Töreboda krönika, emedan dess Arbetareförenings medlemmar då så mangrant som möjligt hade infunnit sig i vårt gamla trefliga »herberge» å den nya, ståtliga gästgifvaregården härstädes, för att definitivt afgöra om Töreboda arbetareförening *skulle vara* eller *icke vara*, en *lifsfråga*, som hängde på sin yttersta spets.

Vår gamle, hederlige ordförande Johannes Tysk, var, såsom högst värderad, äfven närvarande vid detta afgörande tillfälle.

Han tycktes mig i detta ögonblick, under dessa skarpa debatter, likna Axel Oxenstjerna, vid underrättelsen om Gustaf den andre Adolfs död.

Äfven alla de närvarande, talrikare än vanligt, sågo allvarsamme och betänkande ut

Här skulle nu utkämpas en strid, hvars utgång förhoppningen trodde skulle blifva *oafgjord* tills vidare, en strid, som förr icke varit sedd på vår plats.

Utgifvaren slöt sig till dem, som yrkade *dess vara* och, oaktadt han talade med hela sin själs hänförelse, med hela kraften af den lilla vältalighet han besitter, om nödvändigheten att den ännu måtte fortfara några år, hvarunder allt kunde ändras till allas fulla belåtenhet, så tjenade det dock till platt intet. Rabulismens ande grep dem med sin jernhand. De ropade endast i korus: »korsfäst, korsfäst!» det är uttydt: »upplösning, upplösning!» — hvar och en tage sina insatta penningar. Vi önska ingenting högre.»

Så stormade den lumpna egennyttan, så rasade det blinda sjelfförtroendet, så brusade de vilda passionernas storm, oemotståndlig att hämma, och, ho förmådde då, under slika stridiga förhållanden att få sin önskan hörd eller att på den lugna öfvertygelsens väg bringa rabulisterna till sans och eftertanke. Här var intet annat att göra, än att hålla sin »sockermun» och att låta stormen ohejdadt rasa. Blindt rusar menniskan fram, förnuftet hon kör uppå porten, Vinningslystnadens falk från hjertat plundrar dess guld.

Och efter starka strider och svåra dödsryckningar, somnade Töreboda arbetareförening af ofvanskrifne märkliga dag, djupt sörjd af dess hulde fader, som således fick upplefva den smärtsamma stunden, att se dess sista sorgliga slut; men, utom det att minnet af hvad den verkat och gagnat under den 6-åriga lefnad, länge nog skall fortlefva i våra bygder, efterlemnade hon ett icke mindre skönt *minne*, såsom arf, i det att de s. k. »öfverskottspenningarne», utgörande 320 kr. skänktes till en fond för en blifvande skola i Töreboda, och hvilka penningar äro deponerade i härvarande filialafdelningsbank och äro således placerade på säkert ställe.

Denna ädla handling skall alltid hedra f. d. Töreboda arbetareförening, på samma gång den härigenom förskaffat sig ett kärt och varaktigt minne, som icke dör bort med klockljudet, utan skall förblifva, så länge Töreboda finnes till.

Vi afsluta detta sorgliga kapitel med de verser, hvilka utgifvaren, med anledning af Anders-messodagen i Sköfde den 30 November 1879, tillegnade Sköfde arbetareförening. Utgifvaren hade då det oskattbara nöjet att vara inbjuden som gäst vid denna glada sammankomst, och vid hvilket tillfälle han äfven höll några populära föredrag, väl enkla men »ändock något», sa' sergeant Ingenting.

De hafva följande lydelse:

Ett stöd vi alla fått i lifvet,
Ett säkert stöd i sorgens stund;
Det stödet blef oss allom gifvet,
När Adam föll i Edens lund.
Det stödet är: arbeta broder!
Det reser åt dig fröjdens stoder.

Hur skönt, att kunna få arbeta,
I helsans glada solskensda'r.
Hur skönt att kunna med sig veta
Att arbetsrik den dagen var,
Då andra, lättjans fina drängar,
Sig sträckte makligt uppå sängar.

Och då en vänskapshop sig enat
Till ett förbund, till samma mål;
Och den sig äfven vidt utgrenat,
Som ibland jernmalm »ädelt stål».
Då känns det ljuft att medlem vara
I sådant, och sin sats försvara.

Ett sådant knöt sig fast och stilla,
Vid Göth-kanalens dunkla våg.
I Töreboda, ack, det lifligt lilla,
Bland bröder med en trofast håg,
En Anders, en Johannes sökte
Det främja, och det gladt sig ökte.

Så lefde det i sex år samman
I flit och kärlek, tills ett gift,
Sig smög i ringen. Fröjdegamman
Upphörde tvärt, ty stödd på skrift,
En del, så girig, ville ränta hafva
På lumpna medel åt sig skafva.

Och som Johannes, mannen rätta,
Sin bostad valt i Skara stad,
Och hann ej att misstaget rätta,
Bland girighetens stora rad.
Så dog den lilla, sörjd af Anders —
Det barkade då rakt åt fanders.

Nu är det slut. I grafven hvilar
Föreningen, ett barn så kärt;
Men sorgsen jag till denna ilar,
Der denna göms — hvad har jag lärt?
Jo, trofast vänskap hör till drömmar.
Lik sköna, ack, så falska strömmar.

Dock skimrar hoppet än i fjerran,
Jag ju med Er trolofvad är.
Och, skulle i sin vishet Herran
Mig skänka helsa, då jag svär,

Att älskvärd mö jemt trogen vara,
Ej på min rika kärlek spara.

O, sluten Er derför tillhopa,
Som fasta länkar i en gyllne ring;
Ej lyssnen till, då skalkar ropa:
Upplösning! — allt går rundtomkring.
Nej! hållen samman, käre bröder,
Om också edert hjerta blöder.

Den satsen — min Johannes sade —
Den satsen, den är perlor värd.
Och han, som grunden till vår lycka lade,
Han är ej någon boksynt lärd;
Men hjertat godt, han tankar höga
Rikt strödde ut, att aktas föga.

Och Johan Hult*), min gamle vän se'n länge,
Haf tack för hvad du verkat länge har.
Ej afund, hat, dig utestänge
Från detta kall, du dertill kallad var.
Du gagnat mycket, om man det ransakar,
Du som en fader öfver brödren vakar.

Fast sextiofyra år du sträfvat
Så mödosamt i sorgens dal,
Du aldrig dock för framtid bäfvat;
Ty du hör till de gladas tal,
Som hoppfull upp mot himlen blickar,
Han, som på sorgen glädje skickar.

Till sist jag eder alla bringar
Min varma helsning och mitt tack;
I Billings-staden kära namnet klingar
Från Anders-messodagens glada ack!

---

*) Ordföranden för Sköfde arbetareförening.

O, glömmen ej Er broder Anders!
Så *vänskapsfull* som gamle Zanders.*)

O, måtte snart en ny arbetareförening, fotad på mera säkra och tidsenliga grunder, spira upp på den gamlas ruiner.

Ännu kunna de skiljda bröderna, nu pröfvade af erfarenheten och smittade af tidsandans påtryckning, enas till ett helt. Vi hoppas och önska detta af allt hjerta. Snart sagt i hvarje vrå af vårt älskade fädernesland finnas arbetareföreningar, hvilkas verksamhet tillskyndat det samhälle, ett sådant brödraförbund tillhör, mycken nytta och gagn, oberäknadt all den trefnad och all den glädje, i ordets vidsträcktaste bemärkelse, det dessutom på mångfaldiga sätt bereder både medlemmarne och alla andra för arbetareföreningar varmt lifvade individer. Derföre bör det icke förundra någon, om utgifvaren, som både älskar och tror sig vara förstådd af den ärlige svenske arbetaren, med förkärlek hänger sig fast vid detta så kära ämne: *Arbetareförening*, och af själ och hjerta önskar och sträfvar för det att Töreboda arbetareförening, liksom föryngrad och förskönad, men mera enig och sammanhållande, måtte, liksom genom ett trollslag, stiga upp ur sin graf och åter presentera sig för verlden. Måtte denna önskan snart gå i fullbordan. Tiden verkar allt.

---

*) Musik-Direktör i Skara, känd för sin bergfasta, orubbliga vänskap.

XV.

Ett upplösnings-kapitel på de personer, som figurerat i början af »Spöket», och hvilka som hastigast fått äran att träda fram på scenen.

Hvar men'ska spelar här sin rol,
den ene bra, den andre värre,
och mången är en ödets boll,
om ock en dräng sig svängt till herre.
Man vet ej, hvar man hamnar sist.
När genom oförstånd blir brist.

Vår gamle vän, den glade bagaren Bullander, blef oförmodadt hejdad i sin verksamhet att bjuda allmänheten på sina prisvärda bullar och tjenstgöra som Bacchi offerprest, ty en svår förkylning, som han, oförsigtigt nog, ådrog sig i det kalla magasinet, der han hade så mycket att pyssla, nedlade honom på bädden, hvarifrån han aldrig mer skulle uppstå.

Dödsengeln fläktade dock frid vid densamma; hans glada skämt förbyttes till allvarliga betraktelser, och det flyddas brokiga händelser stodo klart tecknade i hans själs minnesbok, utan att dock kunna skaka det lugn, hvaraf alltid en ädel själ är i besittning.

Sven Bullander hade varit en glad garçon i sitt lif, aldrig med uppsåt velat skada eller skoja någon menniska, fast mången i sin kortsynthet trodde det, och derför så kunde han, när döden kommenderade halt, frimodigt marschera in i evigheten, förvissad om, att vår Herre, den kärleksrike, himmelske Fadren, skulle af nåd och förbarmande upptaga honom bland sina många andra barn, som i många årtusenden, lyckliggjorde, emottagits i hans faderliga sköte.

Lugn flydde Sven Bullanders ande, som vi hoppas och tro det, och underrättelsen om hans död öfverraskade på ett märk-

bart sätt icke blott hans glada källarkunder och alla hans lustiga bröder, utan jemväl många flera, som blott något litet kände honom. funno hans förtidiga bortgång blifva en förlust för samhället, helst som han var högst konsterfaren i sitt yrke, en egenskap, som mången bagare, ehuru möjligen utskriken som skicklig, likväl icke alltid har att skryta med; ty det är sannerligen en svår konst, att kunna baka ett godt och publiken välbehagligt bröd.

Vännen Truls Springlin, hvars goda hufvud allmänt erkändes, och som också hörde till de muntra brödernas antal, författade i anledning af sin väns plötsliga död, några sorglustgia verser, af hvilka utgifvaren förskaffat sig en afskrift, som härmed, utan synnerlig förändring, i all sin enkelhet återgifvas.

Förgängelsen bröt in i bagar-borgen,
Och ryckte gresslan ur Svens ädla hand,
Och Töreboda greps nu utaf sorgen
Och upplöst är ett trofast vänskapsband,
Som mången treflig stund i lifvet skaffat,
Långt bättre, än om någon tärna kinden klappat.

Det erkändt är, att du har bakat goda bullar,
Att du oss skänkte mången Bacchi tår;
Men sorgens nu från kinden rullar,
Ty ej nå'n droppe mer du skänka får,
Då döden satte p för detta,
Ett streck så svårt, men ej det rätta.

Hvem skall nu taga in ditt bagarsäte,
En sorglig tron bland vänners lag?
Af mången kalladt »Bacchi-nätet»,
Måhända rätt till denna dag.
Men, broder Sven, du spiran värdigt förde,
Och aldrig muntert glam ibland oss störde.

Lef väl, min broder! Du ditt värf har slutat,
Kanske du aldrig bakar mer.
Vår Herre har dock ofta med sig prutat,
Ty blott en ärlig bagarsjäl Han ger

Sin nåd, och derför ska' vi hoppas,
Att lik en ros du uti himlen knoppas.

Så sjöng Truls Springlin vid Sven Bullanders öppnade graf, då föga anandes att hans lefnadslopp icke långt derefter äfven skulle afbrytas. — Det ligger vemod — kanhända också mycken sanning i hans enkla sång: ty — säga hvad som helst om honom, så var han dock en hedersman och dertill en glad kurre.

Tiden ilar fort. Ja, fortare än vi märka det; och knappt hade fyra år stupat ner i oändlighetens bottenlösa graf, förr än den milda dödsfågeln, som så ofta och stundom oförberedt lösgör den jordiska bördan, sakta bortförde Truls Springlin från skuggornas land till det evigt dolda.

Äfven han behöfde hvila efter slutadt dagsarbete, ehuru detta ej varit så tungt för honom, som för många andra medvandrande bröder, äfven han längtade, sedan han fört en mera lugn och, att vi så må säga, fridfull lefnad, att få utbyta jordlifvets strider mot de himmelska fröjderna, och denna längtan skulle snart förverkligas. Han är nu glömd, utom af några gamla, med *honom* införlifvade vänner.

»Pelle Vapendragare», en i det hela obetydlig person utan moralisk karaktär, samt hängifven åt usla, sinnliga njutningar, har, sedan han, dess bättre för många år sedan utbytt annan vistelseort mot sin i Töreboda, fört ett kringirrande, ensligt lif, utan någon viss, bestämd rigtning, och kan således hänföras till det olyckliga kathegori af menniskoslägtet, som kallas — *drönare.*

Af annat skrot och korn var dock den glade, af alla omtyckte, men för läckerheter svage Calle Guck; — emedan han efter det kreditorerna rensopat hela hans bo, med glad förtröstan på vår Herres aldrig tröttnade godhet mot sina många otacksamma barn, och i förlitande på sina starka, friska armar sökte sig en undangömd vrå i en aflägsen stadsdel i Stockholm, der han, okänd och bortglömd, tog en arbetskarls ringa, men så aktningsvärda

klädnad på sig och, lik en sådan, frågade efter arbete; ty kärleken till hans familj dref honom oemotståndligt att på ärligt sätt skaffa bröd åt den och sig sjelf.

Viljan bryter jern. Intet förmår, att besegra den, synnerligast då *ärlighet* gifver den kraft. Derföre stod lyckan vår hederlige Calle Guck bi, han fick det ena arbetet efter det andra sig anförtrodt, och då han, den förre, fine, belefvade mannen punktligt och till allas belåtenhet fullgjorde de åtagna arbetena, saknade hvarken han eller familjen bröd; tvärtom de mådde godt på fatttigmans vis. Och ofta upprepade han för sina barn dessa af vår store landsman, John Eriksson, uttalade, begrundningsrika ord: »Jag finner mitt största nöje i mitt arbete och den dag, jag icke arbetar, anser jag för den olyckligaste.»

Calle Guck har följt dessa sanningens ord, han har arbetat och arbetar ännu troget; derför blomstrar kärlek, frid och lycka i hans torftiga hem, derför skänka hans gamle vänner honom sin oblandade högaktning, derför har Gud välsignat det lilla och gjort honom till, hvad hvarje medborgare bör eftersträfva — till *en lycklig och gagnande samhällsmedlem.*

Följ hans exempel, du olycklige, som i spel, sus och dus förstört ditt arf eller förvärfvade egendom. Tag spaden med kraftig hand, gräf och arbeta, så svettdropparna perla ned från ditt ansigte och hvad du derför får, köp ett måttligt bröd, och göm det lilla öfverskottet till påföljande dag! Kasta af dig dina fina kläder, sedan du kommit på bar backe, och kläm till med ett ärligt kroppsarbete, det kostar väl på i början, det är sant; ty du är icke van vid arbetet, men tröttna ändå icke, utan bara håll i som en annan »Finn», och tro mig! har du lyckligt och väl kunnat genomgå de första eldprofven, hunnit blifva litet förtrolig med arbetet och fått smak på dess behag, då skall du få en allt större håg för arbete, och dertill blifva lycklig och nöjd med dig sjelf. Det torftiga bröd, du derunder äter, skall smaka dig då godt som den läckraste rätt. Kan du dertill taga vara på och hushålla med de i svett mödosamt förvärfvade små

penningarne, då är du sannerligen hundra procent lyckligare, än hvad du var i dina bullrande öfverflödsdagar.

Huru mången blir icke, antingen genom sjelfförvållande eller ofrivillig orsak, bragt till ruin, och huru försagd och tillintetgjord står han der icke nu i olyckans och pröfningens hårda stund, liksom slagen till jorden af vanmakt! Han blyges för kroppsarbete, om han annars är oduglig att med sina kunskaper, sin inneboende intelligens förvärfva sitt bröd på det vidsträckta fält, der det inre själslifvet förer sin gyllene spira. Han vågar icke arbeta, gripen af den falska ambitionen: att hans bättre vänner skola bele, begabba och förakta honom. Nöden har dock ingen lag. Magen, vår störste kommendant, håller sig upprorisk, som en rysk nihilist, den kräfver mat och mera mat, och hvarifrån taga detta, då alla resurser äro stängda för honom? Bedrägeriets dämon uppenbarar sig då för honom i de mest förföriska, men ock så olycksbringande gestalter, och hviska till honom råd, så lockande, att han besinningslöst följer dem, tills fängelsets murar vinka åt honom. Sedan finns knappt mera någon räddning möjlig för honom. Det medborgerliga förtroendet, vår dyrbaraste egendom, i förening med friheten, har slopats, bortkastats som en leksak, måhända för alltid, och hvad återstår honom sedan? Jo, vanära och allas medömkan, blandad med förakt. Se der de sorgliga frukterna af att beträda brottets hemska bana. Så blir lättingens, brottslingens lott, han må blanda och spela sina kort huru väl som helst: hans slutliga välförtjenta straff blir dock — fängelse och vanära.

Men ett bättre öde väntar den *ärligt arbetsamme*, om han ock skulle få knoga för litet nog, eller jemt så mycket, att han har bröd för dagen för de sina och sig, och, huru rik och lycklig är han icke ändå. Arbetet, huru simpelt som helst, jemte sina medborgares aktning höja hans värde, en i sanning dyrbar skatt.

Så länge denna fördom herrskar bland herreklassen att allt kroppsarbete ringaktas och att en olycklig, fattig, som sett bättre dagar och haft en aktad samhällsställning

blygs för att hugga i med hvad som helst, när nöd och elände, mörka och hotande trädt in i hans hydda, så länge skola brotten ökas och fattigdomen tillväxa.

Dock! vi skola hoppas att den stigande upplysningen, äfven i en icke långt aflägsen framtid, skall utrota detta onda, till gagn och heder för menskligheten. Tidsströmmen rullar hastigt framåt.

Om de öfrige, flyktigt tecknade personerna är föga eller intet att säga, dels emedan de, såsom hörande till hvardagsmenniskor spelat ut sin roll, dels ock derför att de ännu lefva och under årens lopp gått sin förelagda bana lugnt och stilla fram. De hafva ej träffats af några hårda stormar. Det jemna arbetet har förskaffat dem daglig föda och derför kunna de anses som temligen lyckliga.

Några enfaldiga tankar om Republik och Monarki af en gammal menlös bonde.

Ett land kan styras på flera sätt,
Det måste man dock medgifva;
Väl anses Monarki såsom rätt,
Den satsen många ock drifva;
Men kanske bättre är republiken,
Som enkelt stödd på naturlogiken.

Det tvistas härom i mången skrift,
Och uppå möten det talas;
Men Republik anses dock som gift,
Och derför gerna borthalas,
Dock klinger ordet, så väljes flera,
Att man på detta vill — spekulera.

Monarki eller *Republik*, se der dagens vigtigaste lifsfråga. Monarki, eller som det betyder: ensamvälde, en som har stor makt, utgör styrelsesättet i vårt älskade fä-

dernesland och såsom sådant, måste det representera det idéela begreppet, utan att taga intryck af tidens påträngande kraf. Det monarkiska embetet med alla dess olikartade storheter, hvilar på en af våra fyra grundlagar: Regeringsformen, och leder sina anor ända långt bort i tiden; hvadan det blifvit så inrotadt, så införlifvadt med det svenska folket, att en omskapning, en förändrad form i all enkelhet torde anses för ett oerhördt angrepp mot detsamma. Men månne icke åsigterna ändrat sig mycket på de senare decennierna? Vi tro det, åtminstone ibland folket, hvars skattebörda ökas år ifrån år, till följd af ökad dyrtids-tillägg och det växande antalet af tjenstemännen. Vår statschef, en i och för sig älsklig person, har troligen icke klart för sig landtbrukarens, liksom näringsidkarens tryckande belägenhet; ehuru han, som skulle kallas landets fader, *icke* känner till den verkliga ställning hvari dessa befinna sig. Fordomdags reste konungarne omkring i landet så enkelt som möjligt, utan pomp och ståt, för att taga reda på folkets verkliga ställning. Sedan de på sanningsenlig väg kommit till full visshet om verkligheten häraf, sökte de, att med tillhjelp af den stora magt, som var lagd i deras händer och på grund af då gällande förordningar, skipa rättvisa ibland folket och såmedelst gifva dem den rätt, som rätt vore. Detta hedrar dem i sanning, utom det, att det bevisar, att en regent då för tiden — han må nu hafva kallats konung eller riksföreståndare — visste att samvetsgrannt uppfylla sina dyra åligganden i att heldre se på folkets bästa än på sitt eget. En sådan kunglig landsresa i all sin enkelhet och med syfte, att nedbryta orättvisans fördämning hvar den fanns, verkade mer än de finaste middagar, de vackraste tal och det största slöseri med utdelandet af ordnar och band. Svenska folket förstod sin ärligt menande landsfader, liksom denne senare förstod den verkställande maktens öfverhufvud. Sympatetiska band sammanlänkade dem vid hvarandra. Men så kommo andra, mera moderna tider, det gammalmodiga och enkla bortsopades af den påträngande strömmen, regenterna inställde sina undersök-

ningsresor, hvilka väl fortforo, men under en helt annan form och med andra mera högtåtsträfvande syften.

Detta får dock ursäktas eller förbigås utan anmärkning, enär det hörer till goda tonen; men värre och i ögonen fallande är den dyra hofstat, hvaraf kungligheten är omgifven, med hvilken ock en i granna uniformer utstyrd och till sitt underhåll ganska kostsam krigshär står i samband.

Ett fattigt land, som Sverige är, har verkligen svårt för att underhålla och bekosta allt detta grannlåtsväsende. Låt vara, att kärleken till den styrande flammar lika klar i den ädle, svenske bondens bröst, som i den redlige arbetarens. Den gamla utnötta lexan: »den största sparsamhet måste iakttagas», står blott som en tom form, utan »appikation», den är endast en ljudande malm och en klingande bjellra, och förblifver alltid sådan, så länge den ej i verkligheten gör skäl för denna prisvärda benämning. Sederna och lefnadssättet komma som bestämmande strålar ifrån höjderna, de smitta omedelbart delarnes lägre befolkning, och hvad blir väl följden, om icke den, att en *skenbar välmåga* tycks råda öfverallt.

Monarkin tycks således å ena sidan, betraktad från ekonomisk synpunkt, vara föga lockande att förorda: granska vi den nu å den andra sidan, såsom styrelse-sätt, erbjuder den dock flera fördelar, deribland de förnämligaste: »att hans makt är mycket begränsad»; »att benådningsrätten står honom öppen»; »att den andra stats-makten, vår två-kammars-representation, uteslutande har beskattningsväsendet i sin hand, i hvilket han dock till en del blifvit inklämd, genom att antingen sanktionera de af Riksdagen beslutade skattefrågorna, eller ock helt simpelt förkasta dem, hvilket som honom bäst synes.»

Jag är en enfaldig bonde, begriper derför icke mycket; men, när jag plöjt min åker, eller om vinterqvällarne vid den flammande härden varit sysselsatt med husslöjd, har jag funderat för mig sjelf på det Monarkiska styrelsesättet och dervid jemfört skatternas årliga stigande och mycket, som dermed sammanhänger, och då, fast jag med moders-

mjölken insupit min stora vördnad och kärlek till konungen har jag, Gud tröste mig min store syndare, likväl funnit detta sätt att regera långt ifrån lyckligt och nyttigt för vårt land. Mina beskedliga grannar, med hvilka jag ibland språkar om hvarjehanda i »den högre politiken», tycka precist detsamma som jag, men vore dock icke emot, att en monark styrde det gamla Sverige, blott på det vilkor, att en grundlig omstöpning i indragningsväg egde rum.

Då vi häromdagen voro på ett litet gästabud hos min beskedlige granne Sven Nilsson, så kommer jag ihåg, att vi resonerade så här:

»Om bara en konung ville låta pruta med sig, som vi Westgötar för sed hafva — ytttrade värden, efter ett allvarligt begrundande — och åtnöjde sig med 500,000 kronor i årlig lön och så dertill droge in på sin hofstat, så den endast blefve en liten bråkdel af hvad den nu är, så skulle jag vara den första att ropa: »Lefve monarken».

— Och dertill att hela den så ofantligt penningupp-slukande krigsmakten, med undantag af en stamtrupp, på samma gång slopades — menade Anders Persson — ty vi rusthållare sugas, snart sagdt intill bara benen.

— Ja, hvem kan väl vara mera betungad i skattväg än en rusthållare — utlät sig den frisinnade Gustaf Eriksson i Dahlen. — Och skulle nu dertill den föreslagna värnepligtslagen finna nåd inför kamrarne, då är det sannerligen bäst, att först som sist packa ihop och resa till en annan marknad.

— Första kammaren, som består af tromän och andra storgubbar, säger nog *ja* till värnepligtslagens antagande; men Andra kammaren, som är sammansatt af landtmän, säger allt stopp, det kan I lita på, go' vänner.

— Vår nådige konung, så upplyst och fosterlandsälskande som han är, menar nog mycket väl med den der värnepligtslagen — genmälde Sven Nilsson allvarligt — men se, han kan icke sätta sig in i en rotebondes och en rusthållares verkligen tryckta förhållanden.

Ponera, att Sverige nu vore republik — instämde

Gustaf Eriksson. — Månne då en så beskaffad värnepligtslag hade blifvit framlagd för Rikets Ständer? Jag tviflar högligen derpå, mina vänner.

— Det tror jag med — menade Anders Persson — och efter hvad jag i min enfald kunnat fatta om republik, så vill jag härom yttra mina tankar, eftersom vi äro hitkomna för att språkas vid om allvarsamma ämnen. Republik är det styrelsesätt, der folket har lika mycken talan, om icke mer, än de höga herrarne, der jemlikhet och förtroende mera sluta medborgarne broderligt till hvarandra, der den sanna förtjensten och dugligheten i första rummet värderas och belönas, der regeringen endast har till uppgift att ombesörja landets väl och föga bryr sig om att hålla dyra krigshärar och belasta statskassan med en mängd öfverflödiga embetsmän, hvarigenom skatterna måste blifva större. Den högste styresmannen för en republik må kallas president eller riksföreståndare. Han åtnöjer sig med långt mindre lön, än hvad en konung brukar hafva, och som dertill lefver så enkelt och tarfligt som möjligt. Detta är det begrepp, som jag bildat mig om en republik, och derför tror jag, att detta styrelsesätt icke vore att förkasta.

Sven Nilsson, som hade starkare sympatier för monarkien än för republiken, kunde icke gilla de åsigter som uttalades af Anders Persson, hvarför han yttrade dessa ord:

— Republiken kan väl vara bra, efter den granna målning, som du, min käre broder Anders, framlagt för oss; men du skall besinna, att konungar äro »Herrans smorda» och af Gud utsedda och som sådana kunna de ej förkastas eller fördömas af sina undersåtar. Dessutom skänka de bort till de behöfvande så stora summor, att de äfven för detta må högaktas af oss. Lägger man nu härtill, att de, i egenskap af statschefer, måste bjuda på fina middagar och anställa dyrbara supéer, så måste ni väl medgifva, att konungadömet har långt företräde framför republiken.

— Jag kan på intet vis gilla dina åsigter — opponerade sig Gustaf Eriksson i Dahlen — ty om det förhåller sig så med republiken, som Anders Persson omnämt, och jag tror på detta med full visshet, så måste jag, såsom en ärlig svensk bonde, sätta republiken i första och monarkien i andra rummet.

Ungefär så resonnerade gubbarne, dock i allsköns vänlighet och utan att taga hetta.

Vi afsluta detta kapitel med att reproducera en kärnbit, författad af den republikanskt sinnade redaktör Isidor Kjellberg och i form af telegram, afsändt till »reformföreningen» i Stockholm.

»Östgöten» i Linköping och »Nyaste Förposten» i Göterg ha' kommit i tvist om republiken och om Gamla Testamentet.

Saken är den, att reformföreningen i Stockholm hade en öfverläggning, huruvida monarki eller republik vore att föredraga. Från föreningens filial i Linköping afgick till mötet följande telegram:

Reformföreningens sekreterare, Anton Nyström,
Stockholm.

Egnande Edert sammananträde i afton vårt varmaste deltagande, önska undertecknade, tillhörande föreningens filial i Linköping, dervid få detta framstäldt:

Fördelarne af den republikanska styrelsereformen, framför den monarkiska, äro så många, så öfvervägande och ligga så i öppen dag, att hvarje diskussion i ämnet får tyckas öfverflödig.

Å ena sidan: mörker, ärftlighet, oansvarighet, ruinerande statslyx. byråkratiskt öfvermod, militärism, arbetsklassens utstängande från valurnan, kyrkligt förtryck, demoraliserande ordensväsen, lögn, vankelmod, slaviskt kryperi för majestät »med Guds nåde.»

Å andra sidan: *Ljus*, fritt val, personlig ansvarighet, ojemförligt billigare, ändamålsenligare statsförvaltning, befrielse från sabelskrammel, bajonettvälde och krig, allmän rösträtt, religionsfrihet, fullt erkännande åt den personliga förtjensten, sanning, sjelfkänsla, sjelfständighet i

ord och handling, högsta grad af medborgerlig dygd, manligt mod och fast förtröstan.

Till straff för deras synder underkastades ju menniskorna konungaväldet (1. Sam. 8 kap.). Försoningens, förlossningens dag randas.

Isidor Kjellberg. *A. Schultz.*

Telegrammet mottogs med jubel och mötet uttalade sig till förmån för republiken. »Östgöten« innehöll en redogörelse för mötet, telegrammet och svaret samt fogade dertill, då möjligen några af dess läsare icke voro fullt hemmastadda i Samuels bok, sjelfva ordalydelsen af det åberopade bibelkapitlet, hvilket (anmärker »Östgöten») »låter tydligt förstå hvad Gud sjelf tänker om konungar.»

Härpå genmäler »Nyaste Förposten»:

»Att »Östgöten» föredrager ett hersklystet och omåttligt prestvälde framför ett jemförelsevis liberalt konungadöme, skulle man dock ej hafva väntat. Med profant historiskt öga betraktad, utmärker nemligen den situation som dessa bibelverser afse, den gamla, ofördragsamma hierarkiens fall och upprättande af en ny, folkvänligare styrelse, under den hjeltemodige och presthatande Sauls ledning. Vilja »reformföreningen» och »Östgöten» återinföra påfvedömet hos oss?»

Ehuru detta låter mycket godt och innebär stor sanning, så kunna vi likväl icke till alla delar gilla dessa, något skarpt uttalade sanningar, emedan konungadömet, stäldt på mera folkvänliga grunder och dertill inskränkande sig inom sparsamhetens gränser, ovilkorligen har många stora fördelar, särdeles då det svenska folket från uråldriga tider djupt fästat sig vid detta styrelsesätt. Kan konungadömet utan ringaste buller undergå en sådan förändring, som den allmänna opinionen önskar, så vore det naturligtvis det bästa som kunde ske.

Det republikanska styrelsesättet, såsom alldeles nytt, torde behöfva ännu några decennier att mogna och utveckla sig, innan det kan antagas. Emellertid hembära vi herr Isidor Kjellberg vår uppriktiga och hjertliga tack-

samhet för de frisinnade åsigter, han så modigt uttalat, önskandes dertill att desamme allvarligen begrundas, förrän de vunnit anklang i svenska folkets hjertan.

Framtiden bär dock allt detta i sitt dunkla sköte.

XVII.

Optimismen och Pessimismen, eller läran om det goda och onda.

Vet du på din lefnadsgåta
Något tröstligare svar,
Än att älska och förlåta
Sönerna af samme far?

Esaias Tegnér.

Optimismen är den åsigt, det antagandet, att hela verlden är god och att menniskorna följaktligen äro, hvad de borde vara, goda och ädla. Den, som hyllar dessa förträffliga åsigter, kallas optimist, och få äro beklagligtvis de. Optimisten ser således allt i ljusa färger, han misstänker ingen af sina medvandrande syskon, just derför, att han sjelf är så innerligt god och derför tror dem vara lik honom. En sådan optimist blir ofta ansedd för lättrogen, enfaldig och kanske begreppet skärpes ännu längre, då epitetet »mindre vetande» tillägges honom. Så dömmer verlden ofta hårdt och orättvist, dertill föranledd af optimistens tro och handlingssätt och dock utan att undersöka om han verkligen kan hänföras till det kategori, som saknar sina sinnens fulla bruk. Optimismens grundsatser hyllas ingalunda af den stora mängden, såsom någonting orimligt, någonting absolut omöjligt. Detta är sannerligen sorgligt. Man framkommer med de gamla vanliga argumenterna: »jag har så ofta blifvit lurad för min lättrogenhets skull, erfarenheten häri har varit min bästa lärarinna och derför måste jag, mot min vilja, misstro alla.» Allt

det der kan nog vara sannt, men å andra sidan bjuder honom hans menniskokärlek att bortjaga tviflet ur hans själ; ty den redlige, fattige, som blir hulpen då han *verkligen* behöfver hjelp, gör allt hvad i hans förmåga står, att med tacksamhet återgälda, det han till låns bekommit; sin heder uppskattar han högre än det lumpna guldet; hans namn som hederlig karl får icke fläckas med bedrägeri eller undandragandet af sin både legala och moraliska skyldighet att honorera det lånta, det må nu vara huru litet som helst. Ärligheten träffas oftast hos den redlige, fattige, så icke hos den moderne vinglaren.

Optimisten älskar frid och försonlighet, dessa milda genier från ljusets verld. Hatet och hämden. mörkrets onda representanter och de hemska skuggorna här i tåredalen, äro främmande saker för honom, och om dessa onda makter skulle smyga sig in i hans hjerta och der utströ sitt farliga gift, så tränger försoningens engel dem dock tillbaka och intager hedersplatsen i hans hjerta.

Om *hämnden* och *hatet* sjunger den älsklige »Frithifsskalden» i sina härliga fridsröster i följande gripande ordalag:

Du, som hämd och hat förkunnar,
I din egen himmels namn;
Ser du icke himlen unnar
Rum åt alla på en gång.
Om den slutna evighetens
Dolda rådslag — hvad vet du?
Hvem har mätt barmhertighetens
Bottenlösa djup ännu?

Härliga tanke, nyttig för hvar och en att begrunda.

Låtom oss nu taga pessimisten i närmare skärskådande.

Olik den varmhjertade optimisten, går han med misstroende blickar, oftast obelåten med sig sjelf, genom lifvet. Verldsvanan och den fina takten framkalla ett vänligt leende på hans läppar fastän misstankens demon sönderslitet hans af naturen goda hjerta, och den deraf bildade verldsåskådningen liksom kastar honom på ett stormande

haf, hvarest han förgäfves söker en fridfull hamn. Han är icke så pessimistisk, som han inbillar sig vara, ehuru de pessimistiska begreppen tyckas stå fasta i hans själ, och detta dunkel, hvaraf hans bättre *jag* omgifves, hindrar hans själs ögon att klart skönja trons stjerna, som så vänligt ler emot honom, hvilket töcken dock först skönjes, när hans lefnadssol börjar sjunka allt mer och mer. Det är vid denna sista anhaltstation i lifvet, som tviflets dimmor skingras af trons och kärlekens klara sol. som de förvillade begreppen försvinna och det oförstådda i lifvet antager en klar form.

Säg, vandrare, hvad har du tänkt i lifvet?
Du, som vill kallas pessimist.
Vet dock, i lifvets bok står skrifvet,
Att du var en villad optimist.

Du tänkte godt, men blef skeppsbruten
På pessimismens vilda haf,
Och derför gick du, som en gåta sluten,
Tills du fick blicken på din graf.

Då skymdes icke mer ditt öga,
Då allt förklaradt tedde sig,
Och sanningsljuset från det höga
Spred frid så skönt hos dig.

Inga äro större pessimister, än just sådana beklagansvärda varelser, som, besudlade med grofva brott, gömmas inom fängelsets murar, för att försona hvad de så hårdt brutit mot både verldslig och gudomlig lag. De hata menskligheten bittert, de rufva på hämnd, och, lössläppta samt öfvergifna, söka de vid alla möjliga tillfällen att visa sin pessimistiska tro; ty de hysa den skefva föreställningen, att hvarje menniska är fiende till dem, derför att från dem utgår köld.

Ingen värme, ingen kärlek vill bortsmälta hatets is kring hans hjerta, inga vänliga, från hjertat kommande ord, smeka honom hvarken i hans fångenskap eller då

han, efter utståndet straff, återsättes på fri fot; derför är han så hatfull mot sina medmenniskor.

Men ack, om vi vore vänliga, hjertegoda och toge en vårdande hand om dem. Månne icke den innerligaste tacksamhet från deras sida skulle skänkas oss i utbyte?

Det kan icke gerna slå fel, emedan det goda är långt öfvervägande det onda i hvarje menniskohjerta, och det beror endast på sättet, att kunna framlocka, framtvinga detta hjertats guld, så djupt förvaradt i det allra innersta. Tänk dig sjelf i samma olyckliga predikament, som denne förskjutne samhällets son! Tänk dig bara träffas af det allmänna föraktet, icke skyddad af någon vänlig hand, icke uppvärmd af tillgifvenhetens kärleksfulla ord, och du skall säkert blifva hård och hatfull, oförsonlig och ofördragsam, samt oåtkomlig för alla varmare, ädlare känslor. »Som man ropar i skogen, får man svar». Bemöter man sin i lifvet medvandrande broder hårdt och kärlekslöst, stöter med köld och förakt honom ifrån sig, när han förkrossad af olyckan och motgången, vill värma sig vid sin bättre lottade broders kärlekseld, så kan man vara förvissad om, att man sjelf röner samma isiga, kärlekslösa bemötande tillbaka.

Efter dessa förutgångna reflexioner, vill jag med ett sanningsexempel, en skön hjertehistoria, som timat under mitt fyraåriga vistande i Skåne, bestyrka sanningen af den satsen: »hvad kärleken utsår, det bär en rik kärleksfrukt».

En hederlig, älskelig och varmhjertad kyrkoherde X., som hade ett temligen fett pastorat i Skåne, hyllade och, hvad bättre var, följde de optimistiska åsigterna. Dennes fru, också en älsklig varelse, kunde dock icke, oaktadt hennes man sökte på allt sätt öfvertyga henne derom, dela dem, hvadan kyrkoherden, en man med bestämd karaktär och fast vilja, att *praktiskt* bevisa sin ädla och kärleksfulla sats; dock, sedan hans goda hustru, efter långa betänkligheter, gifvit sitt samtycke härtill.

Hans plan var gifven och han utförde den på följande sätt:

Genom en böneskrift till då varande konungen Carl den fjortonde Johan, utverkade han denne konungs benådning för en stor förbrytare, som blifvit dömd, att i ankarsmedjan i Karlskrona förrätta ett tungt arbete, och derunder var smidd vid bojor. Detta samhällets olycksbarn utsågs således som ett lefvande bevis på herr kyrkoherdens sats. När således alla papperen voro klara och kyrkoherden behörigen dokumenterat sig såsom den, hvilken hade rättighet att utlösa och omhändertaga denne store brottsling, reste han sjelf till Karlskrona, för att hemta denne brottsling, som hette Petter, hem till sitt hus. Sedan Petter blifvit satt på fri fot och underrättad om, att kyrkoherden hädanefter skulle hafva en faderlig vård om honom, ikläddes han nya, snygga kläder samt tillsades att taga plats vid kyrkoherdens sida i vagnsätet. Det var en egen scen att bevittna detta ovanliga skådespel; ty denne stora brottsling, hvilken utgjorde en skräck för alla, satt helt lugn vid kyrkoherdens sida, men dyster och, som det syntes, ganska hotfull ut. Vår optimistiske kyrkoherde talade så hjertligt och vänligt till sin skyddsling, liksom det hade varit hans egen son, men denne brottets son teg envist och blickade skarpt på sin ädle beskyddare.

Denne lät dock icke modet falla, utan fortfor att vänligt tilltala honom, och emellanåt försökte han att uppmuntra sin reskamrat med hvarjehanda små berättelser, gående derpå ut, att menniskovänlighet och kärlek alltid segra öfver hatet, illviljan och afunden, dessa menniskohjertats svåraste fridstörare och verldens mest förderfliga onda makter.

Så fortgick resan under dylika samtal till kyrkoherdens boställe. Man kan tänka sig allas förskräckelse och fasa, då de fingo se denne hemske man med sitt bistra och kalla utseende; men kyrkoherden försökte så mycket han kunde att lugna dem och förklarade att, när man behandlar en menniska väl och kärleksfullt, den omöjligen kan hafva några onda afsigter, tvärtom. För att nu bevisa detta, anordnade kyrkoherden så, att Petter skulle

ligga i samma rum som han, dock i enskild säng, hvarifrån hans fru, med tårar i ögonen, sökte afråda honom, »emedan», som hon uttryckte sig, »hvad hindrar väl honom att gå upp i natt och mörda dig, kanske oss alla, och sedan taga allt det dyrbara som finnes i huset. Tänk på detta, min gubbe, och låt icke din optimistiska tro förleda dig till en handling, som kan blifva allas vår undergång.» Vår vänsälle kyrkoherde stod dock fast i sitt beslut och dervid blef det.

Så förgingo åtta dagar, hvarunder Petter, som ständigt låg i kyrkoherdens rum, behandlades på det kärleksfullaste sätt icke blott af honom sjelf, utan jemväl af alla husets öfriga innevånare, från hvilka fruktan för hans person nu hade flytt och i det ställe lemnat rum för vänlighet och ett hjertligt tillmötesgående.

Under tiden fick Petter sig uppdraget att skyffla gångarne i trädgården, rensa landen och vattna grönsaker. Detta allt fullgjorde han till kyrkoherdens fulla belåtenhet och fick derför som återgäld emottaga varma och hjertliga tacksägelser.

Åter igen hade åtta dagar gått till ända. Samma dysterhet, samma tystlåtenhet, samma slutna väsende bibehöll Petter, utan att visa ringaste tecken till glädje och belåtenhet med sin nya ställning.

Kyrkoherde X. studerade under tiden sin skyddsling, gaf noga akt på hvarje hans rörelse och eftertänkte noga de få ord han yttrat. Hans fru hade nu fattat en synnerligt tycke för den hemlighetsfulle, dystre mannen, som knappt vågade se på henne; men när detta skedde, voro hans ögon så besynnerliga, ja, nästan vemodiga.

Någon tid härefter gick kyrkoherden, som han plägade, ut i den stora vackra trädgård, som nästan på alla sidor omgaf boningshusen. Han styrde sina steg till en aflägsen berså, och när han nalkades den, hörde han snyftningar och gråt derinne. Han stannade förundrad och lyssnade och kunde icke begripa, hvem det kunde vara, som befann sig i en så upprörd sinnesstämning. Detta väckte hans nyfikenhet och han beslöt att se efter, huru

härmed förhöll sig. Just som han inträdde i nämnde berså, störtade Petter gråtande emot honom, slöt honom i sina starka armar och utropade:

— Min gode kyrkoherde, min hulde fader, hur skall jag kunna vedergälla »prosten» för så mycken godhet — och åter började han gråta.

»Prosten», som Petter alltid kallade honom, stod alldeles förstummad, men tåren i hans öga vittnade mer än tillräckligt om den djupa rörelse, detta Petters uppträdande åstadkommit hos honom.

— Min gode Petter! — började »prosten» med vek stämma, sedan han något hemtat sig — jag har endast gjort hvad religionen och menniskokärleken bjuder, och derför förstår du väl, Petter, att det är ingenting att tacka för.

— Ack, säg icke så, herr prost — framstammade Petter under djup rörelse. — Under hela mitt lif har jag aldrig hört så goda, hjertliga ord talas till mig som här. Alla ha' bemött mig hårdt och kärlekslöst och derför har jag trott att alla menniskor äro elaka. Men, store Gud, hur har jag icke misstagit mig!

I detsamma inträdde prostinnan, som naturligtvis äfven var angenämt öfverraskad, emedan hon afhört hela samtalet. Petter fattade hennes händer, grät och kysste dem och prostinnan, sjelf icke mägtig, lemnade fritt lopp åt sina tårar, under det hon med moderlig ömhet betraktade denne ångerfulle och så djupt rörde syndare.

Sedan de hunnit sansa sig, slogo de sig ned på bänken och talade lugnt vid hvarandra. Petter bekände då öppet att han inom fängelsets murar fattat det bestämda beslutet att mörda så många menniskor han kunde komma öfver, för att hämnas den hårda behandling, han alltid rönt af dem. När han derför hörde prostens vänliga ord, vacklade hans beslut och detta förminskades allt mer och mer, i samma mån, som vänlighet och hjertlighet kom honom till del. Nu hade hatets is i hans hjerta smält; nu hade försoningen och kärleken trädt i dess ställe och han hade fått en

annan verldsåskådning — han trodde på Gud och på goda menniskor. Nu ville han lefva och dö i sitt nya hem.

Kyrkoherden och hans fru voro så hjertans glada öfver Petters förändrade sinnesstämning; de kunde nu fullt lita på honom och på samma gång älska honom som en kär anförvandt.

Ifrån den stunden blef Petter allas gunstling på prestgården. Han arbetade som en myra, och som han i ungdomen fått skolunderbyggnad och dertill var skicklig att smida och slöjda, blef han en oersättlig vinst för sin beskyddare och lefde så i många år i kärlek och frid tillsamman till dess döden helt oförmodadt bortryckte den hederlige prestmannen.

Denna sorg grep så djupt Petter, att han blef otröstlig, och ett halft år derefter nedgömdes äfven han i jordens moderliga sköte. Så sörjde han sin beskyddare och välgörare.

Denna omnämnda historia bevisar väl mitt förra påstående, att optimismen alltid segrar, huru den än uppenbarar sig och att pessimismen, den må nu te sig i hvilka former som helst, till slut dukar under och föraktas. Vi äro nog djerfva att påstå, det alla menniskor äro optimister, fast i mer och mindre grad, men att det optimistiska elementet hos dem blifvit tillbakasatt och fördunkladt af hvarjehanda lätt förklarliga skäl. Huru man än resonnerar, huru man än dissikerar optimismen bit för bit, huru man än krånglar bort denna sköna lära, så blir likväl den satsen qvar, att, ju mera vänlig, ju mera kärleksfull jag är mot min medbroder, desto mera vänlighet och desto mera kärlek har jag att vänta af honom. För att liksom belysa detta lilla kapitel, anföra vi här af skalden Tegnér yttrade tankar ur hans herrliga »Fridsröster»:

»Yngling, du hvars stjerna rullar
Öfver lifvets paradis,
Sola dig på dina kullar,
Hata ej, var glad och vis,

Medan än bekymret tiger;
Drick ur kärlekens pokal,
Drick dig varm, förrän du stiger
Ner i årens kalla dal.»

XVIII.

En gammal Skolfux.

Docendo discimus.

Ett svårt, men trefligt kall det är att lära
barn stafva, läsa, skaffar dock ej ära,
ej heller guld; långt derifrån.
Men optimisten trifs bland dem så gerna,
ty barnslig kärlek är den klara morgonstjerna,
som leder stoftets svage son.

»En gammal skolfux» är för verldens ögon en högst märkvärdig personage, synnerligast då han icke lyckats samla guld på sin inkomstbringande bana; skulle han nu ega några små egenskaper, såsom att vara nitisk i sitt kall, känna sig lifvad för undervisningen och att med själ och hjerta älska sina lärjungar, så — hvad betyder väl detta? Han står dock så obetydlig som en nolla på affärernas marknad eller vid kommunens vigtiga rådsbord. »Den gamle skolfuxen» är en disktrase som kan handskas efter behag hur som helst, en qvarlefva från den gamla, kärnfriska tiden, då det vankades latin till frukost, middag och qväll, då enkelhet i klädsel, föda och lefnadsvanor härdade den uppväxande ungdomen och mångläseriet, detta nutidens plågoris och för den fysiska kraftens utveckling högst förderflig, icke dess bättre störde den jemna, grundliga undervisningen. Låt vara, att »en gammal skolfux» lidit skeppsbrott på lärdomens haf, att han som sådan, icke nått det mål, hvartill han sträfvade; ponera äfven

att han är ett imperfektum, en ofullbordad handling i förfluten tid, ett lefvande frågetecken; men månne han icke derföre förtjenar en smula aktning, ett slags erkännande, att han åtminstone drar något strå till stacken, enär han, efter bästa förmåga och med nit fullgör de pligter och åligganden, han fått på sin lott att uppfylla? Hvar och en har fått sin verkningskrets här i lifvet, den ene större, den andre mindre; det beror endast på huru man *sköter sitt kall*, ty derpå ligger mycken vigt. Är nu en gammal skolfux försumlig och liknöjd, icke egnar sig *så* åt undervisningen, som man har rätt att fordra af honom, nåväl! må han då träffas af det allmänna föraktet, förlora förtroendet och ställas i glömskans usla skamvrå; men återigen: arbetar han med nit i sin tjenst, söker att bibringa barnen såväl vetande, i hvad som rörer sig inom skolverlden, som ock i det som förekommer i det allmänna lifvet, bör han icke då tillerkännas åtminstone någon förtjenst? Det är väl sannt, verldens pris betyder så föga och man bör icke eftersträfva denna »klingande bjellra», helst som hans inre medvetande att hafva handlat rätt och pligttroget belönar honom, men ändå, så skulle han känna sig dubbelt glad, om någon sade ett uppmuntrande ord till honom.

En gammal skolfux är icke någon hofman, åtminstone i klädseln, liksom i sitt sätt att vara. Han följer gamla tidens enkelhet, talar och skrifver det han tänker, omfattar menskligheten med välvilja och vänskap, studerar gerna politiken, har alltid reda på dagens vigtigaste händelser, samt är en stor vän till tobak, vare sig den njutes i pipa eller ur dosa. Det finnes skolfuxar af tvenne slag; det första slaget består af höglärda filosofie-doktorer, hvilka undervisa i elementarläroverken och kunna således betraktas som »högdjur» bland detta undervisningens slägte, »de gå minsann icke af för hackor», tro sig vara riktiga lärdomens ljus och det kan väl icke bestridas; ty genom det dagliga filandet med pojkar i sitt ämne och genom trägna studier måste han betydligt föröka sitt mått af vetande.

En sådan lärd, offentlig skolfux är äfven ett äkta original; hans egendomliga klädsel, hans egna lefnadsvanor, hans skolastiska och sällskapliga sätt, allt vittnar, att han skiljer sig från den vanliga mängden af menniskor och att han uteslutande helgat sitt lif åt vetenskapen och undervisningen.

En sådan skolfux måste alltid högt värderas, äfven om ensidigheten i åsigter skulle framställa honom som löjlig; han intager dock onekligen ett aktadt rum.

Sällan händer det, att en så beskaffad skolfux underkastar sig äktenskapets ok, derför att han genom att träda i äktenskap blir liksom försatt i ett nytt element, hvari han är ovan att röra sig och således rubbas ur sin gamla originella ordning.

Till det andra slaget af skolfuxar höra så kallade »privatlärare» och »informationshästar», båda två med hvarandra varmt förenade, och båda två äro vanligtvis »fattiglappar», fastän arbetsamma som myror och sparsamma som en Carem. Privatlärarne lefva ett mera regelbundet lif än de förra, emedan helsa och arbete utgöra deras kapitaler; de senare åter löpa ibland öfver måttlighetens gränser, när tillfälle så gifves, att få njuta af detta lifvets goda.

Utgifvaren känner många sådana skeppsbrutna på lärdomens haf; men ibland dem finnas dock troligen inga mera remarkabla än tvillingbröderna Anders och Isak A.; dessa tvillingsbröder, födde 1809, och således inga »dufungar», hafva i femtio års tid hållit på att plugga vetande hos pojkar, till hvad gagn för dem, blir en annan sak. Såväl Anders som Isak äro kända i hela Westergötland, hvarest de på skilda håll utplanterat bland pojkar det lilla mått af vetande, de ännu sedan gymnasiitiden hafva qvar. Om dem finnas många löjliga, pikanta historier, hvilka, för att icke såra dessa »1809 års män», jag icke har hjerta till att omnämna. Dock kan jag icke underlåta att meddela en liten rolig anekdot om dem, från den tid de vistades vid Lunds akademi för att taga presten, hvilket dock naturligtvis aldrig kom i fråga.

Nu är det att märka, att tvillingbröderna Anders och Isak äro lika som två bär, så att gamla kamrater och vänner hade svårt att åtskilja dem.

Anders, som är fem minuter äldre än Isak, hade, i likhet med många andra studenter, en konsterfaren skomakare till »björn», som sedan han förgäfves kräft honom en längre tid, helt sonika satte honom på »bysis», naturligtvis dertill berättigad af laga kraftvunnen dom.

Vår glade, lefnadsfriske Anders var således en arm bysättningsfånge. Tvillingbrodern Isak älskade djupt honom och grubblade derför på sättet att lindra honom i hans fångenskap. Planen var utkastad; med en mans envishet fullföljde han den.

En dag, då han besökte Anders, sade han på sitt släpiga knallarespråk:

— Nu kan ja' setta för dej i tre da'r, för vakteknekten känner inte igen oss, dä' svarar ja' för, och så kan du få lufta på dej med glada kamrater.

— Dä' va' klokt taladt å' dej, bror Isak — sade Anders, gnuggande händerna af fröjd. — Jag kan behöfva mej en toddy efter så många dagars fastande.

Emellertid gick Anders ut, låtsande som om det regnade, utan att ens bevärdiga vaktknekten med en blick. Denne trodde naturligtvis att det var herr Isak och icke herr Anders, hvarföre han obehindrad och utan anmärkning fick passera.

Isak återigen satt lugn på bysis, glad öfver hans lyckade försök att purra vakten.

Så fortgick spektaklet en tid bortåt, utan att vaktknekten hade minsta nys derom, att tvillingbröderna drefvo sitt spel så fint.

Men slutligen blef saken bekant, såväl för den lurade vakten, som ock för skomakaren, hvarföre den förre ålades att noga hafva ögonen öppna, då Isak kom på besök till Anders och gick ut från bysis. Derför, då Isak eller Anders, allt som turen stod på dem, gick ut, frågade vakten, under det han skarpt mönstrade den utgående:

— Är detta herr Anders eller är det herr Isak?

Var det herr Anders, så svarade han Isak, och tvärtom.

Slutligen blef skulden betald; herr Anders fick åter sin frihet och denna kostliga historia cirkulerade sedan länge i Lund, derifrån den spridde sig långt i Svea land bland vänner och bekanta.

Det vore mycket att säga om dessa ökända tvillingbröder, i själ och hjerta hederliga och aktningsvärda menniskor; dock kunna vi ej underlåta omnämna, att de, utan att träda grannlagenheten för nära, efter många års konditionerande som »informatorshästar», efter att hafva vistats många år vid Lunds akademi, dock utan att der hafva uträttat det ringaste fnask, efter ett mångårigt predikande i Skara stift och efter att hafva legat i Skara, för att speciminera såsom folkskollärare, hvilket dock, liksom allt annat, blifvit ett dödfödt barn; att de, säga vi slutligen, vid 71 års ålder, fastän ännu krya och raska, hamnat hos sin rike, ogifte broder Petter, född 1807, der de hafva det så bra, som skeppsbrutna nådehjon kunna få det.

Och härmed säga vi för alltid farväl åt tvillingbröderna Anders och Isak, önskande dem en lugn och fridsam ålderdom.

XIX.

Svartbäckens landtbruksskola.

En landtman har det säkert bäst,
om han förstår att rätt sig sköta;
han krusar hvarken fogde eller prest
och kan sin dag med glädje möta.
Ja, hvarje landtman håller jag för kär,
ty landets kärna han ju är.

Låtom oss göra ett litet besök på Svartbäcken, denna visserligen undangömda vrå bland bergen, men der en oaf-

bruten verksamhet råder. En vacker natur möter oss öfverallt; än se vi en sjö, hvars tjusande stränder äro prydda med björkskog; än få vi syn på en liten park, så inbjudande och så treflig, och när vi kommit till sjelfva målet för vår resa, presenterar sig för oss en smakfull, nybyggd karaktärsbyggning med sina prydliga flyglar å ömse sidor. Bakom den ligger en väl ordnad trädgård, anlagd med både smak och kostnad. På gården mötas vi af skolföreståndaren, herr Anders Wallqvist, en glad och fryntlig herre. Som vi äro intresserade af undervisningen, ledsagar han oss in i den stora skolsalen, der undervisningen fortgår med rastlös ifver. Eleverna äro hyggliga, unga män med intelligenta ansigten och afhöra med uppmärksamhet de föreläsningar, som der hållas.

Föreståndaren föreläser agrikulturkemi och detta på ett sätt, som icke blott hedrar honom, utan som äfven visar att han är högst förtrolig med sitt ämne.

Den andre läraren, Karlsson, också en framstående förmåga, undervisar i statistik och dermed sammanhängande ämnen och detta så klart, lättfattligt och populärt, att det ovilkorligt måste väcka hvarje åhörares intresse. När han slutat sitt föredrag, uppträder tredje läraren, en ung blygsam men kunskapsrik man, och håller ett föredrag uti allmän historia och derefter i den högre räknekonsten, allt med liflighet och sakkännedom.

Är det nu så, att »doktor Larsson från Sköfde» för tillfället finnes på Svartbäcken, så få vi det nöjet, att äfven höra hans insigter i veterinärvetenskapen, hvari han äfven på ett glänsande sätt dokumenterar sig såsom lärare. Sedan vi nu afhört allt detta och det med särdeles nöje, gå vi derifrån och träda en trappa upp i några mindre salar, hvarest en del lärjungar sysselsätta sig med kart- och byggnadsritning, andra åter med att författa krior, kommunalstämmo-protokoller och annat, som hörer till det praktiska i lifvet.

Allt går punktligt och ordentligt till, alla se nöjda och glada ut; ty det jemna arbetet och tänkandet skänka icke blott tillfredsställelse, utan föröka derjemte vetandets mått.

När våren kommer, när jorden befriat sig från sin vinterdrägt, då svärma alla fyratio eleverna ut på fälten, ledsagade af sina lärare och öfva sig då dels med fältmätning, dels att studera den praktiska botaniken, dels ock mycket annat, som ingår i landtmannagöromål, så att den gamla latinska sentensen kan tillämpas: »Juvenes animum virtutibus ornent, corpus laboribus firment», d. ä. »ynglingar må pryda själen med dygder, ynglingar må stärka kroppen med arbeten.»

Hvart man går, varseblifver man ordning och liflig verksamhet, så i det lilla, som i det stora; och utom detta märker den besökande med särdeles glädje och tillfredsställelse, att det vackraste, innerligaste förhållande eger rum lärare och lärjungar emellan, hvilket naturligtvis ännu mera förhöjer värdet af denna privata landtbruksskola, hvarifrån så många unga, dugliga män utgått och sedan blifvit nyttiga medlemmar i samhället, vare sig i egna hem, eller hos andra.

Att Svartbäckens landtbruksskola förtjenar på allt sätt uppmuntras och befrämjas, erkännes allmänt, ehuru dessa för orten så nyttiga instituter betraktas med misstänksamma blickar från ett visst håll, der de djupa intrigerna i landtbrukets alla detaljer icke undgått den allmänna uppmärksamheten; men allt här i verlden kan så ofta missförstås; kanhända ett varmare deltagande här röjer sig. Jag för min del vill alltid tro det bästa.

Emellertid är det aktningsvärdt af herr Wallqvist att egna sin tid, sin verksamhet, sina krafter åt ett så maktpåliggande och med pekuniära omsorger förenadt kall, som det, att uppfostra ynglingar till skickliga och insigtsfulla landtmän, eller till andra befattningar i det praktiska lifvet.

Vi önska honom och alla hans medlärare framgång i sina sträfvanden, derjemte uttalande den förhoppningen, att Svartbäckens landtbruks- och bokhålleriskola måtte röna all den uppmuntran, den i sanning förtjenar.

XX.

Några morgonfriska bitar, att såsom angenäm desert emellanåt uppmuntra läsaren med.

Ett muntert skämt, ett hjertligt skratt,
är bästa krydda uti lifvet,
om ock det vore dumt och platt,
ty qvickhet ofta sig på rosten vridit.

Aflidne komminister Lars K. var en hedersman, men dertill en särdeles stor ekonom, dock icke någon girigbuk.

När han någon gång träffade sin gamle vän, Anders —r, pratade och skämtade han med en ung students liflighet, dervid han ej sällan riktade ett och annat hugg åt Anders —r, för hans stora benägenhet att med sin penna gissla tidens dårskaper.

Den lefnadsglade Anders —r svarade honom naturligtvis i samma skämtsamma ton; och lyckades det honom att inlägga någon skärpa i gycklet, desto roligare hade de båda gubbarne.

Emellertid inträffade den ovanliga händelsen, att pastor Lars K., förmodligen gladare stämd än vanligt, skickade sin gamle trotjenare Petter med en fet stek, såsom gåfva till Anders —r.

Denne blef både glad och förundrad öfver denna så oväntade present.

Uppsluppen, som han blef öfver detta sällsynta prof på presterlig välgörenhet, skref han till pastorn detta kostliga bref, återgifvet med diplomatisk noggrannhet:

»Min gamle, hederlige broder Lars!

Tack för den goda steken, som du hade godheten att helt apropos öfverraska mig med. Jag har redan med min kända aptit proberat den, och kan icke annat än gifva vitsordet »laudatur.» När du nu en gång dör, broder Lars, och klappar på himmelens port och den store portvakten,

Sanct Per, frågar dig hvem du månde vara, och du med din klara, ljufliga stämma svarat: »Jag är Lars K.; låt upp porten, käre broder Sanct Per, ty, som hafvande varit prest på jorden, är jag väl berättigad att komma in i himmelriket»; då skall Sanct Per hugna dig med detta tröstande svar: »Välkommen, min käre Lars, stig dristeliga på, ty medan du lefde, gaf du Anders en god stek att smörja sig med».

Alltid din gamle, tacksamme vän,
Anders —*r*.»

Sedan »herr Lars» genomläst ofvanstående, morgonfriska epistel, skrattade han rätt hjertligt, utbristande:

— Gamle Anders är sig alltid lik; hvilken lyckad personalia öfver en stek! Man kan icke gerna förarga sig öfver hans skämt.

Ett fyndigt svar. Pastor Lars K. var en afsvuren fiende till drinkare, hvarföre han så väl på predikstolen, som ock å gästabud framhöll det förderfliga och skadliga att begagna spritdrycker.

Som prest härutinnan var han ett värdigt föredöme.

Det hände sig, att då han en gång besökte torgdagen i Töreboda, hvilket hörde till sällsyntheterna, blef han, till sin stora förskräckelse varse, hurusom en af starka drycker berusad sockenbo, hade valt ett dike till hviloplats och, liksom för att beteckna orsaken härtill, höll han en bränvinsbutelj i sin ena hand, hvilken han med en viss fröjd tycktes betrakta.

»Herr Lars» stannade och betraktade den lugnt liggande Bacchi-dyrkaren med långt ifrån kärleksfulla blickar.

— Slå sönder buteljen i tusen bitar — ropade han strängt till honom — denne är din farligaste fiende.

— Nej, vördig pastor — svarade mannen med buteljen helt lugnt, dervid han reste på sig till hälften — nej, det gör jag visst icke; ty pastorn har ofta predikat: älsker edra fiender», och det vill jag efterkomma — hvarpå

han genast satte sin vän till munnen och tog sig en duktig klunk.

— Menskligheten är förderfvad — mumlade pastorn och gick sin väg.

Ett godt råd. En liten pösig herre, Jöns Dunderberg, kom i häftig ordvexling härom dagen med sin granne, herr Sven Rutschander, om i det hela taget en bagatell. Vår Jöns Dunderberg är häftig till lynnet som en fransos; men när vredens storm lagt sig i hans själ, är han återigen lika god som guld. Herr Sven Rutschander åter lika lugn som en »kogubbe». När nu den hetlefrade, lille Jöns Dunderberg är som bäst i farten att visa sin skicklighet uti att strö ovett omkring sig, sade den store herr Rutschander med Sokrates hela lugn:

— Tyst, herre! det passar sannerligen icke att byrackor gläfsa så.

Skamflat lomade den lille af sin väg.

XXI.

Domstolsscen, *hemtad ur en tidning.*

— Hvad heter ni?

— Ludvig Anton Peter Nils Skilling.

— Skilling?

— Ja, far hade flera skillingar än mig, men jag var dock hans käraste Skilling, en riktig guldskilling sade han att jag var.

— Ert förnamn är alltså Ludvig?

— Det kan jag ej säga så säkert, herr polismästare.

— Ni må väl känna Ert eget namn?

— Nej, jag kan inte så noga veta det. För ser ni, jag är egentligen född tvilling som en äkta skilling; ty vi skillingar äro alltid födda två och två åt gången. Så

var det den gången att vi två skulle döpas, och den ene skulle heta Wilhelm och den andre Ludvig. Men så var det så kallt den dagen, då de foro till kyrkan med oss, att då vi voro döpta, frös den ene af oss ihjäl på hemvägen. Nu är jag icke riktigt säker på hvem det var som frös ihjäl, jag eller bror min.

— Hvad är det för prat! Håll mun! Ni är född? Tystnad.

— Nå, ni är född?

— Jag?

— Ja visst.

— Go'a herr domar'n sa' ju att jag skulle hålla mun.

— Ja, men icke då ni skall besvara mina frågor, Alltså, ni är född?

— Ja då, och det är allt säkert det, att jag är född.

— Ja visst, men hvar?

— I hörnhuset i morbrors gård, två trappor till venster.

— Det hör inte hit. I hvilken stad?

— —telge.

— Hur gammal är ni?

— Låt mig se, för två år sedan var jag trettiotvå år; alltså går jag nu på det trettiondetredje.

— Hvad för något!

— Jag kan väl inte räkna de två åren jag var i Norge heller.

— Har ni föräldrar?

— Ja då, två stycken, en far och en mor.

— Hvad är eder far?

— Död.

— Nå hvad var han då?

— Han var puckelryggig.

— Ja, men det kunde han väl inte lefva af?

— Men inte dog han af det heller.

— Dumheter! Hvad var hans sysselsättning?

— Jaså; om morgnarne var han mjölkgumma, om förmiddagarne potatismadam på torget...

— Hvad för slag? potatismadam, mjölkgumma?

— Ja, han öfvertog affären efter mor sin, herr domare. På eftermiddagen var han kägelresare, och om qvällen var han full.

— Jaså. Är ni gift?

— Jaha då, det är jag visst det.

— Med hvilken?

— Med ett qvinnfolk.

— Ja, naturligtvis kan man inte vara gift med en man.

— Jo då, syster min är gift med en man hon.

— Hm!

— Hvad heter er hustru?

— Ellen Jonsson. Hon skulle egentligen varit gift med en bagare, men han bakade så små bröd, att hon tyckte att det ej var något att dela på, och så ville hon hellre dela bröd med mig.

— Är ni kanske bagare också?

— Nej då, det är jag inte. Först skulle jag bli skogvaktare, men det gick åt skogen och så måste jag gå in som 24-pundig artillerist; sedan studerade jag till nattväktare, för jag kunde ju ej bli dagdrifvare, men så blef det inte något af med det, och nu är jag assistent.

— Assistent, hvar?

— Här i staden, vet jag. Jag hjelper folk med hvad som helst; jag sågar ved och går ärenden och bär koffertar och tocke der.

— Jaså (funderar på vidare frågor.)

— Jag ville...

— Hvad önskar ni?

— Önskar? Åh, helst skulle jag önska mig en liten nätt förmögenhet, så att jag sluppe gå och träla för födan.

— Hör nu, håll er hygglig ett ögonblick. Hur var det egentligen med rocken?

— Rocken, skulle jag hafva stulit den? den var min med rätta den. Jag lånte ut den åt Olsson, och nu har han haft den ett halft år, så att jag tyckte att jag kunde ha' rätt att taga den igen.

— Hur såg han ut?

— Jo, herr domare, om rocken ej skiftat färg af längtan efter mig, skall jag beskrifva honom från topp till tå.

— Nå?

— Jo, egentligen var han grön, men skiftade litet i blått och gult. Så färgade jag honom svart, och då fick han en kulör, som jag aldrig sett maken till. Derför kan ni säga att färgen, sedd vid solsken, var, om jag så må säga, temligen obestämd. På rocken fanns det tre knappar, som äro lätta att känna igen, ty de voro borta allesamman så när som på en, och den var af annat slag. Knapphålen finnas alla i behåll. På ena armen var ett hål intill fodret, men fodret var borta.

— Nå, men hur var det nu med Olsson och rocken?

— Jo, hr domare, om jag hade utsigt att säga honom midt i ansigtet att jag gerna ville ha' insigt i hans afsigt...

— Tag er nu i akt och svara ordentligt, eller hvad tror ni jag sitter här för?

— Åh, för en tia om dagen minst, kan jag tro.

— Tänk er noga för hvad ni säger, eller kan ni få sitta ett par dagar extra för det.

— Åh, jag skall nog stå för det jag har sagt.

— Hvarför står ni och gör er vriden?

— Jag får väl vara vriden jag, ni är rätt och det polisrätt till på köpet.

— Låt oss komma till saken; kan ni ej begagna ert förstånd.

— Jo, tack, jag begagnar det så godt jag kan, och inte är det jag som beklagar mig derför.

— För ut arrestanten; har han inte lust att svara ordentligt nu, så tänker jag det skall bli annat i arresten.

— Skall det bli annat? det var väl det, ty hittills har det aldrig varit annat än enahanda der.

XXII.

Till den gamle vännen och skolkamraten, som valt sin bostad bland "männer i Dalom".

"Ojemt falla ödets lotter.
Så en högre vishet bjöd."

Det var en tid, den glada ungdomstiden,
då lifvets qvalm ej ännu tryckte oss,
Då med gesäller gällde endast striden,
ty dessa tände oftast kampens bloss
med Skara djeknar, villiga att strida,
som ock att stundom till reträtten skrida.

Latin vi pluggade så gräsligt, broder,
den älskelige »Jonas» dref det verket bra.
Vi lefde »svearne», lik vilda horder,
när lekens tummel ville krigets ta'.
Men fick herr »Taurus» det härpå reda,
då byttes glädjen för oss jemt till leda.

Ack! friska vindar stärkte då vårt sinne;
ej nutids-pjoller visste vi då af,
om ock mång' handplagg ristats i vårt minne,
och »duktig stut», som »öfverbuken» gaf,
vi ändå togo saken lugnt och stilla,
Det var så seden, det var icke illa.

Men pojkarne de växte upp och sedan
de måste ut i verlden och förtjena bröd.
En vexling skedde, underlig, ty medan
jag knogade, när borta var mitt stöd,
det faderliga, steg du högt i graden,
en hedersförman uti långa raden.

Dock, oförändradt blef ditt varma hjerta,
du, Agnes broder, du min barndomsvän!
Och se'n min fader vigdes vid vår moder Hertha,
och oturs-stormen bröt sig fram på den;
då mindes du den gamla tiden,
då glömde du, i politiken, striden.

Vår »Amicitia» ej rubbas kan i verlden,
om ock vi tänka olikt i mång' fall.
Det finns en kasus — »återgäldnings-gärden»,
hvars spännkraft trotsar skilnad all,
den blir min stjerna, tills jag lägges neder,
tills vänlig hand en graf åt Anders reder.

Lef väl, o broder, ibland Daloms-männer,
må du en lugnad fristad få!
Din pligt, din fasthet, allt jag känner,
Du blott på *hederns stråt* vill gå.
Ej störes du, när stormen ryter,
förtalets gift din jemna gång ej bryter.

Vi blifvit gubbar, fastän raska, krya;
dock snart vi kunna hinna grafvens mål.
Hvem vet? den gamle stammen, icke så den nya,
den ramlar lätt, fast den än mycket tål.
O, det är ljuft att efter ändad sträfvan,
i ro få hvila, då »mors» ej väcker bäfvan.

XXIII.

En hjertehelsning till gamle vännen "Janne Trofast".

Lik rotfast ek bland träden små,
Du står orubblig ibland vänner.
Din jemna väg du lugnt kan gå,
Ty *trofasthet* sitt bloss der tänder
Till ledning för din gamle vän,
Som lika varmt dig älskar än.

Du forskar jemt, du har ej ro,
Du *sanningen* vill söka
I tankens verld, der snillen bo,
De ej i verlden stöka.
O, Janne! det är ljuft ibland,
Att vandra till de skalders land.

Man trifves ibland dem så väl,
Om »Hammarspik» ock skulle risas;
Af doftet fylles då din själ,
O, Janne, vännen, och den prisas
Af dig, min vän, och då en tår
Ifrån ditt tjusta öga går.

Lef väl, du trogne broder kär,
Lef väl ibland poeters skara.
Ditt mål så ädelt alltid är,
Att den förtryckte varmt försvara.
Må lifvets afton strö sitt guld,
Rikt kring dig och din maka huld.

XXIV.

En sång till "Treväpplingen i Qvartetten."

Est jucundum amicos fides habere.

Vänner och bröder, så kära för mig, den optimstiske senex,
Eder jag helsar så hjertligt och gladt; vi träffades visst uti »Upsis»
staden den lärda, ungdomens stad. Ack, hur roligt vi hade.
Hjertan firade der en fest, obeskriflig att kunna förtälja.
Många år fort runnit bort, se'n jag trampade »klassiska Upsis»,
aldrig jag trodde försann, att, ryckt från det dagliga lifvet,
— lifvet att plugga in vett hos lärdomssnikande pojkar —
skulle ännu en gång få glädjen att skåda de nejder,
der jag som yngling svärmade glad och byggde luftslott så stora;
Göje-månadens elfte dag, nu vacker och härlig, fast långt på
anno sjuttionio, ett märkeligt år, jag gjorde mitt intåg i »Upsis.»
Vännernas krets mötte mig der; först Janne, den lifliga själen;
Carolus, läsande grymt och girig att vistas på »Asis».
De välkomnade mig så hjertligt som vänsälle Otto det gjorde;
men till de tre, de kärnfasta vänner i »Upsis»,
slöt sig Emil, så god, så älskelig endast att se på,
han som i flera år ur gamla hebreiska luntor
hemtat visdom och mynt — det senare dock ej så mycket.
Ack, denne vänsälle man, stor prydnad bland ungmän i »Upsis»,
firade gubben så väl, att ej tillförne han mins det;
hjertat blef uppfyldt ock af de varmaste känslor.
Djupt han kände sig rörd och tåren den stal sig från öga.

Ack! han önskade blott attväblen, pluntbärande vännen,
skulle ock gästa bland dem, som Senex silicis Anders.
Väblen vi älska så varmt, vi känna hans ärliga hjerta;
borta från kretsen han var, en ensling på ödsliga stigar.
Dock, vi drucko hans skål, och Janne, vältalaren, sade:
»Väbeln, vår hurtige vän, den ofta pluntbärande sångar'n,
bringa vi särskildt en skål, här på det välkända »Phœnix»,
tömma en skål för hans väl; han eger allas vår vänskap.»
Detta ock skedde i grund; ett trefaldigt hurra ock följde.
Vänner och tänkandets män! min tacksamhet tagen till godo;
gubben kännen I väl. I veten att guld bor i hjertat.
Kommen snart till den plats, der vänskapsförbundet blef knutet,
för att fästas på nytt, tills döden skiljer oss alla.

AD JOHANNEM!

Si quis honestus erit, debet ille stare promissis.
Dixi Senex Silicis tibi frater bene Johanni.
Quum sua sponte dares promissum a me renovatum,
Igitur est rectum, ut hoc nunc mihi resolvas.

AD CAROLUM M!

Sic robur es firmus, sic flos amicitia tua.

XXV.

I anledning af Värnepligtslagens strypande den 13 April 1880 genom öfvervägande majoritet i Andra kammaren.

Sic transit gloria mundi.

Ett högre jubel klingar ibland alla,
Ett jubel, sprunget ifrån folkets bröst;
Ty värnpligtslagens lott att falla,
gaf åt det tryckta Svea ökad tröst.

Det hjelpte ej, att litet socker flöt derofvan,
Vi, svenske män, förakta nådegåfvan.

De höga herrar knektesoppan kokat
Så skickligt också efter preussisk sed,
Att om de lyckats, de helt simpelt okat
Det tryckta folket liksom oxar ned.
Men ack! de liberala satte p för detta,
»Värnepligtens vänner» dröpo af med rätta.

Louis de Geer, vår samtids Oxenstjerna,
En statsman, utan like, kanske sedd,
Vältalig bad dem att ej längre spjerna
Emot en lag, hvars ädla syfte, dertill ledd,
Var att ett gagnlöst knektlif föra,
Ej hemmets tegar mer vidröra.

Jöns Persson kunde då ej längre tiga,
Han hof sin stämma väldeliga upp;
Och snärtar gaf han värnepligtens liga,
Med bilden utaf oxars dumma trupp,
I Småland förd tillhop att säljas,
Ett dråpligt tal, som knappt kan täljas.

Karl Ivarsson, en kämpe god och redlig,
han sade sedan månget mustigt ord,
Liksom Vallenius, den hedersmannen fredlig,
Men skarp, då våldet rasar på vår jord.
Han sina ord ej heller härvid skrädde,
Fast kanske mången glitterströdd det hädde.

Vår Klinckowström, också en buss så äkta,
Fast förr en svärdets man så bold,
Likväl sjöng ut i bittra ord, ej *täckta.*
Mot knektelagen, utaf svensk ej tåld,
Så de högtburne helt förskräckta blefvo,
Och nära vardt — de sina kläder sönderrefvo.

Och Svea, upprörd, fällde tårar rika,
Ett jubel hördes öfver land och stad,
Att »värnpligtslagen», dödfödd, nu måst vika
För frihetskämpars långa rad.
O, fosterland! vi kunna åter andas,
För oss en morgonrodnad skön nu randas.

I lugn vi våra tegar nu få plöja,
Och glädtigt samla våra skördars guld,
Ack, med så litet vi oss nordbor nöja,
Om ock vårt Svea trycks af gräslig skuld.
Vi hafva nog, när barn och trogen maka,
Liksom vi sjelfva utan knot försaka.

Vi älska varmt vår konung, våra bygder,
Om blott ej despotismen stör vår frid,
Men bullrar åskan, kränkes våra dygder
Och bojan, sirad, lägges så bredvid,
Att knekteslafvar under våldet blifva,
Vi då, som fordom, kraft åt handling gifva.

Farväl, du värnepligt, kom mer ej åter,
Förr'n vår armé i tysta grafven gått.
När detta skett, af glädje Svea gråter,
Ty ädel frihet vi då säkert fått,
Att offra lif och blod för fosterlandet,
Om fienden vill bryta vänskapsbandet.

Anders.

XXVI.

En minnesblomma på gamle vännen Isak Gustaf Perzonns graf den 11 April 1880.

Mors finis vitæ est.

Din långa lefnad genom ökenlandet,
Du, gamle vän, nu slutat har;
Och döden slet det sista bandet,
Som vid oss begge fästadt var.

Så tycks det för ett kortsynt öga,
Men nej! Kan minnet glömmas bort?
Än iklädt vänskapsdrägter höga,
Än gömdt i skämtets fläktar blott.

Vi veta det, men kanske ej så många,
Hvars verldsåskådning mera dyster var;
Vid grafvens mörka rand, den trånga,
Ju allt en fridens stämpel bar.

Du vänfast var, fast skämtet ofta lekte
På läppen, då sjelf hjertlighet,
Och detta vänskapssinnet smekte,
Samt födde idel hjertlighet.

Sof ljuft, min bror. I grafven gömmes
Vår jordestrid på ändad färd.
Det goda tysta kan ej glömmas,
Det qvarstår jemt som tacksam gärd.

XXVII.

Elfva kronor för tre vedträd och ett par gamla utslitna stöflar, uppskattade på sin höjd till — 50 öre.

Herr Finkelström sin kassa ruinerat,
Han egde ej ett öre mer;
På lån han derför fiffigt spekulerat,
Ja, sätta säkerhet han ber.

Med tåg till Småland vill han resa,
På »gästis» är hans »krita» slut,
Han lemnat qvar der skam och nesa,
Från det han måste utan prut.

Gick så till Gideon den fromme,
— Som ännu alltid lurad blef —
Med nattsäck tung, men fickor »tomme»,
Och så sitt skoj med honom dref.

»Hjelp mig med elfva kronor, herre!
Min nattsäck sätter jag i pant;
Jag utan kassa är, dess värre,
Jag eger knappt en enda slant».

Herr Gideon de elfva räcker
Åt mannen ifrån Saxos stad.
Nattsäcken han åt honom sträcker,
Och springer i kupén så glad.

När se'n han öppnar denna grufva,
Han ser tre vedträd ligga der
Och ett par stöflar, föga ljufva,
Ej värda 50 öre — mer.

Han hela »godset» vresigt slänger,
Långt från sig under mumlad ed.
»Jag säkert honom kraftigt »dänger»,
För det han ökat skälmars led.».

XXVIII.

Ett morgonfriskt kapitel om pikanta insända bitar från Fägred församling, den historiskt ryktbara staden Falköping.

Verlden är ett stort tittskåp, der vi se oss i den ena och vår nästa i den andra — ändan.

En insändare, som kallar sig »Jakob Ärlig» och säger sig vara »en ärlig bonde i Fägred», har skriftligen begärt hos utgifvaren, att nedanstående lilla pikanta uppsats af honom, måtte få intagas i »Spöket» och som uppsatsen i fråga icke innehåller någon skandal, utan är hållen i den muntra, skämtsamma stilen, intaga vi med nöje densamma och tacka på samma gång »Jakob Ärlig», för hans lilla bidrag till »Spöket».

Vi önska blott. att ni framdeles gifver er tillkänna. Hvem ni är, kunna vi omöjligen gissa till.

Ifrågavarande uppsats lyder så:

Ack, hvem känner icke den hedersmannen Jaen Petter i Mockeltorp? En ädlare och mera varmhjertad man än hvad han är, kan knappt uppletas i sju konungariken, äfven om man sökte med ljus och lykta. Tänk er bara, min herre, huru förståndigt han gick till väga, när arrendator Svensson insjuknade i Göteborg och måste blifva liggande der och när ni derefter får höra detta omtänksamma drag af hans visade menniskokärlek, då blifver ni,

vid min plog och spade, så rörd af glädje, att ni omöjligen kan pressa fram — en enda tår.

»Nå, hvad gjorde han väl då för ett storverk?» frågar ni helt säkert förvånad, eftersom det framkallat en sådan knalleffekt.

Jo, den hedersknyffeln, som älskar och följer sparsamhetsprincipen i hög grad, tog en vårdande hand om alla de penningar, som inflöto genom försäljningen af varor i Svensons handelsbod, som under tiden sköttes och förestods af hans båda halfväxta döttrar; dessa penningar gömde han naturligtvis mycket väl, så att icke flickorna skulle komma i frestelse att förstöra något af dessa pengar till något obehöfligt, ty han tänkte sannolikt så här: »När nu de små foglarne under himmelen hvarken så, uppskära eller församla i ladorna, och ändå ha de sin tillräckliga spis af vår himmelske fader, då kunna väl äfven Svenssons båda flickor, utan att behöfva skingra kassan, födas af vår himmelske fader, och dessutom lefva vi i underverkenas tid, så bara de ha förstått att gapa, flyga nog stekta sparfvar i halsen på dem, och skulle detta misslyckas, kunna de ju lefva på hullet en tid. Så har jag gjort, så kunna de äfven göra».

Bevekelsegrunden till detta handlingssätt var idel menniskokärlek, kanske ock deri låg en smula egennytta.

Verlden är ju så elak, den dömer alltid så hårdt.

Men hvad som ännu mer skall förhöja hans menniskovärde, är just det — risum teneatis! — att han lärer, efter hvad ryktet basunat ut, skänka 500 kronor till fattigkassan och, häpna herre! 500 kronor till våra många, många småskolor, som den Dicksonska hjelpsamheten kommenderat fram med sitt kärleksfulla »varde».

Se der en medborgare af första skoffan. Lyckliga Fägred! Du kan vara stolt öfver att ega en så durchdrifven hedersgubbe, som fader Jaen Peter i Mockeltorp inom ditt område.

Lika stor och aktningsvärd, om icke större i vissa fall, är odisputabelt »garfvar'n i Fägred», herr Johan Johansson. Denne mans hela lefnad har varit en gåta, hvars

lösning tolkats på mångahanda sätt, dock mest i den obestämda färgen. Men vill man forska djupare i hans lifs hemligheter, då bör man skaffa sig tillåtelse, att slå upp Domareboken i Walla. I den står hans diplomatiska bedrifter granneliga tecknade.

Vår spekulative garfvare har dock, oaktadt alla hans kända och okända meriter, vetat göra sitt annars obscura namn kändt i vår församling på så sätt, min herre, att han nu i julas öfverraskade oss Fägredboar, med förärande af en dyrbar messhake till Fägreds kyrka.

Vi stodo slagna af häpnad och en ingalunda glädjande förundran.

Ty ett doft mummel hördes bland folket, då frågan, »om församlingen ville emottaga denna dyrbara gåfva», stäldes till dem.

Men hvarför detta mummel?

Jo, derföre, att den ädle gifvaren lidit skeppsbrott bland reputationens farliga bränningar.

Ett svårt aber; dock togs messhaken i fråga, denne genomskinlige mask för ärelystnad, till nåder.

480 kronor hittar man icke gerna på gatan.

Garfvaren jublade, så icke församlingen. Detta betyder så litet, helst som herr Johansson genom detta rensopningsförsök kommit 4 tum närmare himmelen.

Och när du omfamnas af den kalle dödsengeln, kan du med säkerhet hoppas, att himlens portvaktare Sant Per öppnar porten vidt och bredt för dig, samt helt lustigt förer in dig, förutsatt att du är iklädd denna kostliga kyrkoprydnad och kastat ifrån dig den kära lagboken samt befriat dig från alkoholens hiskeliga dimmor, hvari du så ofta varit insvept.

Se så, nu har du fått ditt -- respass.

Vår kyrkoherde åter, herr doctor Johan Wendels, född precist anno 1800, samma år, då rabies canina grasserade som värst bland hundslägtet, står högt öfver alla de andra ärans patroner, till och med i talangen att tillreda och smutta i sig toddyar. I denna konst har han hunnit en sagolik

skicklighet, förvärfvad naturligtvis under de många år han som pastor sutit vid den Fägredska köttgrytan.

Sina församlingsboar bemöter han på det mest artiga och förbindliga sätt, sedt med mikroskopiskt synglas, och hans älskvärda fru med sina anspråkslösa, nedlåtande döttrar har alltid lemnat sådana spår af vänlighet och godhet, efter sig, att man äfven med de skarpaste ögon har svårt för — att kunna leta rätt på dem.

Derföre skola deras namn, i likhet med andra storheters, länge lefva på folkets läppar — om i hvad afseende, får ni, herr litteratör, sjelf afgöra.

Men ännu hafva vi en stjerna qvar, som fullkomligt kan mäta sig med

»en af jordens dankar»

och denna märkvärdiga — så ofta i tidningarne omordade — konstellation har det enkla, men så mycket mer betecknande namnet Viktor Bagge, herre och patron till Nygården.

Denne högsinte, kanske alltför mycket koleriske man, skådade dagsljuset 1809 — samma olyckliga år, då finnarne stångades så tappert med den rofgirige ryske armén, och kan följaktligen vara berättigad att räknas till 1809 års män — om till de store eller till de obetydlige, torde icke vara någon trollkonst att afgöra.

Bland herr Viktor Bagges medborgerliga förtjenster, naturligtvis många, med flera minus framför, räkna vi i främsta rummet hans kommunal-ordförandeskap, en befattning, som han innehaft från dess första stiftelse till skrifvande dato, och hvilken han, troligen för att få sin vilja fram, kommer att innehafva till dess han »lägges på bår».

Som sådan hörer han icke till »de menlösa i landet», synnerligast då det strider mot hans obegripliga åsigter.

Ledare och varm försvarare af »herre-partiet», har han med herrskaremakt vetat, att mer än en gång »qväsa bönderna.»

Men lemnom den rättvisa, att han på senare åren närmat sig det fromma lammet, antagligen en följd deraf, att »gubben oftast blifver barn på nytt».

Om de fattiga har han en stor faderlig omsorg, hvarföre dessa skänka honom sin odelade aktning och hyllning.

Tror ni detta, herre? jag bara frågar.

I hjeltemod har han visat sådana ojäfaktiga prof, till exempel i kriget med garfvaren, der den senare blef i grund slagen, att han med skäl kan kallas Victor, d. ä. föra knytnäfvarne med talangfull konst. Lefve herr Viktor Bagge! Måtte han ännu lefva ett par decennier, så att Fägreds kommun under hans visa ledning måtte nå en ännu icke anad storhet!

Detta i få spridda drag om den märkliga qvartetten i Fägred, hvarom ni haft äran att närmare belysa i Fäderneslandets frisinnade spalter, för hvilket jag å egna och många andras vägnar hembär eder min hjertliga tacksamhet. »Fäderneslandet» är en dråplig tidning, ty den sjunger ut och försvarar alltid folkets rättigheter, derför läses den gerna af det, och — som jag med visshet vet — äfven af aristokratien och penningfustar.

Till sist bjuder jag eder på den riksbekante länsman Per Gustaf Karlson, han, som för två år sedan väckte ett tryckfrihetsåtal å »Fäderneslandet», för det ni, med lagliga fakta till ledning, hade blottat hans nästan långt gångna egennytta.

Derföre fick ock gunstig herrn, som rättvist var, punga ut mad rätt betydliga rättegångskostnader.

»Känn på den tobaken», bäste herr Karlson.

För några dagar sedan läste jag i tidningen med de frisinnade, fosterländska åsigterna, en grann artikel om honom, dels rörande en af honom hos orätt person verkställd utmätning, dels ock om hans visade prof på personligt mod på Öfverby marknad, för hvilken senare hjeltedat ni befordrat honom till »general», en utnämning, hvaröfver han lärer vara mycket stolt.

Vår nykläckte general af Karlson har mycken otur; det förhåller sig med honom, som med rofdjuret räfven, han har många fiender, ty för det hans minne svek honom i fråga om en syneförrättning, till hvilken han skulle in-

finna sig klockan tio på förmiddagen, men å det stället syntes ej en skymt af general-syneförrättaren förr än klockan 9 på eftermiddagen, ty, säga vi, blott för denna missräkning på tiden, orsakad af goda vänners frikostighet att bjuda, sqvallrades detta om för höga vederbörandes i Mariestad öron.

Vid underrättelsen om denna jobspost, lärer »generalen» slagit sig för sitt bröst och med stoiskt lugn yttrat:

— Miskunda dig öfver mig, arme syndare!

I att redovisa för af honom indrifna medel, är han makalös.

Ransaka blott skrifterna i arkivet i Valla tingshus, och ni skall läsa högst intressanta notiser — notiser, som borde förflytta honom från hans beqväma länsmansstol.

De fattiga Undenäsboarne skulle ingenting högre önska, än detta, liksom nästan hela distriktets innevånare, och ginge denna deras önskan i fullbordan, då blefve jublet bestämdt större hos dem, än det, som nu råder i Svealand, för det värnepligtslagen stryptes af majoriteten i Andra kammaren.

Var god tag in i »Spöket» dessa enfaldighetens rader af mig, och jag lofvar er, att edert »Spöke» skall spöka i mången ärlig mans boning.

Med sann högaktning

Ödmjukligen
Jakob Ärlig,
En verklig svensk bonde till lif och själ.

P. S. Detta är dagsens eviga sanning, som jag efter mycket bråk och funderande lyckats peta ihop.

XXIX.

Falköping den 28 Mars 1880.

Högädle Herr utgifvaren af »Spöket i Töreboda.»

Tack för den sända subskriptionslistan.

Här blifva många subskribenter på platsen, blott det blir kändt, att »Spöket i Töreboda» dammar ut i verlden och har, som vi hoppas, mycket smått och godt att bjuda på.

Jag önskade att ni intoge nedanstående strofer, och gör ni det, så kan ni alltid påräkna femtio subskribenter till.

Allt är sannt, således ingen skandal, ingen osanning.

Vi börja då med vår stadsfiskal. Åra den som äras bör.

Ni må tro, herr Ringblom är en märkvärdig herre. Genom sin intimare bekantskap med guden Bacchus har hans ansigte fått ett det mest blomstrande utseende och hans mage formen af ett litet bränvinsmagasin. Så hög herre han än tycks vara, har man ändå gått så långt i sin oförskämdhet emot honom, att han tvenne gånger för förmycket närmande till vinguden, blifvit lagligen kallad till rådstufvurätten. Som herr Ringblom är en slipad »djurist», slingrade' han sig ifrån denna fatala katastrof, men minnet deraf dör icke bort så snart. Falköpings tidning har äfven afskjutit sina hvassa pilar emot honom, emedan han, som polisman, varit högst försumlig vid undersökningen af en begången inbrottsstöld och hans vid samma tillfälle visade lojhet, att genast spana efter den djerfve tjufven.

Stackars herr Ringblom, som icke får vara i fred. Han kan behöfva många tröstetårar i denna onda, förargliga verld.

Här finnes en man med namnet Helleberg, d. ä. en »klippans faste son». Denne herr Helleberg, som på ett så hedrande sätt utmärkte sig i den smutsiga Borgenstjern-

ska affären, har dock det lilla felet, att han är just icke särdeles artig mot resande handlare, då någon af dessa vill taga hans tjenstgöromål i anspråk. Då kan det hända, att herr Helleberg låter vredens åskor dundra och ovettets störtskurar falla och det så, att han härför sistlidne höst af en sådan förolämpad trafikant blef anmäld hos höga vederbörande men, förunderligt nog, fick han icke den ringaste skrapa härför, mig veterligt.

Efter denna beta tycks han dock hafva blifvit en hygglig man, hvadan jag spår, att herr Helleberg ifrån sin ringa och obetydliga befattning, såsom stationsföreståndare, skall i sinom tid klifva upp till trafikdirektör, ty de högt uppsatte och mäktige i jernvägsstyrelsen veta alltid att rätt uppskatta och belöna den sanna förtjensten.

Sträck upp dig derföre, Helleberg! Lyckans sol ler emot dig.

Med all högaktning
»*Jöns Lunsbracka*».

XXX.

En oförmodad Upsalafärd.

Snart sagdt i ett halft lyckligt drömrus kom jag helt lustigt till Upsala den 13 Okt. 1879. Men hvarför reste jag dit? Jag hade hvarken något professorat, adjunktur eller lektorat i kikarn.

En gammal skolfux af det privata slaget blir alltid en obetydlig nolla i befordringsväg. Men så icke i en uppoffrande vänskapens oegennyttiga rangrulla.

Ett »rek» ifrån Upsala, ihopsvarfvadt af gamla, kära älskeliga f. d. lärjungar, som nu lågo der och läste på graden, kallade mig så vänligt till staden af »evig ungdom», helst som de unga filantroperna så innerligt önskade det.

Jag kom, jag såg och jag — »festade». I denna ungdomliga, intelligenta krets, bestående af den hjertegode, humoristiske »rektor Janne», den älsklige »Carolus Medicus», den skämtsamme och äfvenså hjertevarme »prestgesällen Otto» och den store filosofen men af vänskap glödande »Emil», samt dertill teologen »August N.» och hans confrater »skämtaren Adolf», upplefde jag så glada och lyckliga dagar, så minnesrika stunder af ovanlig fröjd, att jag med säkerhet kan påstå, att de elfva dagar jag tillbringade i Upsala, äro de gladaste under mitt händelserika lif. Hos dem var idel solsken, hjertevarmt och godt — så icke allestädes i Upsala. Längst upp på Jernbrogatan, midt emot den plats, der det nya, ståtliga akademihuset skall resa sig, blåste en kylig, egoistisk vind, som kom mitt känsliga hjerta att frysa. Äfven »lagman Torgny» höll sig styf som en äkta östgötabonde, ty han är rik och blifvit framskuffad på befordringarnes ojemna väg. Men i »åttan» vid Lilla Trädgårdsgatan rådde en behaglig vänskapens sommarvärme.

Värden, fastän en högt uppsatt man, är en sann typ af äkta nordisk gästfrihet, bottenärlighet och oförändrad vänskap, värdinnan ett af de älskligaste fruntimmer man någonsin kan tänka sig.

Och när jag, efter mycket festande i vänskapens solbelysta regioner, den 23 Okt. 1879 stod färdig att på platformen räcka afskedets hand till farväl till alla mina unge vänner, hvilka nu, liksom kära barn, omgåfvo mig, då var jag mig sjelf icke mäktig, jag kunde hvarken tala eller svara, och hade icke den vänfaste »rektor Janne» med sina starka armar lyftat mig in i kupén, så hade troligen det frustande tåget rullat af, utan att jag fått medfölja.

Jag var ett vekt barn i denna stund.

Hafven tack, mina vänner, för eder vänskäp för mig. Upsalafärden skall ständigt lefva i tacksamt minne hos mig.

XXXI.

Ett Tack.

Till vice pastorn, magistern ***Svante Hjort.***

Den 23 April anno 1880 var och skall alltid blifva en betydelsefull dag för Björkängs kommun. Det goda segrade då öfver det onda.

Till Björkängs nya herrliga tempel, som så inbjudande och majestätisk träder fram för den kringliggande nejden, strömmade den dagen en mängd högtidsklädda personer, och med allvarliga känslor gingo de in genom de öppna tempelportarne in i Herrans hus.

Hvad kunde väl anledningen vara att de en hvardag kastade ifrån sig sina jordiska bestyr och hastade till kyrkan?

Det hade nemligen kungjorts att herr pastor Svante Hjort skulle hålla en nykterhetspredikan, såsom en nödvändig förberedelse för bränvinsfrågans afgörande å kommunalstämma i Björkängs sockenstuga.

Ansökan hade inlemnats derom att få hålla bränvinsutskänkning här i Töreboda.

Denna fråga var säkert lika vigtig för vårt samhälle och angränsande trakter, som värnepligtslagen var för hela Svea land.

Vår kraftfulle pastor kände sig derför manad att uppträda i Herrans tempel, der skildra de olyckliga följderna som försäljningen af spritdrycker alltid medför och söka till att med tillhjelp af religionen, Guds klara ord, klappa på de få hårda hjertan, i hvilkas djup det egna intresset fått alltför stor öfverhand.

Kyrkan var fullsatt af uppmärksamma och andäktiga åhörare.

Med klangfull stämma och, som det tycktes, något rörd af det stora ämne, som nu skulle behandlas och utföras, började han sin predikan, hvari han till utgångs-

punkt tog den vackra texten: »huru som en ond ande träder in i ett väl utpyntadt hus och tager sju andra onda andar med sig». Han målade i mörka färger bränvinets hemska tafla, huru olyckligt det samhälle är och måste blifva, der bränvinsfloden vältar fram och uppslukar hemmets vältrefnad, gjorda besparingar och friden samt kärleken i förut så lyckliga hem. Med lika säker hand tecknade han den lycka och sällhet, som alltid skulle råda och blomstra i våra hyddor om vi,.i saknad af spritdryckernas gift, började våra arbeten med bön och slutade det med en bön till Honom, den käre himmelske fadren, från hvilken all god gåfva och allt fullkomligt godt kommer.

Herr pastor Hjort var så lifvad, så genomträngd af sitt svåra ämne, att icke blott stor vältalighet röjde sig uti hela predikan, utan, hvad bättre var, han hade Guds ord till grund för sina skäl, och detta anslog i högsta grad åhörarnes hjertan. Emottag, herr pastor Hjort, hela församlingens tack och välsignelse för denna eder vackra nykterhetspredikan; ty genom den blef frågan enhälligt besvarad med nej, och vårt samhälle på samma gång befriadt från det största onda, hvaraf alla de samhällen lida, der bränvinsfloden brusar fram.

XXXII.

Pennteckningar af Simplex.

"En tidsbild."

Jonas Singelberg var prest, bar hatten på nacken och nyttjade stålknappar i sin rock. Han var gammal ungkarl och i konseqvens dermed äfven stor ekonom, hvilket äfven stålknapparne i rocken tycktes antyda. I fyratiofyra års tid hade han varit konsistorie skjutshäst

och först på äldre dagar hade han lyckats tillkrångla sig ett pastorat. Som prest hade han emellertid haft en satans otur, ithy att han, som ständigt, tillfölje af ålders-principen, kom på förslag, sällan eller aldrig fick några röster. En gång hade han till och med erhållit första rummet till Hutlösa pastorat (i hvilket stift det låg gör ju mindre till saken, ty hutlösa församlingar i prestvalsfrågor torde finnas i alla svenska stift). Och nu trodde han lyckans morgon vara randad. Men äfven denna gång blefvo hans förhoppningar på det grymmaste svikna, hvilket var ett svårt slag för stackars Singelberg, ty pastoratet, som var ett bland de bättre, hade två prester, men blott en kyrka (en föregående pastor, som troligen ansåg församlingen vara till för sin skull, men icke tvärtom, hade nemligen, till lisa för sig och sina efterkommande, drifvit igenom, att församlingens fyra kyrkor blifvit hopbyggda till en), och var således en särdeles passande »asyl» för en gammal utkörd skjutskamp. Ryktet förmäler att han från denna tid aldrig kunnat lida någon »Hutlösabo». Mången trodde nu att han också skulle ledsna vid ett så otacksamt göra, som att söka hutlösa församlingar, men Singelberg var envis som synden, och tänkte äfven på det gamla ordspråket »trägen vinner» och »trägen» vann också slutligen.

Menlösa pastorat blef nemligen ledigt och Singelberg, som naturligtvis nu var bland de sökandes antal, fick som vanligt förslag och, ovanligt nog, äfven de flesta rösterna. Malisen ville väl påstå, att detta senare skett af misstag och »Katta-Kari», hon med »cirkumflexen» på näsan och evigt plirande ögat, som i 30 års tid sprungit efter presten, bedyrade på lif och salighet, att hon aldrig hört större »kräk» predika. Imellertid blef Singelberg kyrkoherde och sedan han väl blifvit varm i kläderna, började han föra ett högst egenmäktigt regemente och förorsakade såväl konsistorium som enskilda personer mycket krångel. Isynnerhet visade han sin kitslighet mot en person, som hos honom ville uttaga lysning till äktenskap, hvilket han, utan något lagligt skäl, helt enkelt nekade. Elaka tungor

påstodo väl att detta skett af svartsjuka (mannens fästeqvinna var nemligen hushållerska åt Singelberg), men sannolikare är. att det varit någon annan orsak. Mannen i fråga var nemligen hemma i Hutlösa och som det dertill var i slutet af »rötmånaden», så att Singelberg ännu led af »hund-dagarne», torde detta i det närmaste förklara hans i annat fall oförklarliga beteende i denna sak.

I sina yngre dagar deremot lärer Singelberg varit en munter fyr, som, när det »knep», kunde roa både sig sjelf och andra — så berättas från hans vistelse i Skråköping der han en tid var pastorsadjunkt, och äfven hade konfirmanderna omhand, att han ibland efter slutad läsning, följde desse ut på kyrkogården, der han sedan, tillsammans med pojkarne, höll så kallade »kyrkovalls-möte» d. v. s. kastade »kronvägg», »gubben opp» och andra gouterade singelspel, som voro roande och på moden.

Huruvida han äfven, likt Nils Petter Kroglund — ni har väl hört talas om »Nils Petter»? presten med det ofantliga kålhufvudet och de hiskliga karbunklarne, som hvarje torsdags eftermiddag lät piska sig med ris för att drifva ut den gamle Adam och som slutligen söp ihjäl sig i statens — ursägta mig — jag menar eklesiastikstatens, tjenst, spelade »knektapass» och drack »uddevallare» på Suplånga gästgifvaregård från kl. 3 på Lördags eftermiddag tills det ringde tredje gången i den strax bredvid liggande kyrkan — der han skulle predika — förmäler icke historien och skulle någon — ännu lefvande prestman — härvidlag känna igen sin egen bild, så har författaren till dessa rader ingenting deremot.

XXXIII.

"Den kungliga svenska taffeln."

Jag skildra vill med några ord,
Hur det går till vid rikets bord;
Der riddersmän och prester — allt väl!
Få sitta främst som gäster. Ni förstår mig väl.

De dricka öl, de dricka vin,
De smörja sig af sjelfva hin.
Jemt nya fat framsättas — allt väl!
Slikt herrskap kan ej mättas. Ni förstår mig väl.

Och när man så, i sus och dus,
Sig tagit har ett dugtigt rus;
Man börjar Herren lofva — allt väl!
För sådan kostlig gåfva. Ni förstår mig väl.

Men lägst vid bordet, hör och tänk,
Är bonden och arbeta'rns bänk;
I kompis vid sin taffel — allt väl!
De nyttja knif och gaffel. Ni förstår mig väl.

På samma tallrik bäres fram
En bit, så det är synd och skam;
Der sitta de och peta — allt väl!
Och efter smulor leta — — — — ni förstår mig väl.

Att hafva buken till sin Gud,
Är fel emot vårt första bud;
Men folket det skall skrika — allt väl!
Tills det blir deladt lika — — — ni förstår mig väl.

XXXIV.

Till Redaktör J. B. Westenius.

(Med anledning af hans insättande på fästning i och för det s. k. »Laputa-målet.»)

Nyss stod, bland våra publicisters skara,
En »frihetskämpe», boren i vår nord.
I täckta ord han ville nagelfara
En skamlös handling, skedd på Danmarks jord.

Nu trånar mannen i den dystra cellen,
Der nattens stjerna knappt han skåda får,
(Då hon uppträder på den mörka pellen),
Och hvarje dag förvandlas till ett år.

Hvad sorg, hvad smärta! hvilka fasans stunder,
Att likt en »tjuf» i »tjufcell» spärrad bli.
O, snart hans krafter skola duka under,
Och blott hans »ande» sedan sväfvar fri.

Välan, låt makten hejdlöst än regera;
(utaf martyrens blod den ej blir mätt),
På Elyseiska fälten skall dock du florera,
Och visa, att du uti allt haft rätt.

Se, Crusenstolpe, Lindeberg dig möta,
Bakom dem stå en skara fria män,
Som aldrig mer skall låta våldet stöta,
Urgammal frihet ned i stoftet hän.

Rotehållarens visa.

Sex gånger tretti och arton dazu,
det visst blifver i år,
se'n vi fingo knektar, på hemmanen tu,
och jag minns, som i går,
när vi fingo det stöket,
beväring på köpet,
det var fanken till akt!
och i strid med kontrakt;
men det gick som jag sagt.

Femton år gammal jag tror visst jag var,
när från mor och sex barn,
tryckt utaf skatter och arbete, far
gick bort, unge karl'n;
och då de jordfäste'n,
fick mor gifva presten,
vår allra bästa ko,
som vi hade i bo,
för att han skall få ro . . . .

Allt se'n den tiden, har jag, stackars man,
måst hvarendaste dag
släpat och slitit af sjelfvaste fan,
för att vara till lag,
åt knekten och presten,
samt länsman, den besten,
för skatterna ska' ut,
och det förutan prut,
och aldrig ta' de slut.

Värst dock af allt är att hålla soldat
för en fattiger man;
ty torp skall han hafva, årslön och stat
samt mundering så grann;
och »hyrsöl» och städja
då han tager lega,
så nog ser jag helt visst,
att till fanders, precist,
det väl brakar till sist.

Öken beständigt i ordning skall stå
till att bruka hans jord.
Skjuts till qvarnresor, möten lik'så,
samt en matsäck så god;
ty får han ej förning
och pengar och täring,

så Gud nåde oss då,
hvilka blickar vi få,
det kan hvar och en förstå.

Lossar en bräda och fattas ett lås,
eller ruttnar en stock,
straxt hålles syn, af befälet förstås.
och jag, fattig »bock»,
blir dömder att laga't,
hvarän jag skall taga't;
för knekten han ska' ha'
allting redigt och bra,
fast jag ej har att ta'! . . . .

Visst ha' de bråkat vid riksda'n ibland
och kläckt ut en motion,
(som skulle knekten just skickat till f—n),
men jag vill bli »patron»,
om nå'nsin man tänker
på bonden och sänker
den skatten, han bar,
ifrån elfte Carls da'r;
han får nog ha' den qvar . . . .

Värnepligtslag vill man ha', mit gewalt,
det kan ses och förstås.
Indelningsverket skall qvarstå regalt
förty bonden bör »klås» . . . .
Ja, nog ha' vi drängar,
men hvar taga pengar
till en »tocken» armé,
som man då skull' få se?
Gif mig derpå beske.'

Visst är det sannt, att vi haft något år,
som slöt väl uti spann;
bäst som det är vi en missväxt dock får,
(det jag säger för sann'.)

och än torde finnas
personer, som minnas
när ben och halm vi mol
och då göken ej gol,
fast det ej var i fjol.

Herre, var nådig, befria vårt folk
ifrån knektarnes led.
Oss skicka en fridens och sanningens tolk,
som kan ge dem besked;
som oss vill beväpna,
så att man kan häpna.
Hör du, gosse, så ung,
jag är gammal och tung,
kan du bättre — sjung.

XXXVI.

Häggumiaden,

eller de häggutnitiske titanernas krigståg till »Söakullen».

Hjeltedikt i en sång.

Högt bland moar och fjäll på Häggums ödsliga utmark,
hade en man, med hustru och barn, sig bosatt, samt förde
lugn bland hjordar af får ett lif likt Celadon fordom
uti Arkadiens berg, och inkomst hade han riklig,
utaf de främmande får, han tagit på bete mot ullskatt;
men i verlden ej finns någon fröjd, som varar beständigt;

äfven vår herde, som kallades Häggren, fick detta erfara.
Hatet, en af de sju dödssynderna, började svälla
öfver i grannarnes hjertan, der afunden länge regerat,
och en afton samlades mangrannt männen från Häggum,
bistra, knölpåksbeväpnade berserkar, grymma att skåda,
(liknande både i drägt och gestalt de forne titaner),
lagligen kallade hop af grann'hornets skärande toner.
Byfogden höll nu ett tal, om Häggrens trotsiga tilltag,
frågade männerna, om man kunde sig nöja med dylikt,
hvartill svarades nej, och så bar det af uti ilmarsch,
allt under ljudelig sång och väldiga stötar ur hornet.
Efter en half timmas marsch, man ankom till Häggrenska hyddan,
halt kommenderades straxt och hastigt kringrändes huset;
men ej någon kom in, ty visliga hade vår herde
tillbommat både fönster och dörr, som ledde till stugan,
så att den väpnade hop, fick skamflat stanna derute,
och man började re'n att högljudt yrka på aftåg.
Mars, i en krigsmans gestalt, nu uppträder, tilltalar hopen,
minner dem på deras ättgoda börd och förfädrens bragder,
äggar dem modigt till strid mot Häggren, som betat dess marker,
både med egna och främmande får, förutan att skatta,
frågade slutligen om man ej hade en »kallsup» att bju' på,
ordet knappast han sagt, förrän titanernas höfding,
Jonas Munter, steg fram, bredaxlad, skäggig och bålstor,
bister att skåda, med borstlika hår, lik cyklopen Polyphem,
bärande under sin seniga arm ett ankare bränvin,
under det handen krampaktigt slöt om en så kallad »hornsveg»,
Hastigt till bredden han fyllde sitt horn och vänligt det räckte

Krigsguden, sägande: »drick, du törstiga själ, och dig läska,,
visa oss sedan din Gudaförmåga att lifva oss alla,
så skall min »hornsveg» få vandra omkring hela laget i afton,
detta så sant man kallar mig »Munter» och knall står jag äfven».
Mars i ett enda drag straxt tömde den hornsveg i botten.
prisade bränvinets styrka och kraft att ge mod åt de svaga;
talade sedan väldiga ord, hur Göterna fordom
alltid drucko ur horn, och alltid såg hornet i botten,
manade samtliga kämparne på att följa exemplet.
Nu under gräseligt skrän den hornsveg tömdes och fylldes;
gång efter gång den gick laget omkring, och alla nu visa,
att de voro värdiga ättlingar af de hänsvunna Göter.
Slutligen byfogden fatta sitt horn och blåste till anfall;
nu under väldiga rop och skrällande toner ur hornet,
kämparne rusade fram och påkarne svängde i luften,
stapplande stenblock upp mot väggen att komma på taket,
liksom när fordom giganternas hop sökte storma Olympen;
allt försöktes; slutligen dock fick man slag uti saken:
bysmeden, väldig cyklop och mulcibers värdige ättling,
lifvad af hornsvegens must, framryckte i stormsteg mot trappan,
dörren han sparkade in, se'n låset han krossat med hammarn,
och nu rusade kämparne in med våld uti stugan,
rifvande neder båd väggar och skåp samt sparlakanssängen.
En gryta kål slogs ut, och skräddaren gjorde mandaten,
lakeså'n stjelptes omkull och spjellet refs ner ifrån taket,

Häggrens rock refs i kras, ackurat, utaf »Erik hin snåle»,
jemte hans vän »Tara Lars»; ej bättre var »Nisse i Gåra»,
hustrun han sparkade grymt med sina snedvindade stöflor,
slutligen sökte man att med kålstöten dräpa vår herde.
Allting har dock ett slut; knappt skymningen börjat att kasta
skuggorna öfver den ödsliga mo, det blodiga slagfält,
förr än krigsguden Mars fick lemna sin plats åt Morpheus,
sömnens vänlige Gud, som nu tillträdde sitt välde,
öfver de trötte kämparne, som ock tyngde af »nektarn»,
sökte sig skydd bak en stock eller sten eller mosslupen gärdsgård,
och hvarhelst en buske der fanns, låg en slumrande titan.

XXXVII.

Procentaren.

Och efter dagen räcker till
Och publikum vill lyssna än,
»Procentaren» jag skildra vill,
Säg, har ni hört om den?
Han är en riktig parasit,
Som »hin» visst sjelf har skickat hit
Till denna jemmerdalens strand,
Att plåga folk och land.

I forna da'r så tyst han smög
Och krökt var ryggen, ögat matt,

Och när han då sitt offer »sög»,
Han liknade en katt.
Nu åter syns han oftast gå
Med stolta steg, och tager så
Minst »femton» eller »trettiotre»,
Men oftast »hundrade» . . . .

Och lagen är hans fasta stöd,
Privata banker älskar han;
Ty genom dem han får sitt bröd,
(Man vet de »strypa» kan!)
Statskyrklig är han ock helt visst,
Fast han på kristendom har brist;
Men sådant gör ju mindre här,
Blott man »tributen» ger.

Man äflas af att kalla sig
För kristen. Staten likaså
En kristen lag har gifvit dig,
Som du kan lita på. . . . .
Men är det kristendom att så
Sin nästa rent på »pungen» slå?
Att ockra med procenteri
Och göra räntan fri.

I öster, vester, syd och nord,
Båd' sommar, vinter, höst och vår,
»Procentar'n» sitter vid sitt bord
Och »ockrar» år från år;
Och synes blott hans hårda drag,
Då ryser visst af obehag
Så turken vid Bosphorens strand,
Som lappen i vårt land.

Föraktligt är procentar'ns kall,
Åt honom endast synd och skam;
Hur mången bringats har på fall,
Der han gått skonlöst fram;

Hvem tälja kan de tårars tal,
De jemrens och förtviflans qval,
Som frambragts af hans girighet,
Hans obarmhertighet. . . . .

Du mammons träl, som jemt ses gå
Och grubbla både dag och natt.
Hur du din nästas gods skall få
Och öka så din skatt;
Tror du, att den får tagas med
En gång, då du skall »bäddas ned»?
Tror du, att himlen står på »glänt»
För hundrade procent?

XXXVIII.

Bränvinspatronen.

Jag bor i höga salar,
I slottslik byggnad,
Dit aldrig tiggar'ns like
Trängt med sitt fotspår.
Jag hatar nykterheten
Och läsarpresten,
Som skriker ut en lära,
Som jag föraktar.

Min glädje är att supa,
Till midnattsstunden.
Jag låter fältens gröda,
Till vin förvandlas.

Jag leder vandrar'n vilse
Från sökta hyddan
Och fröjdas när han stupar
Omkull af ruset.

Dock tål jag äfven dagen,
Hur klart han skiner,
När blott »bacchanter» vifta
Med fyllda flaskor;
Hur skönt när bränvinsruset
Sig vidt kringsprider
Och »alkoholen» verkar
På »syndakroppar.»

Hvad vill du med din fägring,
Du nordens dotter?
Se, af patronens »nektar»
Snart blomman vissnar,
Hvad strider du för landet,
Du, nordens yngling?
Han bräckt din faders helsa,
För lumpna guldet.

Der kom en vis på »tinget»,
Han talte sanning,
Så djup som någon tolkat,
Se'n verldens början.
Jag slog en hand full dunster
För folkets ombud.
Hur skönt, min sak fick framgång:
Mitt bränvin flödar!

Jag hatar skaldens drömmar,
De himlaburna,
Om fosterland och ära.
Om dygd och kärlek.
Jag kan ej dåren tåla,
Som ej tar »supen»,

Dock är jag nöjd: »på jorden
är han föraktad.»

»Berg» kommer med sin lära,
Jag ler åt honom;
Jag sätter »bränvinshatten»
Emot hans enfald.
Låt predikanter kämpa
För nykterheten,
Det onda är odödligt,
Liksom det goda.

XXXIX.

En kort beskrifning om Töreboda.

Allt går framåt med snälltågsfart,
så i det ena som det andra fallet.
Från litet Töreboda vardt,
omskapadt till ett stort uti samhället.

Redan före 1860 fäste många sina blickar på Töreboda, dels för dess utmärkta läge vid Göta kanal, dels ock derför, att det fått sin plats i det bördiga Wadsbo. Vid denna tid var naturligtvis allt oordnadt, ingen tillstymmelse till försköning förefanns och spekulation låg då ännu i sin linda. Men i samma mån som jernvägsbyggnaden framgick med raskhet och man såg att här vore något att göra, i samma mån vaknade spekulationen och industrien till lif och det ena företaget aflöste det andra. Handtverkare strömmade hit, handelsbodar öppnades och man äflades om att på ärliga vägar göra sina företag vinstbringande.

Så kom baningeniören Johan Lars Grönvall hit i September 1860 och med hans hitflyttning kan Töreboda anses hafva blifvit kändt i det öfriga Sverige, emedan antalet af resande ökades, det ena huset efter det andra växte upp och vår vackre park midt emot stationshuset anlades och vårdades af honom.

Så flög Töreboda lilla tidning ut 1862, hvilket också i sin mån bidrog att utbasuna Töreboda och dess omnejd. Väl var den liten till sitt omfång, men den hade många prenumeranter, till och med från det skogssköflande Norrland.

Således kom »Törebodaglunten» att omtala mycket smått och godt härifrån, hvilket gjorde, att vårt samhälle ansågs för en lämplig plats för idkande af handel och industri.

Kamrern Isak Gustaf Perzonn verkade, så länge han bodde ibland oss, ganska mycket för platsens framåtskridande i alla riktningar. Han var högste styresman, uppmuntrade inflyttade personer med goda råd, ja, stundom med penningelån, då så behöfdes, och såg mera på samhällets än på sitt eget bästa.

Genom hans kraftiga åtgärd fingo vi ordentliga torgdagar, en polischef och mycket mera, som tidens kraf fordrar.

Nämndemannen Johannes Johansson i Borreboda, bankkamrern Rudolf Allénius och rusthållaren Gustaf Nilsson på Knektebacken hafva, hvar i sin mån på ett hedrande sätt medverkat till Töreboda framgång; ty genom dessa herrars åtgöranden hafva vi nu fått en sparbank, ett bankafdelningskontor, en bokhandel, tvenne ordinarie marknader samt dessutom så kallade torgdagsmarknader hvarigenom vi Töreboiter icke blott åtnjuta stora fördelar, utan landtbefolkningen vinner icke så obetydligt genom dessa fördelar.

Töreboda har beklagligtvis härjats af trenne eldsvådor, hvaraf den sista den 25 Augusti 1878 var den förförfärligaste, emedan, om icke släckningsarbetet utförts med så mycken raskhet och klokhet, som då var händelsen, elden sannolikt hade fått en alltför stor utstäckning, och då, hvem vet, skulle sannolikt största delen af vårt kära samhälle lagts i aska, dock, Gudi lof, detta förhindrades och nu äro spåren bortsopade, nya prydliga hus hafva intagit de nedbrändas platser och endast minnet deraf gömmes hos en och annan.

Töreboda eger trenne fabriker inom sina gränser: en cigarrfabrik, tillhörig herr ingeniör Almqvist och hvilken drifves med stor framgång. Töreboda goda cigarrer, lättrökta och med behaglig lukt, hafva vunnit en viss rättvis ryktbarhet, liksom vår store kakelugnsfabrik, för hvilken herr Gustaf Eriksson och herr Sven Bolinder i Mariestad stå i spetsen. Denna fabrik är alldeles utmärkt i sitt slag, har derför vunnit stort förtroende hos allmänheten och har fullt af beställningar från när och fjerran. Den

tredje, en mekanisk verkstad, som eges af herr Oskar Svensson, tycks också hafva en god framtid för sig, helst som alla derifrån utgående arbeten äro af särdeles god beskaffenhet och berömmes af fackmän.

I kommersielt hänseende representera tretton handelsbodar Töreboda och dertill må läggas flera mindre på torget och tyckes kommersen gå ganska bra, synnerligast torgdagarne (hvarje Torsdag).

Undervisningen besörjes af tvenne privatskolor, den ene för gossar af Anders Sundler och den andra för flickor af fröken Hedvig Hieronimus.

Hvad flickskolan beträffar, få vi serskildt nämna att fröken Hieronimus, en utmärkt duglig och nitisk lärarinna samt särdeles kunnig i att undervisa i handarbeten, hvarföre denna skola bör på allt sätt uppmuntras.

Töreboda består sig med trenne bryggare, hvaraf den ene, herr Andersson, brygger ett utmärkt godt baierskt öl, som kan jemföras med det bästa baierska ölet i Sverige. De andras fabrikater äro också af god beskaffenhet och hafva derför strykande afgång.

Töreboda räknar trettiotvå hus och uppgår befolkningen, inberäknad jernvägspersonalen, till 750 personer, en siffra, som stiger årligen, till följd af skeende inflyttningar.

Vår poliskommissarie, herr Henning Borg, vakar med utmärkt nit öfver ordningens upprätthållande; han är flink och rask som en Stockholmspolis och dertill human i sitt uppförande.

I sammanhang härmed må nämnas, att ett så kalladt transportfängelse finnes härstädes, men så undangömdt, att det omöjligen kan upptäckas af de hit strömmande resande.

För resande stå vårt utmärkta hotell, som eges af enkefru Anette Michal, och vår ståtliga gästgifvaregård till hands, der de kunna få alla sina behof efter nutidens kraf uppfyllda.

Gästgifvaren, Johan Gustaf Hegnander, är en glad och fryntlig gubbe och är klippt och skuren till den ansvarsfulla befattning, han så berömligt sköter.

Herr baningeniör Johan Lars Grönvall har dessutom anlagt en större vacker trädgård, som utgör en af platsens förnämsta prydnader. Heder åt herr Grönvall, som städse arbetat för det allmännas bästa. Hans afflyttning härifrån till hösten blir en kännbar förlust för hela samhället. Och härmed säger jag farväl, önskandes, att mitt »Spöke» måtte röna framgång och icke missförstås af den stora allmänheten. Jag säger med latinar'n: »Finis coronat opus».

SLUT.

I Breflådan.

I denna finnes mycket smått och godt, och då den har ett allt för stort innehåll, plocka vi derur endast de bästa bitarne; de andra få vandra till papperskorgen.

Till *Sigfrid*. Eder skarpa artikel om häradshöfding L., såsom den, hvilken är en sölkorf i utredningen af konkursbo, äfvensom hans brutala uppförande mot rättsökande kan, såsom obestyrkt och dertill stötande på skandal, icke intagas. Ni måste föra ett mera städadt språk. Kom blott ihåg, att mången häradshöfding regerar som en liten österländsk — despot.

»*Olle Flink*». Hvad vill ni herr kassör B.? Han kan omöjligt vara så stursk och positiv, som ni har utmålat honom. Jag tror mig veta, att det är en förbåldt hygglig man, och ändå vill ni »spotta Hunk» på honom. Usch, hvad ni är stygg!

»*Svante Torpare*». Kan ni bevisa att, som ni säger, länsman P. G. Karlsson skulle hafva smusslat undan brefvet i Karlslund och sedan vara nog elak att stämma poststationsföreståndaren för begånget tjenstefel — kan ni bevisa detta, upprepa vi än en gång, nåväl, stäm honom

då till vederbörlig domstol, vi kunna icke intaga en så beskaffad uppsats. Vi tro det icke och, hvem vet huru det rätteliga sammanhänger, nog af, vi kassera hela artikeln, ty vi hafva icke lust att få oss ett tryckfrihetsåtal på halsen.

»*Göran*». Edert förslag, att vi till jul skulle utgifva ett »Julspöke», i storlek af ett ark tryckpapper och ett dito till påsk af samma omfång, tål att tänka på, helst som ni lofvar att understödja oss, så i det ena, som andra fallet. Haf emellertid hjertlig tack derför!

Till »*Sven Skrifvare*». Hvad vill ni den stolta drottningen i W.? — Den lilla roliga historien om den märkliga härads-sån som »drottningen» skulle ha' begagnat, med sjelftagen rättighet, kan, såsom varande af alltför enskild natur, omöjligen flyta in i »Spöket». Eder utlofvade »tia» lockar oss ej att kasta någon skugga på denna ädla och högsinta qvinna.

»Detta packer och rätter eder efter».

»*Jonas Petter*». Det var en stygg uppsats om stadsfiskal Kock. Icke kan det vara möjligt, att han är så njugg som ni påstår i beklädningsväg för underordnade poliskonstaplar. Vi tro det icke. Hvad beträffar hans senfärdighet i indrifvandet af andras medel han fått sig anförtrodt att göra, så är detta icke någon offentlig hemlighet, ej heller något tjenstefel, utan endast ett bevis på menniskokärlek och fördragsamhet emot sin nästa. Nej, herr Kock är en karl, för hvilken vi ödmjukt lyfta på hatten.

Till »*Skarabo*». Det kan omöjligen intressera »Spökets» läsare, att de genom edert kostliga framställningssätt blifva invigde i garfvare Petterssons tokroliga frierihistorier. Ni säger, att hvar han friar får han korgen — alls icke underligt då han lyfter sina garfvablickar till föremål, som stå så oändligt högt öfver honom. Nå, det bevisar ju dumhet. Och att han vill peta och skrifva smörja, ådagalägger, att mannen trifs helst i denna. Eder artikel ratas totalt.

ANNONSER.

Tomter till salu i Töreboda.

Fem sådana med fördelaktigt läge och väl bebygda, finnas till salu här på platsen och kunna, genom korrespondens med undertecknad, hvarvid postporto bör sändas, säljas på högst fördelaktiga vilkor. Till hugade spekulanters efterrättelse må nämnas, att tre af dessa omnämnda hus stå på egen grund och således äro af större värde. Nödiga upplysningar lemnas af undertecknad, under adress: *Töreboda.*

Anders Sundler.

Handelslägenhet att hyra.

En sådan, liggande midt emot Stationen och särdeles välkänd af landtbefolkningen, finnes att hyra den 1 nästkommande Oktober. Den består af handelsbod och innanför den beläget rymligt rum, ett litet nätt kök samt tillräckligt stort magasin. Hyran jemförelsevis billig.

Närmare upplysning lemnar

ANDERS SUNDLER.

Till Herrar Kyrkoherdar.

Tvenne *Teologie Studerande* från Upsala önska sig predikokondition öfver sommaren. Närmare meddelar

Anders Sundler.

Sv.
Sv. litt.
Romaner